WILLIAM SHAKESPEARE:

CORIOLANUS.

TRAGEDIE O PĚTI JEDNÁNÍCH.

PŘELOŽIL

J. V. SLÁDEK.

ŠKOLNÍ VYDÁNÍ ÚVODEM A POZNÁMKAMI OPATŘIL

JOSEF BARTOCHA,
PROFESSOR V OLOMOUCI.

V PRAZE 1921.
NAKLADATELSTVÍ J. OTTO, SPOL. S R. O.

ÚVOD.

I. Shakespearův život a literární činnost.

»Z těch největší, jež osud šťastný zrodil,
jimž v péro diktovala vůle vyšší,
ty's nesmrtnosti vypil celou číši,
že málo zbylo příštím věkům v podíl!«

Vrchlický, Nové sonety samotáře.

Nejslavnější dramatik nového věku má s nejproslulejšími básníky věku starého (s Homerem, Aischylem, Sofoklem a j.) společný osud ten, že každý sice jméno jeho vyslovuje s úctou, ale málo co jistého ví o jeho životě, ač anekdot a pověstí vypráví se drahně; ba s Homerem dočkal se i té osudné nehody, že se od mnohých ani nepokládá za tvůrce nesmrtelných děl jeho jménem známých. Proto promluvím o životě jeho co nejstručněji.

William Shakespeare narodil se dne 23. dubna r. 1564 v nepatrném městečku anglickém *Stratfordě* nad říčkou Avonem (odtud Sh. často slove *labutí avonskou*), přítokem Severnu, v hrabství warwickém (poblíž nejznámější město jest *Birmingham*) z rodičů zámožných a vážených. Otec

byl s počátku zámožným hospodářem a obchodníkem, po několik let i starostou městečka, později však zchudl. Syn William v tamější škole přiučil se latině tolik, že čítával i latinské spisovatele. Čím se mladý Shakesp. doma zabýval, nelze s jistotou říci. Když dospěl osmnácti let, pojal za choť Annu Hathawayovou; ale po třech letech — snad za lepší obživou — zůstaviv děti a manželku v Stratfordě, odebral se do *Londýna* (1585). Tam přidal se k divadelní*) společnosti,

---

*) *Divadlo* za středního věku nebývalo stálé, proto nebylo ani stavu hereckého. Mysterie a morality hrávali s počátku kněží a klerikové; když jim to později bylo zakázáno, obstarávali hry laikové a o jeviště starávaly se cechy kupecké a řemeslnické. Roku 1464 připomínají se v Anglii první *herci z povolání* (Interluders, Players). Nicméně herectví dlouho nepokládalo se za umění a počestnou živnost (protože s prvopočátku věnovali se mu lidé mnohdy pochybné pověsti, nemající stálého zaměstnání a pevného postavení), kterou by se mohl někdo živiti. Někteří králové a velmožové vydržovali si herce, při dvoře brávali se také ze zpěváků chrámových. Později družiny komediantské (nejvýš o 5 mužích) putovaly po celé zemi. Za královny Alžběty nad obsahem her bděla censura. R. 1572, aby se zabránilo všelikým neplechám, vyšlo nařízení královské, podle něhož herci musili státi ve službách některého šlechtice; kterýkoli herec toho nedbal, stavěn byl na roveň tulákům a mohl býti vybičován. Herci vzhledem ke svému ochránci (patronu) sluli *servants* (služebníci); za to dostávali ročně od patrona plášť s erbem patronovým a požívali ochrany jeho. Zvláštní příznivkyní divadla byla královna Alžběta; platila svým hercům (k nimž i Sh. náležel) po 30 librách st.; herci královští měli název »služebníci lorda komorníka«, od krále Jakuba I. dostali dokonce titul »služebníci J. Milosti královské«. Do r. 1570 nebylo *budov divadelních*. Hrávalo se v sálech šlechticův a spolků, ve chrámech a hlavně v hospodách *na dvoře*. Naproti průjezdu zřídilo se prosté jeviště, diváci stáli na

v níž byli proslulými herci někteří jeho krajané a mezi nimi zvláště Burbagde. Přibyl tam za doby jeho snahám a vlohám nejpříznivější, kdy moc anglická za vlády Alžbětiny dostoupila skvělého

---

dvoře nebo seděli na pavlačích v každém poschodí zbudovaných. Ale po r. 1570 hry po hostincích byly zakázány za přísné vlády puritánské z důvodů bezpečnostních i mravopočestných; vznikalyť časté požáry v divadlech, ohrožujíce sousedstvo, a poněvadž se často hrávalo ve dne a obecenstvo nezřídka bouřlivě se chovalo (bývaliť mnohdy přítomni opilci, zloději a pod. sběř), dála se nejednou překážka i pohoršení klidným sousedům. Naproti těm útiskům hleděli se herci chrániti. V bývalém klášteře, který nebyl podroben pravomoci města Londýna, Burbagde, vůdce herecké družiny lorda Leicestra, zřídil r. 1575 první stálé divadlo anglické zvané Blackfriarské, jež bylo přestavěno a zvětšeno r. 1596. Roku 1578 bylo již 8 budov divadelních mimo pravomoc městskou. Že se jim dobře dařilo, lze posouditi z té okolnosti, že společnost, k níž patřil Sh., musila si vystavěti ještě druhé divadlo (t. zv. *Globus*) r. 1594; akcionářem toho podniku byl i Sh. a měl asi značné příjmy, když neakcionáři měli ročního příjmu 180 lib. Původně hrávalo se v neděli; když to bylo zakázáno, několikrát za týden ve všední dni obyčejně od 3. hod. odpoledne. Honorář za drama z doby Shakesp. bývalo 8 už 12 lib. st., později až 20 lib. Herečky na jevišti nevystupovaly; úlohy ženské hráli chlapci. (Podrobnější zprávy o divadle tehdejším najdeš ve spisku *J. Malého* »Shakespear a jeho díla« na str. 6—17). *Jeviště* proti našemu bylo velmi jednoduché, spíše široké než hluboké; v pozadí byla zvýšená arkádovitá prostora uzavřená, nad níž se vznášel balkon. Hrálo se zpravidla vpředu; bylo-li však třeba místa odděleného, uchýlilo se dějiště do oné prostory arkádovité (v »Rom. a Julii« i na balkon). Sceny neměnily se nikdy záměnou kulis. Bylo-li třeba dějiště změniti, byla změna označena nápisem na vystrčeném prkně. Za takých okolností básníci nebyli nuceni skrbliti změnami dějiště, kdežto na jevištích našich některé hry Sh. způsobují převelké (skoro nepřekonatelné) obtíže při provozování.

rozvoje šťastnými válkami, plavbami a kolonisací, kdy však zároveň umění povzneslo se k neobyčejnému rozkvětu. Tu i přirozené vlohy Sh. rychle se rozvily a jak na poli básnictví umělého, tak na poli opovrženého skládání dramatického vytvořil díla ceny nehynoucí. Působil i jako herec i jako básník dramatický i jako akcionář podniků divadelních.

Za několik let Sh., ač dle tehdejšího předsudku nepřikládal své činnosti dramatické umělecké ceny, stal se nicméně proslulým skladatelem her divadelních; skladbami *umělými* zjednal si pověst výtečného básníka a získal si nejenom neobyčejnou přízeň hraběte Southamptona, nýbrž dle domnění některých těšil se i veliké oblibě u královny Alžběty († 1603) a zvláště prý u nástupce jejího Jakuba I. Někteří vypravují, že byl i vynikajícím hercem, kdežto jiní herecké nadání mu upírají. Postavením svým a snad i peněžitými spekulacemi znenáhla tak zbohatl, že si koupil pěkný dům ve Stratfordě a k němu pozemky, kam jednou nebo dvakráte do roka dojížděl; domohl se i šlechtického erbu. Nabyv takto zámožnosti a slávy, vzdal se, — nevědomo kdy — na počátku 17. století své divadelní dráhy i dramatické tvorby a uchýlil se do svého rodiště, aby tam v klidu a pokoji ztrávil zbytek svých dní jako statkář, požívaje obecné vážnosti doma i v okolí; jenom někdy zajížděl odtud do Londýna. R. 1616 dne 23. dubna po krátké nemoci zemřel a byl pochován v rodišti ve chrámu sv. Trojice; po několika letech zřízen mu tam pomník s jeho poprsím a pochvalným nápisem lat. a angl. Mužských potomků po sobě

nezanechal (syn Hamnet zemřel už o 11. létě), tak že vnučkou jeho vymřel rod Sh. roku 1670 úplně.

Sh. byl muž podoby sličné, postavy vážné, statné. Za mladších let zápasil s vášněmi všelikými a šťastně je překonav stal se mužem povahy upřímné, ušlechtilé, důstojné a milé, v níž souladně snoubila se skromnost s hrdostí; vláda nad sebou samým a umírněnost jest heslo, které vane skoro ze všech dramat jeho a lze je tedy přisouditi též jeho povaze. Ač se vyhříval na slunci dvorské přízně, přec i tam uměl zachovati míru, neklesnuv za pouhého pochlebníka. Že byl přítelem dobré a veselé společnosti, tím větší docházel oblíbenosti.

Literární činnost Shakespearova se nese *dvojím* směrem; za mladších let chtěl se proslaviti jako *umělý* básník (dramata tehdy nepokládala se vůbec za díla umělecká, proto si ani Sh. na nich nezakládal) a složil za tím účelem dvojí epos (arci více rhetorického rázu): *Venuše* a *Adonis* (báseň ohnivě smyslná, obrazy přeplněná, líčí zhoubnou vášeň ženy) a *Únos Lukreciin* (zhoubná vášeň mužova vylíčena tu s úmyslem didaktickým) a něco později *152 znělek* těžko srozumitelných, ba záhadných, ale tak dokonalých, že kterýsi překladatel jejich se vyslovil, že by Shakespearovi byly založily nesmrtelnou slávu, kdyby nic jiného nebyl napsal. Skutečně také sláva Shakespearova a jeho vrstevníků zakládala se na těchto básních umělých, na něž *úmyslně* všechno své *umění* vynaložil.

Ale nový věk nevelebí Shakespeara jako obratného skladatele úchvatných znělek aneb

eposů za své doby proslulých, nýbrž oslavuje tu stránku jeho genialní tvořivosti, které on a jeho vrstevníci nejméně literární ceny přikládali, které on sám někdy ani nevěnoval dosti péče a uvědomělého umění, kterou tedy dlužno pokládati za plod jeho *přirozeného*, *nezkroceného*, *božského genia* (odtud i nejedna vada snadno se vysvětlí). Dramaty svými Sh..slavil vítězoslavný vjezd do všech literatur a měl blahodárný a vydatný účinek na rozvoj novověkého dramatu u všech národů, jako žádný básník jiný.*)

---

*) Ani Sh. nestal se tak znamenitým dramatikem sám ze sebe a jakoby přes noc. I před ním v oboru tom dlouho, mnoho i s poměrným zdarem se pracovalo. I v Anglii divadlo středověké vzniklo z křesťanské bohoslužby podobně jako u nás (viz Pelikánovu [Výb. z lit. čes.] Dobu starou, II, vyd., str. 110) z mysterií a moralit, které v Anglii byly nesmírně oblíbeny (v městečku Koventry zachovalo se nám jich 42) a hrály se až do doby Sh. (1591). Mysterie jmenovaly se v Anglii *Miracle Plays* nebo *Pugeants*; skoro celé posvátné dějiny člověčenstva byly jimi na jevišti představovány. Morality sluly *Moral Plays* a jimi učiněn značný pokrok; neboť tu básník musil vymýšleti osnovu hry a intriky a tím znenáhla vyvíjela se technika, stavba dramatu; jako osoby vystupovaly tu allegorie a z nich se vysvětlují také některé *personifikace* u Sh. tehdejšímu obecenstvu zcela běžné a srozumitelné, nám už dosti cizí. Morality provozovaly se ještě r. 1602 a snad i později. Mnohdy zovou se morality i *Mezihrami* (*Interludes*, franc. entremets), ač nejsou úplně totéž co morality; v mezihrách hlavním znakem byl *komický živel*, tak že v nich třeba spatřovati zárodky angl. veselohry. Morality a interludes jsou přechodem od mysterií k tragoedii a komoedii. Okolo polovice 16. století uvedeny již osoby historické, taktéž současné události a poměry na jeviště. Komedie jednak dle Plauta, jednak dle Ariosta vzdělávána a tragedie (s domácí látkou) již skládány dle pravidel Aristotelových. Arci mnohá dramata podávala jen epický děj bez vnitřní

Dramata jeho rozdělují se obyčejně ve 4 skupiny:

1. **Historie** jsou vlastně řadou dějepisných obrazů charakterních v podobě dramatické, ne však dramata v pravém slova smyslu; 3 jsou z dějin římských (*Koriolán* a *Julius Caesar* náležejí k nejlepším dramatům Sh. —; *Antonius a Kleopatra*); 10 anglických předvádí nám (až na »Krále Jana«) z dějin angl. boje Červené a Bílé Růže (dějiny od r. 1377—1547). Jména jejich jsou: Král Jan, Richard II., Jindřich IV. (2 díly), Jindřich V., Jindřich VI. (3 díly), Richard III., Jindřich VIII. Zajímavost jejich zakládá se na charakterech.

---

jednoty (jak u Aischyla) a s komikou vnucenou. Co do formy »miracula« i »morality« skládaly se *rýmovaným* dvojverším nebo vůbec *rýmem*. Teprve básník *Christopher Marlowe* (1564—1593) r. 1586 tragedií »*Tamburlain*« (=Tamerlan) způsobil veliký obrat v rozvoji angl. dramatu, použiv *blancversu* (t. j. pětistopého *nerýmovaného* iambu). Jeho »tragická historie o dru. Faustovi« byla úchvatna; i jiné jeho plody vášnivostí a nadlidskostí hrdin, pathosem mohutně dojímaly, ač byly hlavně jen řadou obrazů bez ethického momentu. Jemu povahou podobal se *Tomáš Kyd* (napsal »Španělskou tragedii«), nadáním *Robert Greene* (1550—1592), jenž vynikl zejména prostonárodními veselohrami. *Tomáš Lodge* (1558—1625) vážil z dějin římských látku k dramatu o Mariovi a Sullovi, kdežto *George Peele* (1552—1598), Sh. spoluherec a spolupodnikatel divadelní, složil historii vlasteneckou o Eduardu I. Z toho zřejmo, že okolo r. 1590 drama angl. stanulo na značném stupni rozvoje a že Sh. našel před sebou půdu již dobře připravenou. I on dráhu svou počal asi dle tehdejšího zvyku básníků dramatických tím, že přebásňoval a modernisoval práce starší, přejímaje třeba celé části beze změny, za to části slabší nahrazuje vábivějšími nebo křiklavějšími dle vlastního vkusu a nadání. Teprve cvikem a vlastním instinktem dospěl na svou výši.

2. **Tragedie** jsou vesměs velkolepé, úchvatné. Jest jich 5: *Král Lear*, *Makbeth*, *Othello*, *Hamlet*, *Romeo a Julie*. Vynikají psychologickou hloubkou a důsledností, zobrazujíce mistrně rozvoj vášně od nepatrného zárodku až do závratné výše, která vše strhuje do záhuby. Dosud udržují se na jevištích všech národů.

3. **Komedie** vyrovnávají se výtečností tragediím, ba mnozí veselohrám Sh. dávají přednost i před jeho tragediemi. Látka jejich jest buď ze *života společenského* (»Zkrocení zlé ženy«, »Veselé ženy Windsorské«), neb *romantická* (»Dva šlechticové Veronští«, »Mnoho povyku pro nic«, »Konec vše napraví«), nebo *pohádkovitá* (»Kupec benátský«, »Pohádka zimního večera«, »Cokoli chcete« a j.) aneb úplně *fantastická* (»Sen noci svatojanské«, »Bouře«). Všech jest jich 13. Vynikají genialním vtipem, rozkošnými charaktery komickými, bujarou fantasií a důmyslnou osnovou. Za nejzdařilejší pokládají se: *Kupec benátský*, *Cokoli chcete*. *Mnoho povyku pro nic*, *Sen noci svatojanské*, *Bouře* a j.

4. **Činohry** konečně mají nejmenší cenu, ač i ony vynikají znamenitými jednotlivostmi. Jest jich 6: »Titus Andronikus«, »Timon Athenský«, »Troilus a Cressida« a j.

Všech tedy dramat Sh. jest 37.

V dramatech těchto Sh. s přirozeností a věrností nevyrovnanou zobrazuje nám svět a život, předvádí nám člověka s veškerými jeho vášněmi nízkými i vznešenými, líčí vznik a rozvoj děje hlavně z povahy lidské a to ve všech vrstvách, dobách i končinách společnosti lidské se stejnou mistrností. »Vniká zajisté všeobsáhlý genius

Shakespearův ve svých dramatech v nejzavilejší záhyby duše lidské a veškery pružiny srdce lidského, a veškery city, vášně a náruživosti, veškeren ideální vzlet nitra našeho, avšak i veškery pusté propasti rozuzděných žíravých snah a rozpoutaných zvrhlých citův a žádostí, ba i závratné hlubiny choroby duševní — vše to jakoby před pronikavým jeho zrakem bylo odhalilo a odekrylo tajemnou svou roušku a rovně průzračnou září jemu se bylo rozesvitlo a rozbřesklo« (*K. Šmídek*, ve »Studiích Shakesp.«, Lear). Účinek zvyšuje se ještě velkolepou koncepcí a znamenitou technikou celku, nedostižnou, ideální mluvou poetickou a hojností hlubokých myšlenek, které drama Shakespearovo udržují na ideální výši.*) Arci nesmí se mysliti, že by byl snad venkoncem bez vad; i on má své slabé stránky, někdy (jako v činohrách) značné, jako: nedokonalou mechaniku (že tu a tam zapomíná na to, co řekl), četné nedbalosti, volné zauzlení; jiné vady vyplývají výhradně z tehdejších poměrů, kterým musil hověti, chtěl-li se líbiti svému obecenstvu: volil oblíbenou látku a zpracoval ji po vkusu obecenstva; lepších vzorů před sebou neměl ani vědecké

---

*) Právě tato neobyčejná dokonalost jeho básní dramatických, tato *genialnost* Sh. stala se příčinou, že se mu upírají (pro nedostatečné prý vzdělání základní) a přičítají se nověji slavnému vrstevníku jeho Francisovi *Baconovi* lordu z *Verulamu*, věhlasnému filosofu, přírodozpytci, právníku a státníku angl. (1561—1626); zda právem či neprávem, o tom se vede dosud urputný spor. Ale zdá se, že pravdu dí Ottův Slovník Naučný, podotýkaje, že není pravdě podobno, aby prosaická střízlivost a hlásaný utilitarianism Baconův mohl se spojiti s poetickým názorem na svět.

kritiky; slohem umělkovaným a slovními hříčkami povoloval tehdejší módě (*euphemismu*, viz níže v odd. V. o mluvě Sh.), vyšší společnosti, nízkou komikou vyhovoval obecenstvu tříd nižších atd. Ale všechny tyto vady daleko jsou překonány jeho přednostmi a nemohou ubrati Shakespearovi té slávy, že jest nejslavenějším a nejznámějším dramatikem nového věku.

II. **Historický podklad.**

Historický děj Shakespearem dle Plutarcha zpracovaný zahrnuje v sobě dobu asi čtyř let, totiž od r. 492, kdy lid obecný (plebs) vystěhoval se na Svatou horu (secessio plebis), do r. 488, kdy dle pověstí Coriolanus byl usmrcen. Události doby této nejsou úplně historicky zjištěny, nýbrž pověstmi hojně vyšperkovány. Ráz jejich lze stručně naznačiti takto: Patriciové a lid vedli urputný zápas o státní moc. Obě strany stály tu příkře proti sobě jakoby přichystány k boji, majíce vůdce: plebejové chtěli obmeziti moc konsulskou a tribunskou rozšířiti, patriciové usilovali zmařiti tribunát. Pomocí tribunů plebejové směli dopouštěti se neposlušnosti k zákonům, zpěčovali se dostaviti k obraně vlasti, podávali žaloby na úředníky, kteří porušili práva obce nebo vzbudili nelibost lidu; to vše mohli činiti, nemohouce za to býti trestáni. Urputní z patriciů zas užívali násilí, spolčovali se s nepřáteli obce, po případě dávali protivníky své úkladně odstraniti. Na ulicích římských strhovaly se rvačky a nešetřilo se posvátnosti osob úředních. Četné rodiny občanské prý se vystěhovaly, hledajíce pokojného by-

dliště v obcích sousedních. Nejznámější události z těchto nepokojů jest příběh *Gaia Marcia Coriolana*, jenž tímto čestným příjmením vyznamenán byl za to, že dobyl Coriol. Ten prý r. 491, jsa rozhořčen, že mu centurie odpíraly konsulát, podal dle jedněch návrh, aby přestalo se lidu prodávati obilí ze státních skladišť dotud, dokud by se nezřekl tribunátu; dle jiných přímo prý navrhl, aby se tribunát zrušil. Proto prý byl obžalován od tribunů na smrt i vzdálil se z Říma, aby se lidu pomstil. Pobouřil Volsky na Řím a přitrhl s velkým vojskem Volsků před Řím, chtěje ho dobyti; ale vážnými slovy matčinými tak byl dojat, že upustil od obléhání; tak první zradu napravil druhou (na Volscích) a obojí zradu usmířil svou smrtí. Z příběhu toho vychází na jevo nesmírná rozhořčenost obou politických stran, ale těžko dnes uhodnouti, co tu pravdivého a co vymyšleného od pozdějších historiků římských.

III. **Shakespearův zdroj.**

Za vlády slavné královny Alžběty studium literatur klassických těšilo se v Anglii neobyčejné oblibě; nejen čteny originály, nýbrž i hojně překládáni spisovatelé klassičtí, by také širší obecenstvo mohlo svou touhu po nich ukojiti. Také Plutarchovy*) životopisy vynikajících Řekův a

---

*) *Plutarch* byl řecký spisovatel nad míru plodný z římské doby císařské, vrstevník Tacitův (zemřel okolo r. 120 po Kr.). Z četných jeho spisů nejznámější jsou srovnávací životopisy 46 proslulých Řekův a Římanů (*Βίοι παράλληλοι*). Některé z nich jsou přeloženy do češtiny Al. Vaníčkem.

Římanu byly(ne sice z řečtiny, nýbrž z francouzského překladu biskupa Amyota) přeloženy do angličiny sirem Tomášem Northem*) a r. 1579 po prvé, potom r. 1595 a 1603 znova tiskem vydány. Z tohoto oblíbeného překladu většina čtenářův anglických nabývala vědomostí o slavných mužích řeckých a římských; také Sh. asi většinu svých vědomostí čerpal z tohoto pramene a zejména látku ke svým tragediím římským vyňal odtud, málo co měně (pokud ho k tomu nevedly potřeby dramatické), mnohdy jednotlivosti, motivy k řečím, řeči i celé části bezmála doslovně přejímaje. Také »*Coriolanus*« zakládá se úplně na stejnojmenném životopise Plutarchově(*Γαῖος Μάρκιος*), jehož tentokráte Sh. mnohem věrněji následoval než v obou ostatních tragoediích římských. Jak si tu počínal, vysvitne z následujících řádků.

Jednání I.

I 1, 6 nn. *Že byl Marcius nepřítelem lidu*, vypravuje Plutarch na konci V. kapitoly, líče společenské poměry v Římě. Plebejové velmi trpěli zejména od bohatých lichvářův a jsouce krutě utiskováni nechtěli poslechnouti konsulů, kteří je volali do boje proti nepříteli pustošícímu území římské. Tu senát chtěl povoliti ústupky; ale proti této mírnosti vedle jiných vystoupil

*) Překlad ten měl název: »The Lives of the noble Grecians and Romains cempared together by that grave learned Philosopher and Historiographer, Plutarke of Chaeronea (= Životopisy vznešených Řekův a Římanů navzájem srovnaných důmyslným, učeným filosofem a dějepiscem Plutarchem Chaeronejským).

Marcius ne proto, že by snad byl přál lichvářům, ale hlavně proto, že bylo *nepolitické*, aby senát schválil tento první pokus lidu, jenž se vzpíral zákonům; neboť tím by se mu dala zbraň do rukou i do budoucnosti. — Proto tedy 1. občan nazývá Marcia nepřítelem lidu.

I 1, 37 nn. Že hlavním a posledním účelem ctižádosti Marciovy bylo *způsobiti radost matce*, to výslovně tvrdí Plutarch na konci IV. kapitoly. »Kdežto ostatním lidem cílem chrabrosti bývala sláva, Marciovým cílem ctižádosti bylo způsobiti matce radost. Neboť že matka slyšela jej chváliti, že viděla na něm čestné věnce a že radostí plačíc jej objímala, to působilo mu nejvyšší stupeň cti a blaženosti«.

I 1, 39. Hlavní rys povahy Marciovy byla vášnivá náchylnost k boji, vynikající chrabrost, pro kterou vojevůdcové téměř o závod jej vyznamenávali odměnami; Plut. v kap. II. a IV.

I 1, 51. Secessio plebis a Meneniova bajka vylíčena jest v kap. 6. Men. vystupuje tu jako řečník poselstva složeného ze starců mezi lidem oblíbených. To jest jediné místo, kde Plut. uvádí Menenia. Celou jeho postavu a povahu vymyslil Sh. sám a uvádí ji na vhodných místech v celém dramatě.

I 1, 87. Útisky plebejův a nespokojenost jejich líčí Plut. v V. kap.

I 1. 184. Celá řeč Marciova jest Sh. vymyšlena; neboť Plutarch dí jen (v kap. VII.), že M. byl velmi nespokojen s tím, že moc lidu byla zvětšena na úkor šlechty. Tím arci spor mezi lidem a M. se zostřuje a M. doličuje se jako *úhlavní* nepřítel lidu. Tamtéž vypravuje Plut., že

bylo lidu povoleno 5 tribunův a mezi nimi zvoleni Junius Brutus a Sicinius Velutus, hlavní vůdcové vzpoury.

I 1, 218 nn. Že plebeiové domáhali se laciného obilí, to vypravuje Plut. v kap. 12 *po* válce vejentské; plebeiové prý toho nedostatku obilního použili za agitační prostředek proti patriciům.

I 1, 273 nn. *Tullus Aufidius* byl důstojným sokem Marciovým; neboť dle Plut. vynikal v Antiu bohatstvím, chrabrostí a urozeností požívaje mezi Volsky vážnosti takořka královské. Plut. při *těchto* bojích sice ho neuvádí výslovně, nýbrž teprve při útěku vyobcovaného Coroliána do Antia (kap. 22), ale podotýká, že se *dříve* často bojem utkali j. sokové a byli tedy osobní nepřátelé. Že Marcius byl nesmírně bojechtivý (I 1, 270), už dříve jsem připomněl při v. 39.

I 3, 392 nn. Jelikož M. matkou byv vychován vyspěl v tak odvážného hrdinu a jelikož dle zprávy Plutarchovy podnikal všechno hrdinství jen proto, aby se matce zavděčil, by jí způsobil radost, Sh. předvádí nám tu matku jeho Volumnii po spartánsku mužnou, by tím odůvodnil a vysvětlil povahu Marciovu nadlidsky statečnou a hrdou. Naproti tomu manželka Vergilie jeví povahu v pravdě ženskou, starostlivou, úzkostlivou a pracovitou. Celý výstup jest výmyslem Sh.ovým. *Valerii* uvádí Plutarch teprve v kap. 33, že ponukla ženy římské a především Volumnii a Vergilii, aby šly prosit Coriolána o milost. Též o dětech Marciových mluví Plutarch až při oblehání Říma a ženském poselstvu; syn Marciův svými vlastnostmi po otci zděděnými má též jen charakterisovati otce a zvýšiti slávu otcovu. (I 3 v. 455 nn.)

I 4, 514 nn. Rozmluva Marciova s Titem Lartiem a vyjednávání s Volsky jest přibásněno, další boj (začínaje vv. 544 nn.) až do konce vylíčen dle Plutarcha (kap. VIII.) s tou *odchylkou*, že dle Sh. *jediný* Marcius vnikl s nepřátely do Coriol, kdežto dle Plut. jen *málo Římanův* odvážilo se do města, kdež M. nedostižnou obratností, rychlostí a chrabrostí odrážeje četnější nepřátely, zjednal čas Lartiovi, aby s ostatním vojskem vnikl do Coriol.

I 5, 6 a 7 dle Plutarcha (kap. IX.) věrně.

I 8. Celý výstup přibásněn Sh. dle pozdějších slov Plutarchových (kap. 22), že oba hrdinové častokráte srazili se v bojích; řeči jejich výmyslem Sh.

I 9 celý dle Plutarcha (kap. X. a XI.), jenž vytýká též s pochvalou podivuhodnou nezištnost Marciovu (I 9 vv. 829 nn.), jakož i ušlechtilou prosbu Coriolanovu (I 9, 85 nn.).

I 10 úplně vymyšlen Shakespearem v duchu povahy Aufidiovy, jejž Sh. kreslí méně ušlechtilým než Marcia, by také touto negativní stránkou povznesl povahu Marciovu.

Jednání II.

II 1, 1—97 rozmluva Meneniova s tribuny Brutem a Siciniem jest vymyšlena, by se jimi snížila povaha tribunův i lidu, jejž tu Sh. chybně představuje jako luzu; tím objevuje se počínání tribunův malicherným, kdežto pohrdlivé jednání Coriolánovo k takové luze ovšem se ospravedlňuje a schvaluje.

II 1, 98—163 setkání Meneniovo s římskými paními a 164—218 slavné uvítání a vítězoslavný průvod Coriolánův přibásněn.

II 1, 219— do konce vylíčen *odchylně* od Plutarcha, jenž v kap. 12—13 spory mezi patricii a plebeji jinak líčí. Částečný obsah těchto kapitol, totiž bouření lidu proti patriciům pro nedostatek obilí, vložen už do I 1, 218 nn. a odpor Marciův proti tomu požadavku. Sh. hlavní vinu nechuti k osobě Marciově uvaluje na intriky tribunův a tím zase Marcia povznáší. Dle Plutarcha měly se věci takto: Po válce coriolské tribunové rozdmychali nové nepokoje, zvl. pro nedostatek obilí a pak proto, že měla býti vyslána z Říma osada do Veliter spustošených morem a nová výprava měla býti podniknuta proti Volskům (kap. XII.). Tribunové Sicinius a Brutus živou mocí opřeli se těmto dvěma požadavkům a lid odpíral poslušnost konsulům. Tu Marcius vystoupil veřejně proti tribunům, tak že osada přece byla odeslána, a se svými klienty a dobrovolníky o své újmě vpadl do Antiatska, mnoho obilí ukořistil, ač nic pro sebe nepodržel. Ale tím, že všechnu kořisť rozdělil svým stoupencům a neodvedl jí státní pokladně, vzbudil u ostatních záští k sobě (kap. XIII.).

II 2 a 3. Celý tento výjev druhý a třetí přibásněn Sh. v duchu povahy Coriolánovy; aby hrdost jeho zůstala důslednou, nechce se ucházeti o hlasy lidu, jak bývalo zvykem II 2, 477--497, kdežto Plutarch v kap. XIV. a XV. vypravuje, že většina lidu byla mu nakloněna. Důsledně také tu líčeni oba tribunové jako intrikáni (ač Plutarch tak nepříznivě o nich se nevyslovuje), je-

jichž návodem lid se zviklá ve své přízni ke Coriolánovi.

Jednání III.

III 1, 35 nn. Zcela jinak tuto situaci líčí Plutarch (v kap. XV.). Lid zamýšlel původně voliti Coriolána za konsula, ale když o volbách Coriolán objevil se na náměstí s hrdou okázalostí jsa doprovázen senátem a patricii, kteří dávali zřejmě na jevo, že se o něj zasazují víc než o kohokoliv jiného: tu probudilo se v lidu staré záští na Coriolána zároveň s obavou, že by konsul tak aristokratický snadno mohl připraviti lid o svobodu vůbec. Proto zvoleni byli jiní konsulové. O Meneniovi není u Plut. ani zmínky.

III 1, 79—208. Řeč Coriolánova, která tu na některých místech doslovně vzata z Plutarcha, proslovena byla za jiné příležitosti. Dle Plut. totiž nezdarem volby Coriolánovy cítil se více uražen *senát* než sám Coriolán, ač i on byl rozhořčen, ježto byla uražena jeho neústupnost, nepoddajnost zvyklá nad každým protivníkem zvítěziti. V tu dobu došlo do Říma drahně obilí jednak po Italii koupeného jednak Gelonem syrakúsským darovaného a lid těšil se nadějí, že buďto zdarma nebo za laciný peníz dostane se mu obilí; také část senátu byla tomu nakloněna. Ale rozmrzelý M. vystoupil ostře proti tomu; vytýkal senátorům, že sami svou moc lidu zadávají, ježto by lid pokládal tento ústupek za své vítězství nad patricii, že senát povolil ze strachu, a to že by se stalo jenom podnětem k další neposlušnosti a novým různicím. Proto radil, aby patriciové této příležitosti moudře použili k od-

*

stranění tribunátu a tím zase zjednali mír a svornost ve státě (kap. XV. a XVI.).

III 1, 221—428. Sh. sjednocuje tu *dvojí* pobouření proti Coriolánovi. Neboť dle Plut. když bylo patrno, že většina senátorů přidá se ke Coriolánovi, tu teprv *tribunové* svolavše hromadu pobouřili lid, že by bezmála byl útokem dobyl radnice, ale násilí násilím bylo odraženo (Plut. kap. XVII.). Na druhý den ráno *konsulové* (ne Menenius) vidouce shromažďovati se rozjitřený lid, k návrhu senátu hleděli jej uchlácholiti zvláště slibem, že se o ceně obilí s lidem dohodnou po dobrém (kap. XVII.). Lid byl větším dílem udobřen, ale tu tribuni žádali, aby se Coriolán zodpovídal, zdali nepodněcoval senátu k převratu státnímu a k útisku lidu tím, že násilím (opřev se vyzvání tribunův a aedilům) pokusil se roznítiti válku občanskou. Zamýšleli jej buďto *pokořiti* chtěl-li by proti své pyšné povaze lichotiti lidu (a snížiti se k prosbám) nebo *uvaliti na něj nesmiřitelný hněv lidu*, kdyby hrdě si počínal podle své povahy, *jak očekávali* (kap. XVIII.). Coriolán však hrdě se obhajoval a pohrdavým způsobem spíše sám na lid žaloval; tu nastalo velké rozhořčení mezi lidem a Sicinius dohodnuv se s ostatními tribuny veřejně prohlásil, že odsuzují Coriolána, by svržen byl s Tarpejské skály; zároveň vyzval aedily, by rozsudek ihned vykonali. Když Coriolánovi přispěli patriciové proti aedilům na pomoc, aby jej zachránili, a když se bylo obávati, že nastane velké krveprolití, tu rozvážnější přátelé tribunů přemluvili je, že nežádali tak ukrutného trestu bez výslechu, nýbrž dopřáli Coriolánovi řádně se hájiti před lidem v určitý den

národ měl o jeho vině neb nevině rozhodnouti hlasováním (kap. XVIII.).

III 2. *Celý tento výstup jest vymyšlen Shakespearem* a odchyluje se od vypravování Plutarchova. Neboť Coriolán dostav ujištění od tribunův, že bude obžalován jen *z tyrannie*, jakoby hodlal státi se samovládcem v Římě, jsa si neviny jist, *byl ochoten ihned dáti se souditi národem* (kap. XX.). Senát také dopustil tento soud, mysle, že povolností nakloní si lid a lid že se smiluje nad Coriolánem, ač Appius Claudius varoval senát, aby nedopouštěl většině obecného lidu rozhodovati nad patricii (kap. XIX.). Senát přál sice Coriolánu, ale bál se lidu. O konsulát Coriolánův (III, 1, 352—357 a 2, 610) nejednalo se již vůbec, neboť noví konsulové byli už zvoleni.

III 3, 623 nn. Původní žaloba byla z tyrannidy (kap. XX.).

III 3, 627—628 viz o tom výklad k II, 1, 219 nn. (ke konci).

III 3, 635 nn. Dle Plut. (kap. XX.) ve shromáždění národa tribunové provedli mocí, že se nehlasovalo dle centurií, nýbrž dle tribuí, v nichž chudá, nepokojná luza měla většinu nad občanstvem zámožnějším a vojenskou službu konajícím; tak už napřed zajistili sobě většinu a mohli provésti *svou* vůli.

III 3, 660 nn. Sh. úmyslně se tu poněkud uchyluje od svého pramene, aby jeho Cor. mohl zůstati důsledným své povaze a důstojně odstoupil. Dle Plut. (kap. XX.) totiž tribuni jednali podvodně, nežalujíce Coriolána z tyrannie (načež neměli důkazů), nýbrž opakujíce dřívější jeho rady, by se lidu neprodávalo obilí a odstranil se tri-

bunáta zejména ukazujíce na to, že nesprávně svým stranníkům rozdělil kořist odňatou Antiatům. Tím byl Cor. zmaten, že nemohl hned rozpomněti se na uspokojivé důvody a chvá'e účastníky oné výpravy rozjitřil valnou většinu lidu na sebe. K návrhu tribunů byl nepatrnou většinou (3 hlasů) odsouzen k doživotnímu vyhnanství; lid se radoval a senát se rmoutil, pozdě lituje své nerozhodnosti.

III 3, 760 nn. Coriolán sám zachoval se s důstojným klidem, jsa nehnut a nezdrcen, ač uvnitř kypěl hněvem (kap. XXI.).

Jednání IV.

IV 1. Celá rozmluva vymyšlena dle šesti řádků Plutarchových: »C. odebral se domův a rozloučiv se s matkou a ženou plačícími a hlasitě naříkajícími, napomínal je, by klidně snášely svůj osud. Potom kráčel k bráně, jsa doprovázen téměř všemi patricii a nic od nich nepřijav a o nic jich nepožádav, odešel z Říma asi s 3 nebo 4 klienty svými« (kap. 21.).

IV 2. Výjev tento jest úplně přibásněn, aby zármutek rodiny a přátel Cor. byl drasticky znázorněn; taktéž výjev 3. přibásněn.

IV 4, 210—211. *Hostinu* přidává zde Sh. sám za tím účelem, aby jedním rázem *sjednotil dva děje* dobou vzdálené, totiž příchod Coriolánův a *pozdější* zvolení jeho za hlavního vojevůdce vedle Aufidia. Celý výjev jest vymyšlen Sh.

IV 5, 236 nn. Rozmluva sluhův s Cor. vymyšlena. Plut. vypravuje, že Cor. rozhodnuv se popuditi Volsky k válce s Římany, odebral se

přestrojen do Antia k Aufidiovi; (kap. 23.) večer vplížil se tajně do jeho domu, posadil se mlčky ke krbu a hlavu si zahaliv klidně seděl. Domácí lidé neopovážili se ho vyhnati, poněvadž jeho vnějšek a důstojné chování je zarážel̇o. Oznámili tedy věc Tullovi, jenž právě večeřel.

IV 5, 303—349. Řeč Coriolánova téměř doslovně přejata z Plut. (kap. XXIII.); Sh. arci svým způsobem dodal jí barvitosti a účinnosti dramatické.

IV 5, 350—393. Za to odpověď Aufidiova jest vymyšlena (u Plut. jsou jen dvě řádky!) přizpůsobena jsouc povaze Auf. a situaci.

IV 5, 395 nn. Aufidius *sám* tu přenechává půlku své moci vojevůdcovské Coriolánovi; to arci Sh. *sám* přeměnil, aby děj zjednodušil, zkrátil a do předu posouvl. Plut. poněkud jinak popisuje ten postup. (Kap. 26.) Cor. s Tullem se dohodli a přemlouvali přední muže mezi Volsky, by použili nesvornosti mezi Římany a začali válku s Římany. Ale Volskové neměli chuti porušiti mír teprv nedávno na 2 leta učiněný; teprve *Římané* sami dali k válce podnět urazivše Volsky o slavnostních hrách vyhlášením (buď z podezření nebo ze lživého udání), že všichni Volskové mají se vzdáliti z Říma před slunce západem. Tím všichni Volskové se rozhořčili na Římany a Aufidius ještě více je poštval. Vysláno poselství do Říma se žádostí, aby vráceno bylo veškeré území a města Volskům ve válce odňatá. Římané arci nevrle zamítli žádost. Tu ve společném shromáždění všech Volsků usnesena válka a Tullus poradil Volskům, aby přijali Coriolána mezi sebe. (Kap. 27.) Coriolán ihned byl povolán do shro-

máždění a po výborné řeči vedle Aufidia za vrchního velitele zvolen.

IV 5, 410—503 celá rozmluva sluhův *úplně vymyšlena* na oslavu Coriolánovu.

IV 6. Živě se líčí sočení patriciů na lid a situace, kterou Plut. povšechně naznačuje několika slovy v kap. 24. (na př. vv. 630 nn.).

IV 6, 678 nn. líčí převeliký zmatek v Římě a jak změnilo se smýšlení obecného lidu zprávami o vítězném postupu Coriolánově, jenž nečekaje na úplnou výpravu, sebrav dobrovolníky vpadl do území římského, mnoho kořistil, škodě plebejům a šetře patriciův, aby tak způsobil i v Římě rozkol; lid změnil své smýšlení tak, že se rozhodl zrušiti odsouzení Coriolánovo a povolati jej do Říma (kap. 29.). Přechod ten tu zobrazen.

IV 7. Sh. uchyluje se tu úmyslně od Plutarcha. Dle Plut. totiž Volskové sebrali tolikė vojsko, že se usnesli část vojska zůstaviti doma na obranu měst a s druhou částí vypraviti se proti Římanům. Coriolánus ponechal Aufidiovi na vůli, které části vojska chce veleti. Auf. volil raději zůstati doma, předstíraje, že Coriolán dokonale znalý všech poměrů římských lépe povede Volsky než on (kap. 28). *Sh. však nechává Aufidia táhnouti též do pole* jakožto velitele nad polovicí veškerého vojska. Coriolán postupoval s takovou rychlostí, s takovým štěstím a tolik všude ukořistil, že Volskové doma zůstavší nemohli toho již snésti, nýbrž od Aufidia přebíhali ke Coriolánovi prohlašujíce, že nikoho nechtějí uznati za svého vůdce a velitele než jej. (Plut. kap. 29.) Odtud pochopíme žárlivost Aufidiovu, jejíž zá-

rodky tu básník vyličuje, kdežto rozvoj jejich ponechán V. jednání.

Jednání V.

V 1, 1 nn. Dovídáme se, jak pořídilo první poselstvo u Cor. — Sh. tu něco přeskočil. Lid (viz IV 6, 678 nn.) chtěl Coriolána povolati do Ř., ale senát zamítl ten úmysl (kap. 29.). Cor. dověděv se o tom, tak se rozlítil, že přestal obléhati Lavinium a přitrhnuv k Ř. utábořil se 40 stadií od města. V Ř. nastalo veliké zděšení; svorně usneseno vyslati k němu poselstvo, které by mu nabídlo návrat do vlasti a poprosilo, by upustil od války. *První* poselstvo skládalo se *z příbuzných* Coriolánových (kap. 30.). Jak pochodilo, vypravuje Cominius (Plut. ho nejmenuje). Dle Plut. diktoval jim jménem Volsků podmínky tyto: aby vrátili území a města Volskům odňatá, by dopřáli Volskům práva latinského. 30 dní jim dal na rozmyšlenou a zatím odtáhl od Říma (kap. 30.).

V 2. Celý výstup tento vymyšlen Sh. Zakládá se ovšem na faktu tom, že po 30 dnech (tato lhůta Shakespearem vynechána) k přitáhšímu Coriolánovi vysláno senátem druhé prosebné poselstvo (Plut. nejmenuje tu nikoho jménem, ani Menenia), jemuž C. opakoval své požadavky, žádaje, by do *tří* dní byly splněny; s jinou odpovědí aby k němu do tábora nechodili (kap. 31.).

V 3, 251 nn. Tu se Sh. zas uchýlil od Plut., aby zjednodušil a urychlil děj. Neboť jako třetí poselstvo odebrali se všichni kněží, služebnictvo chrámův, augurové slavnostním průvodem ke Cor.

do tábora; ale Cor. odbyl je zkrátka, nepodrobí-li se podmínkám, by se připravili na válku. (To Sh. úplně vynechal.) Tu usnesli se Římané hájiti se v městě a odrážeti útoky. Město bylo plno strachu, úzkosti. Tu přihodilo se cosi neobyčejného (kap. 32.). Když se matrony římské modlily v chrámech, *Valerie* (zde ji Plut. *poprvé* uvádí), vnuknutím božím připadla na myšlenku, by jménem paní římských vyzvala Volumnii a Vergilii, by se pokusily prosbami zachrániti Řím. Volumnia s Vergilií ovšem ochotně slíbily to učiniti (kap. 33). Tu poprvé Plut. zmiňuje se o *dětech* (ne pouze o synu) Coriolánových. Matrony pak vypravily se jako *čtvrté* poselstvo, u Sh. ovšem třetí. Další postup až na nepatrné odchylky *věrně* vylíčen *podle* Plut., zvláště řeč Volumniina téměř doslovně přejata Shakespearem (od v. 345—457), ovšem Sh. vtiskl jí ráz a pečeť svého ducha. (U Plut. kap. 35. a 36.).

V 4, 493—527. Výmysl Sh., aby znázornil strach a hrůzu v Římě, kterou Plut. jen dvěma řádky naznačil (kap. 37.).

V 5. Paním římským prokazována nejvyšší čest a nesmírná radost zavládla Římem (obšírněji líčí Plut. v kap. 37.).

V 6, 574 nn. Aufidius, již dříve žárliv na množící se moc a slávu Coriolánovu, rozhodl se po návratu Coriolánově do Antia jej odstraniti, poněvadž jindy by se mu sotva byla naskytla tak vhodná příležitost, jako tehdy, kdy někteří žehrali na Coriolána, že odtáhl do Ř. Žádal ho, aby složil účty ze svého jednání. Cor. (V 6, 661) byl ochoten složiti velitelství, ale jen do rukou a z rozkazu Volsků, od nichž je přijal a ne-

zpěčoval se nikterak zodpovídati se Antiatům. Bylo tedy svoláno shromáždění a zjednaní buřičové štvali lid proti Cor., kdežto vznešení Antiaté chtěli Cor. dopřáti spravedlivého sluchu (V 6, 727—732), tak že Aufidius měl dosti strachu, jak věc dopadne (kap. 39.).

V 6, 676—721 nn. Sh. se tu úmyslně *odchyluje* od Plut., chtěje až do konce vylíčiti nedůtklivou a neústupnou hrdost Coriolánovu, která vzplanouc v dobu nanejvýš nepříhodnou, jej zničí a smrti Coriolánově dodává tragičtějšího a důstojnějšího rázu. Plut. nic podobného nevypravuje.

V 6, 721 nn. Na pokyn Aufidiův jali se spiklí křičeti, že se zrádcovi nemá dopřáti sluchu a že se nemá dopustiti, aby tyranisoval Volsky a zdráhal se složiti velitelství. (Plut. 39. kap.)

V 6, 735 nn. Spiklí přepadli po těch slovech a zavraždili Coriolána; z přítomných nikdo neodvážil se mu pomoci.

V 6, 749 nn. Po smrti Cor. se ukázalo, že největší část lidu neschvalovala tohoto činu.

V 6, 756—766. Jsou výmyslem Shakespearovým a nesrovnávají se hrubě se situací, leč by se z chytrosti Auf. přetvařoval.

IV. Jak Sh. dané látky použil.

V žádném dramatě, jehož látku Sh. vážil ze »Srovnavacích životopisů« Plutarchových, nepřidržel se tak věrně svého vzoru*) jako v »Corio-

*) Aby se to někomu dle našich názorů nezdálo být podivným, ba pro Sh. genia dokonce snad ponižujícím, třeba tu připomenouti, že Sh. jednal úplně *dle zvyku tehdejší*

lánu«; zvláště řeči některé přejaty jsou skoro doslovně z Plutarcha, kdežto na jiných místech buďto z příčin aesthetických (aby rozmanitostí nebo protivou neb důsledností povah účinněji působil, aby povahy dokreslil), nebo z technických čili oekonomických (aby zbytečné nebo zdržující události vypustil a hlavní děj časem i místem soustředil, ukrátil a sjednotil) od pramene svého v některých podrobnostech se uchýlil.

Delších *řečí* Plutarchových Sh. proto rád a často použil, poněvadž už v Plutarchovi jsou živlem dramatickým; tak na př. chvalořeč Cominiova na Coriolána II 2 (407—469), výklad tribuna Bruta o rodě Marciův II 3 (795—806); Coriolánova řeč proti rozdělování obilí III 1, 146—220; Coriolánova slova k Aufidiovi, když přišel do Antia, IV 5, 303—349; dlouhá rozmluva Volumniina s Coriolánem v táboře Volsků V 3, 336—470 zakládají se vesměs na slovech Plutarchových, tlumočíce věrně jeho myšlenky, ale jsouce při tom i majetkem Shakespearovým, jenž uměl dodati jim i rázného dramatického výrazu a vtisknouti jim pečeť ducha svého.

Odchyluje se Sh. od pramene svého tím, že buď *ubírá* nebo *přidává* látky dané.

---

doby. Hry divadelní nepokládaly se tenkráte za majetek *literární*, ani za díla umělecká a nevydávaly se tiskem. Vešlo tedy ve zvyk obecný netoliko látku k dramatům z příhodných spisů hotovou vybírati, nýbrž i cizí zastaralé hry přepracovávati a dle potřeby nebo vkusu upravovati. Podobně zpracoval »Julia Caesara« dle tří životopisů Plutarchových (M. Bruta, Julia Caesara, M. Antonia) a »Macbetha« dle skotské kroniky Holinshedovy. Viz má školní vydání »Julia Caesara« a »Macbetha«.

Ubírá jí tím, že vynechává nebo zkracuje vypravování Plutarchovo, aby události, jež k vývoji svému potřebovaly doby delší, stěsnal v kratší prostor časový, aby tedy dobu zkrátil a urychlil, děj více sjednotil a celek umělecky zaokrouhlil. Sem na př. můžeme zařaditi z I. jednání 1. výstup, jímž spor mezi Coriolánem a plebeji se zjednodušuje a zostřuje. Neboť, kdežto Plut. zmiňuje se o *dvojí* vzpouře lidu: 1.) o všeobecně známé secessi plebis, 2.) o vzpouře vzniklé po válce Coriolské pro nedostatek obilí (viz I 1, 217), Sh obě vzpoury sráží v jednu a tak také svádí Menenia s Coriolánem. Při obojí vzpouře vystoupil Coriolán jako řečník s návrhy lidu nepřátelskými, by se lidu nepovolilo, a tím uvalil na sebe veliký hněv lidu. Podobně sem zařadíme z II. jednání výstup 1., jenž dva děje různé, na sobě nezávislé, dobou poněkud odlehlé, sráží v jeden a uvádí také v souvislost příčinnou, jakoby Coriolán vítězoslavně se vraceje *zároveň* ucházel se o konsulát. Sem náleží též 1. a 3. výstup III. jednání, jímž odůvodňuje se vyobcování Coriolánovo z Říma, jakoby hned po neblahé volbě a za jediný den bylo se stalo, kdežto dle Plutarcha (kap. XVI.—XX) mezi volbou a vyobcováním uplynula doba několika neděl. Neboť, když Coriolán nepříznivým výsledkem své volby rozmrzelý po volbách radil patriciům, aby lidu nedávali obilí a odstranili tribunát, tu tribunové pobouřivše lid a pokusivše se beze zdaru násilím zmocniti se Coriolána, *druhého dne* jsouce chlácholeni, přiměli Coriolána, by se hájil, a když Cor. na novo na se uvalil hněv tribunův a lidu, a zase jenom násilím se uhájil proti rozsudku tribunův

(aby byl svržen s tarpejské skály): tu tribún Sicinius *položil mu* k řádné žalobě *rok* o třetích nundinách (= o 3. trhu, t. j. na 17. den). *Zatím i skončena výprava proti Antiatům* a teprve potom nadešel den, kdy Cor. soudem lidu byl vyobcován. To vše básník sjednotil *na jediný den*, aby děj byl jednodušší, tím i srozumitelnější a rychlým i rázným postupem působivější. Ještě silnějšího účinku Sh. domohl se tím, že změnil přirozenou posloupnost a příčinnou spojitost událostí, jednak aby lépe odůvodnil spor mezi Coriolánem a lidem (vzájemnou jejich nenávist), jednak aby stupňoval hrdost Coriolánovu. Dle Plut. Coriolán byl rozhněván nezdarem své volby a měl tedy *novou* příčinu k dřívější své nepřízni, diktované hlavně příčinami politickými (ne osobními) a vystoupil ostře proti lidu. Sh. věc obrátil. Aby ukázal, že příčinou vypovězení Coriolánova byla *nepoddajná hrdost*, a tato hrdost aby se nám objevila ještě *vyšší* než dříve, umístil Coriolánovu řeč v otázce obilní lidu a tribunům nepříznivou, ještě *před* volby (odtud chápeme nenávist tribunův a lidu); ale to není příčinou nezdaru volebního, nýbrž jen *hrdý*, *posměšný*, *potupný* způsob, kterým Cor. uchází se o přízeň lidu. Tím tribunové dostanou do ruky zbraň proti němu; neboť snadno přemluví nespolehlivé občany, aby hlasy své odvolali. Tím se Cor. rozlítí a vyzve senátory, aby odstranili úřad tribunů, což pak jest příčinou vyobcování Coriolánova. Odchylkou tou Sh. zachoval i důslednost v *charakteristice* tribunův i Coriolánově; neboť upravil děj tak, jakoby tribuni *intrikami* a Coriolán *hrdostí* zavinili zmar volby. Sh. vypustil též úplně výpravu Coriolánovu

proti Antiatům,*) již Cor. o své újmě podnikl jen s klienty svými a dobrovolníky, když lid odepřel konsulům poslušnost. Poněvadž pak hojnou kořisť neodvedl státní pokladně, nýbrž rozdělil ji účastníkům výpravy, roznítil tím nenávist lidu k sobě a tribunům vtiskl vítanou zbraň proti sobě; neboť mu ten čin vyčítají i u samého Shakespeara.

Také ve čtvrtém výstupu IV. jednání Sh. sjednotil dva děje dobou vzdálené, totiž *příchod* Coriolánův do Antia a *pozdější zvolení* jeho za hlavního vojevůdce vedle Aufidia ve společném shromáždění Volsků tím, že uvádí nám vůdce Volsků již toho večera shromážděné; v *pátém* pak výstupu Aufidius *sám* přenechává mu půlku své moci vojevůdcovské, kdežto učinili to shromáždění předáci Volsků. Celý vývoj výpravy Volsků proti Římu valně zjednodušen a přiřčen hlavně Coriolánovi, kdežto dle Plutarcha byl zdlouhavější (viz výklad ke IV 5, 395 nn.) a přímou příčinu k válce dali sami *Římané*.

Také v V. jednání děj na několika místech *zkrácen*. Hned v prvním výstupu Sh. vynechal *bezprostřední* příčinu náhlého postupu Coriolánova na Řím: senát zamítl žádost lidu, by Coriolán byl povolán zpět do Říma; tím Cor. velmi se rozlítil a přestav obléhati Lavinium, přitrhl ihned před Řím.

Dle Plut. vysláno bylo *čtvero* poselstvo, dle Sh. jen *troje*; *třetí* poselstvo kněžské Sh. vypustil (nic nepořídilo a děj bylo by unavujícím způsobem prodloužilo). Avšak i postup výjevu 1., 2.

*) Viz výklad k II 1, 219 nn.

a 3., jejž si u Sh. musíme mysliti hned po sobě, způsoben pouze básníkem; neboť dle Plut. od prvého poselství do druhého uplynulo 30 dní, mezi druhým a třetím 3 dni; básník vše srazil zas na *jeden* den.

Ale Sh., kde uznal za potřebné, *látky* také *přidával* a těmito přídavky jeví se právě mistrnost tvůrčí síly básníkovy. Z pouhých obrysů, z pouhé zmínky Plutarchovy Sh. vytvořil celou rázovitou povahu a v dramatě vhodně ji umístil, aby ostře vyhranil povahy a důkladněji odůvodnil děj, než našel v prameni. Tak *Menenius* vystupuje u Plut. jen v kap. VI., aby svou bajkou upokojil vzbouřený lid na Sv. Hoře. Plut. při tom podotýká, že poselstvo skládalo se ze starců nejvlídnějších a v lidu nejoblíbenějších. A z této poznámky Sh. vytvořil tuto čilou, veselou a vtipnou povahu, kteráž oddána jest Coriolánovi nejvroucněji a vzpírá se — ale jen v mezích zákonitých — lidu, berouc jej nezřídka za terč svému vtipu, a do děje často zasahuje, mírníc protivy na obou stranách; nejednou také, zároveň s tribúny, hodí se básníkovi výborně k zevrubnému vylíčení situace v Římě. — Podobně *Valeria* a *Vergilia s dítkami* Marciovými (u Sh. jen se *synáčkem*) vystupují u Plut. teprve (v kap. 33.), když matróny římské mají se odebrati s prosebným poselstvím ke Coriolánovi, ale Sh. velmi důmyslně uvádí nám je již v I. jednání (výstup 3.), v II. 1. za vhodných příležitostí, aby nám vylíčil rodinné ovzduší Coriolánovo, aby vytkl příkrou protivu mezi mužnou a ráznou matkou Volumnií a v pravdě jemnou povahou ženskou manželky Vergilie, aby synáčkem dokreslil nám nezkrotnou chrabrost

otcovu. — Též *Tulla Aufidia*, mocného a důstojného soka Coriolánova, jenž u Plutarcha teprve v 22. kap. vystupuje, když vyobcovaný Cor. uteče k němu do Antia, Shakespeare dle případné zmínky Plutarchovy (že už dříve v bojích spolu se potýkali, sebe haněli a sobě hrozili) nám uvádí hned v prvních bojích (I 1, 275 nn., I 2, I 8, I 10) a tím vedle přísné protivy obou nejchrabřejších sokův a vedle povznesení povahy Coriolánovy pokořením Aufidiovým připravuje nás na pozdější styky Aufidiovy s Cor. a činí nám srozumitelnější řevnivost Aufidiovu na Cor., kteráž u Aufidia datuje se již od prvopočátku. Také boje tím nabývají větší živosti a zajímavosti, když hlavní vůdcové se tu potýkají. — Podobně hojnými přídavky hledí doplniti a ostře vytknouti charakteristiku *Coriolánovu*; tak vymyšlený 3. výstup I. jednání má nám povahu Cor. objasniti v pravdě mužnou povahou Volumniinou; neboť byla-li matka povahy tak odvážné a tvrdé, nemohl syn její státi se jinakým. Sh., aby *zvýšil* odvahu a chrabrost Marciovu až k šílenosti, nechává jej v I 4 *jediného* vniknouti do Coriol, kdežto dle zprávy Plut. (v kap. VIII.) jen *málo* Římanů s ním tam vrazilo. — Rovněž, aby *důsledně* líčil *nezkrotnou hrdost a neústupnost Coriolánovu*, která jen s těží nechala se na chvíli utlumiti slovem matčiným (k níž cítil nejvyšší úctu) a zároveň, aby ukázal, jak snadno bylo tribunům v rozhodném okamžiku podrážditi hrdost jeho k nerozvážnému, osudnému kroku, přidal celý výstup 2. v III. jednání. — Tato neústupnost a *zúmyslná zatvrzelost* i k nejmilejšímu příteli Meneniovi, drasticky znázorněna a stupňována 2. vý-

stupem V. jednání, v němž Coriolán ani mluviti nechce s otcovským přítelem svým Meneniem a jejž Sh. úplně za tím účelem přibásnil; tuto nedotknutelnou mužnou hrdost Sh. činí také nepřímou příčinou záhuby Coriolánovy, jenž byv Aufidiem uražen, v rozvášněnosti své dopustí se neopatrných výrokův a popudí jimi hněv lidu antiatského na sebe a spoluspiklým Aufidiovým poskytne vítané příležitosti, aby zavraždili Coriolána. Tuto odchylku přidal Sh. v V 6, vv. 714 až 717. — Aby pak zvelebil chrabrost Cor. a ukázal, jak pouhý zjev Coriolánův mohutně působil na Volsky a zvláště na vrstvy lidu obecného, Sh. přidává rozmluvu sluhův o Coriolánovi v IV 5, vv. 410—503. Z podobné snad příčiny básník přidává na samém konci dramatu náhlý obrat v Aufidiovi, jenž odstraniv nebezpečného soka, neodpírá mu uznání svého po smrti, ač sám svou řevnivostí zavinil jeho smrt. Mnohým arci ten obrat nezdá se býti přirozeným, ač možno jest vysvětliti jej buď původní ušlechtilostí jeho povahy, jež řevnivostí byla za doby nebezpečí zatemněna, nebo vypočítavostí, která měla jej k tomu, by aspoň na oko hleděl uchlácholiti nespokojenost mužů rozvážných, kteří neschvalovali vraždy Coriolánovy.

Nejeden výstup Sh. přidal za tím účelem, aby živě a zevrubně znázornil situaci nebo duševní rozechvění; tu místo chabé zmínky nebo popisu neváhal vytvořiti celý výjev a nejlépe tak ukázal geniálnost umění svého. Tak na př. situaci v Coriolech před válkou líčí rozhovorem Aufidiovým se senatory coriolskými (I 2, 343 nn.). Rozrušenou situaci v Římě po odchodě Coriolá-

nově, vítězoslávu lidu, sklíčenost šlechty, zoufalé rozechvění matčino a manželčino zvláště plasticky vyjadřuje 2. výstup IV. jednání; též následující výstup 3., v němž Říman vystupující jest nepochybně klientem Coriolánovým, má nám znázorniti situaci u Volskův a smýšlení Volsků Coriolánovi příznivé a tím už napřed nás jaksi připraviti na možný příchod Coriolánův k nim. Výmluvně pak nám zobrazuje mocné duševní rozechvění Coriolánovo, když poprvé vstupoval do Antia, sídla svých nepřátel, 4. výstup IV. jednání. — Ve všech těchto případech zřejmo, že jemný smysl umělecký přiměl Shakespeara, aby látky buď ubíral nebo přidával, jak účinnost dramatu toho vyžadovala.

Ale mýlil by se, kdož by se domníval, že Sh. podal nám Coriolánem věrný historický obraz památných zápasů, jimiž utištěný lid římský domáhal se kus po kuse svých politických práv. Sh. nepostřehl této vznešené ideje a proto nemohl nám ji také znázorniti, nýbrž on *hlavní zájem náš chtěl soustřediti na osobě Coriolánově*, z jejíž povahy má prameniti veškeren dramatický děj, vzrůst i pád. Proto (a snad také podle *svých* středověkých názorův o šlechtě a lidu) příčiny sporu mezi Coriolánem a lidem a povahu lidu římského vylíčil odchylně od historie. Neboť Sh.-ův Coriolán nenávidí lidu a opovrhuje jím hlavně pro nízkost, sprostotu,*) nerozum a zbabělost a pro tyto vlastnosti odpírá lidu všelikých práv, jež přisobuje šlechtě, protože ta vyniká nad

*) Sh. až do omrzení mluví o *páchnoucím* dechu lidu I 9, II 2, II 3, III 1, III 3, IV 6.

lid urozeností, uhlazeností, důmyslem a statečností; snižuje tedy většinu národa římského na pouhou chátru,*) ješitnými tribuny štvanou. Za to sám přes nadlidskou svou přímost, chrabrost a odvahu hyne jako tragický hrdina (druhý Aias) pro svou nepoddajnou, bezmeznou hrdost, jež postupem vyspěla ve vzdornou svéhlavost, nešetřící ani vlasti (dopustil se vlastizrady), ani přátel, ale přišla konečně sama s sebou do vnitřního rozporu, jemuž neodolala. Ucelenost povahy dodává Coriolánovi mravní a tragické ušlechtilosti.

V. **Důležitost a cena dramatu.**

Mezi nejdokonalejšími dramaty Shakespearovými souhlasně uvádívá se »Coriolán«, vynikaje mohutnou silou, podivuhodnou důsledností a dokonalou jednotností děje, na př. nad »Julia Caesara«, třeba historický ráz není tak vystižen**) jako v »Caesarovi«; též umělecká technika jest neobyčejně zdařilá.

Zvláště *mistrna* jest *charakteristika* osob, která nám předvádí řadu velkolepých povah tak důsledně vylíčených, jakoby byly vytesány. Hlavní rys, který se obráží nejen u mužů, nýbrž i u žen a dětí, jest *mužnost* (Coriolánus, T. Lartius, Cominius, Aufidius, Volumnia, synáček Coriolánův) a ta se zvrhá u hlavního hrdiny až v nezkrotnou nepoddajnost. Avšak tato okolnost nikterak není

---

*) Ovšem z neznalosti historické pravdy a podle názorů současných.

**) Tím arci nemyslím, že bychom od Sh. mohli žádati historických dramat v našem smyslu; to za jeho doby byla věc nemožná.

na úkor *hojné rozmanitosti* charakterů (Menenius, Vergilia, Valeria, tribunové, šlechta, lid, sluhové, senátorové Volskův atd.), které jsou dokonale *individualisovány*, jednajíce *svým zvláštním* čili individualním způsobem i tehdy, když jsou si hlavním rysem příbuzny (jak rozdílně počínají si na př. Coriolánus, Aufidius a Volumnia!). Básník je všechny uměle k hlavnímu cíli *soustřeďuje*, čině z nich pomocníky nebo protivníky hlavního hrdiny, a *kontrastem* povahy jejich ostřeji a jasněji vytýká neb i doplňuje. Všimněme si na př. protivy mezi Coriolánem s jedné a Aufidiem i tribuny s druhé strany; jak *přímě* počíná si vždy Coriolán a jak *podvodně* proti němu vystupují tribunové a ke konci též Aufidius! Básník úmyslně přehání tu chyby odpůrcův Coriolánových, aby svými vadami zvýšili Coriolánův lesk. Nebo jaká protiva mezi mužnou, po spartánsku nakreslenou Volumnií a jemně ženskou, až skoro nepatrnou Vergilií, mezi šlechtou o vlast zasloužilou a lidem vlasti jenom nesnáze a pohromy způsobujícím, mezi nadlidskou chrabrostí Coriolánovou a podlou zbabělostí lidu! A s jakou *důsledností* od počátku až do konce jednají tito hrdinové a hrdinky! Coriolánus, Menenius, Volumnia, Vergilia, tribunové, lid a j. ani na chvíli nezapírají své povahy, nezproneveřují se jí; ano básník raději se někdy uchýlil (jak jsem ukázal v oddíle IV. na některých místech) od historické pravdy, jen aby osoby jeho zůstaly důslednými. Jediný Aufidius vykazuje jakési mezery v povaze; zvláště poslední jeho obrat nad mrtvolou Coriolánovou některým kritikům zdá se býti nepřirozeným, ač nemůže-li se snad vysvětliti přirozenou chytrostí a vypočíta-

vostí, která kázala Aufidiovi zahráti si na šlechetného, když viděl, že mužové rozvážní a mocní neschvalují jeho ukvapenosti. *Zvláštní pak obratnost Shakespearovu lze spatřovati* v tom, že charakteristiku slyšíme z úst samých jednajících osob, na př. Volumnia (I, 3.), Menenius, Aufidius, tribunové a lid na četných místech podávají nám charakteristiku Coriolánovu, jako zase Coriolán povahu lidu a tribunův. *S psychologickou věrností a přirozenou pravdivostí* líčí duševní processy, jak se odehrávají v prsou osob jednotlivých nebo v massách lidu; na př. vrtkavost lidu římského II 3, V 4; licoměrnost tribunů II 3, III 3; přímost a pravdomluvnost Coriolánovu III 2 a 3; rozčilenost Volumniinu IV 2, 104 nn.; měnlivost, nestálost věcí lidských IV 4; zmatky a bázeň v Římě V 1 a zase nesmírný jásot v Římě po zoufalé žalosti V 4, 544 nn., když odtáhl Coriolán od Říma.

Děj *aestheticky* pravdivě vylíčen; neboť Coriolán poslouchaje slepě pouze bezmezné hrdosti své pokládaje za podstatu mužnosti vším vládnouti a nikomu se nepoddávati, sám sobě připraví záhubu, zradiv nejprvé vlast a potom nové přátely (Volsky). Dotvrzuje tak zároveň pravdivost mravní ideje vyslovené prvou částkou přísloví: *Svá hlava peklo* i ráj. Některé scény *mohutně dojímají*: III 1 když Coriolanus, sotva se vítězoslavně vrátil a a čestně byl vyznamenán, popudí na sebe lid a na rozkaz tribunů má býti vlečen na tarpejskou skálu; III 3 jak odsouzen do vyhnanství; IV 2 zoufalost Volumniina; V 3 jak matka, nemohouc přemluviti syna k povolnosti, kořic se před ním kleká — okamžik tak úchvatný, že mu neodolá

sám žulový Coriolán. — Méně podařilo se Shakespearovi vylíčiti *ráz této doby* a *význam* těchto politických bojů. Nemůžeme sic od něho žádati historického dramatu ve smyslu našem, jak právem žádáme od spisovatelů moderních; to za Sh. bylo prostě nemožno. Ale přece zase neuspokojuje, že básník ani z daleka nepostřehl povahy politických zápasů mezi patricii a plebeji, onoho velkolepého hnutí, jež po sta let lid římský pudilo v boj proti šlechtě za každý kousek politického práva. Dle Shakespeara však lid římský jest v nenávisti a v opovržení u Coriolána a šlechty (na př. i mírného jinak Menenia) pro svou sprostotu (stále se připomíná *zapáchající* dech lidu), nerozum, vrtkavost, lenost a zbabělost; jesti to zkrátka *luza*, která šlechtě římské o vlast prý zasloužilé hledí jen ztrpčiti živobytí. Takové mínění o lidu měl Shakespeare vůbec, smýšleje aristokraticky a líče tedy lid a vůdce jeho (zde: *tribuny*) i v jiných dramatech a z jiných dob nepříznivě, jak činívali také naši básníci starověcí na př. skladatel Alexandreidy, Dalimil, Smil Flaška z Pardubic a j.

Mluva nemá sice té lahody, souměrnosti a líbeznosti jako v jiných dramatech Shakespearových, za to se v ní obráží mohutnost, tvrdost a *síla* (zejména v řečích Coriolánových a Aufidiových). Však hlavní povaha její (jak jsem už naznačil na str. XI. a XII.) jeví se tu arci jako v každém jiném dramatě Sh. Jest v pravdě básnická, třebas tu a tam bombastická; neboť Sh. nechává hrdiny své mluviti »ne to, co by za podobných situací mluvili, nýbrž *co by cítili*.« — Je tu hojnost obšírných *přirovnání*, kteráž od

počátku až do konce provedena jsou s podivuhodnou *důsledností* obrazu na př. I 1, 126—128; I 1, 148—154; I 1, 304—306; II 1, 292—294; III 1, 118—123; III 410—412; IV 3, 169—170; IV 561—564; V 1, 33—36; V 2, 178—179; V 3, 430—431; V 4, 544—546; V 6, 600—601 a j. — Mluva jeho vůbec oplývá smělými a četnými tropy všeho druhu, na př. I 1, 194—198, 206 až 208 a 318—320; III 1, 259—263; III 1, 322—323; III 1, 395—399; IV 6, 561—564 a j. *Hyperboly*, mnohdy silné, jsou velmi obvyklé, na př. I 1 252—253; IV 5, 346—347; IV 5, 358—359; V 1, 41; V 3, 303—306; V 4, 509—510 a 549—550 a j. *Ironie* na př. I 1, 188 a 199—198; II 3, 601 a nn. a téměř celá rozmluva Coriolánova s občany jest ironická, posměšná; III 2, 459; IV 6, 596 a 630—631, 637; *sarkasmus* jeví se na př. v I 2, 199—208; II 3, 536—539; III 2, 578—589. — Z figur neméně hojných připomínám na př. častá *antitheta*, jako I 197—198; 199—212; 563—64; 585—587; II 52—53; III 760—764; *oxymora* jako v I 1, 256; I 1, 307; II 1, 65; II 3, 532 a j. — Také figury řečnické vyskýtají se velmi zhusta, zvláště *otázky řečnické* na př. v I. 10, 909—11; III 1, 172; 211; 377—378; III 1, 390—391 a 404 až 405; V 3, 258—261 a 301—302 a j.; *řečnické odpovědi* v III 1, 174—177; III 1, 379—383; řečnické *zvolání* I, 10, 905, 907 a 909; III 2, 576—589; IV 4, 214; V 3. 302—306 a j.; *aposiópésis* IV 5, 419 a 421. Velmi hojny jsou *ellipse* (výpustky).

K světlé stránce mluvy Shakespearovy náleží také vhodná *barvitost* jeho slohu, kterou básník umí přiměřeně propůjčiti různým povahám a růz-

nému stavu, povolání a vzdělání. Drsně a hrdě mluví Coriolán k lidu, veselý vtip provívá slovy Meneniovými, vážná hrdost obráží se v řečích Volumniiných; nízké, drsné vtipy zaznívají z hovoru obecného lidu a úředních sluhů; hrubými slovy sluhové Aufidiovi odhánějí Coriolána (IV 5) a ještě hrubšími výrazy a trivialnějšími úslovími častují sebe navzájem (IV 5, 438; 445; 455; 456 až 457; 466—467; 469—471; 481—483; 487); rovněž vojíni Volsků na stráži stojící hrubými vtipy tropí si posměch z Menenia (V 2, 127 nn.)

Ale Sh. jako syn své doby hověl také často *vkusu* své doby tak zvanému **euphuismu**, jenž si obliboval vtipné obraty, antitheta, hříčky slovní, sloh umělkovaný až k nejasnosti a nelahodnosti. Snaha ta byla tehdy obecně rozšířena po Italii, Španělích a Francii; v Anglii byla nazvána *euphuismus* podle hlavního hrdiny románu »*Euphues, anatomie vtipu*« vydaného Johnem Lylym r. 1579, jenž mluví takovýmto slohem. Sh. chtěje se obecenstvu svému líbiti, byl nucen snaze této hověti. Proto také v »*Coriolánu*« shledáme tyto zvláštnosti *eufuismu* na př. I 1, 279—280, I 4, 482—485 (učenost); I 4, 532—533 (antitheton); II 1, 29 až 33; II 1, 50—66; II. I. 85—97 (vtipy) II 1. 235 až 238; II 2, 320—340 (předstihují se vtipkováním); sám Coriolán — ač se to příčí jeho povaze — mluví tak k měšťanům II 3, 512—521; 615—625; III 1, 118—123; IV 5, 359—363 (umělkovanost); IV 5, 459—471; V 116—125. *Hříčky slovní* bývají velmi časté (ještě hojnější jsou ovšem v originale, neboť překladem nelze mnohých napodobiti), na př. I 22—23 (oštěpy — štěpiny); I 1, 60—62 (ošklivý = zapáchající dech — ošklivé

= silné paže); II 1, 133—137 (Aufidius — sfidiusován = zbit, angl. fidiused); II 613 a 616 (prosty lid — *nezesprostněl*) a j. Myšlenky bývají druhdy tak *umělkovaně* vysloveny, že vzniká *nucenost*, *nejasnost* i *nesrozumitelnost*, na př. II 1, 235—238 (mythologická učenost); II 3, 543 pozn. 50; II 3, 638 pozn. 54; IV 6, 573—578; IV 7, 783—788; V 2, 116—125; V 3, 315—317 a j. Z téže snahy vyplynuly přehojné *vtipy*, na př. I 1, 22—23; 185—187; 271—272; I 3, 482—487; I 4, 531 až 533; II 1 55 nn.; 85—96; II 2, 325 nn.; II 3, 615 nn.; IV 4, 266—282 a j. V pozdějších dramatech Sh. těchto zvláštností jest více, sloh jest těžší a temnější, kdežto v dramatech z mladších let jest jich méně a sloh lehčí a jasnější.

Shakespeare — jak přirozeno — neznal arci tak důkladně poměrů starověkých jako my, neuměl se také tak snadno odmysliti od svého okolí, od současných zvyků, mravů, kroje a názorův, a vpraviti se úplně v poměry a názory starého Říma tak, aby v duchu těchto poměrů všude se vyjadřoval. Proto nejednou se odchýlil od nich, líče poměry a názory starověké jako současné, buďto že sám si je mnohdy představoval jako za své doby, anebo se někdy nemohl odloučiti od mluvy a představ souvěkých, anebo snad i schválně (vědomě) mnohé poměry a věci vylíčil a vyjádřil podle své doby, aby mu jeho obecenstvo snáze rozumělo. Odtud vznikly u něho četné **anachronismy.***) Tak čteme v »*Coriolánovi*«: lid římský

*) *Anachronismus* = chyba proti letopočtu, jíž se dopouští ten, kdo klade osobu neb událost do jiné doby, než ve které žila neb se přihodila.« Chyby té dopouštějí se

a vojíni házejí *čapky* do výše (I. 1, 252; I 9, 833; II 2 70; 106; II 2, 304; III 2, 523; III 3, 781; IV 5, 462); vojíni římští mají *buben* (I 3, 423; 454; I 4, 533 a 534; II 3, 569; III 2, 579; V 5, 759); *ďábel* se připomíná I, 10, 925, *Galenus* nemohl býti znám Meneniovi (II 1, 118), neboť žil bezmála o půl sedma sta let později; o *brejlích* mluví tribun Brutus II 1, 220; stařeny prý házely *rukavičky* na cestu vítězoslavnému Coriolánovi II 1, 300; Coriolán s *kloboukem* na hlavě II 3, 620; 700; Coriolán prý úlohu svou zapomněl jak tupý *herec* V 3, 278; Coriolán prý mluví jako hrany (umíráček) a jeho zamručení duní jako *batterie* V 4, 512 a 513; Menenius nemohl znáti *Alexandra Velkého* V 4, 514; *křestná jména* anglická jako názvy občanů římských *Hob* a *Dick* (= diminutiva Robert a Richard, v českém překladě: Petr, Pavel) II 3, 639 a j. Jeho názory o šlechtě a lidu jsou středověké, jak už jsem ukázal; a nejinak i tyto názory: *městské mlýny* I 10, 944; *dědiční katové* II 1, 94; římské *cechy* III 2, 608; *panoši* V 5, 695; mrtvolu Coriolánovu má k hrobu provázeti *hlasatel*, jenž o pohřbu rod a názvy zemřelého provolává V, 5, 752. Také v jiných dramatech Sh. anachronismy často se vyskytují; tak na př. v »Jul. Caesarovi« Cassius mluví o *ďáblu*, Casca přirovnává Brutův pohled k *alchymii*; Trebonius dí, že po vraždě Caesarově lidé hrůzou zmámení těkají jako v *soudný den*;

často vědomě i nevědomě básníci a výtvarní umělci. Tak na př. ve staročeské Alexandreidě Alexandr a hrdinové řečtí líčí se jako křesťanská knížata XIII. století a mají také česká jména na př. v II. zp. Radvan, Mladota, Radota. (Pelikán, Výbor z lit. čes. str. 82, vv. 456—457.)

vojsku se *bubnuje* atd. V »Makbethu« mluví se o *dělech*, o *tolarech* a j.

Verš v »Coriolánu« není tak dokonalý jako v dramatech dřívějších a nese na sobě patrné stopy pozdější tvorby; rytmus nezřídka bývá přerušen, jakoby nemohl obsáhnouti té hojnosti myslenek, jíž nemůže slovný výraz postačiti; místo iambů nastupují leckdy anapaesty; vedle veršů pravidelných jsou tu také verše nadměrné (šestistopé) a neúplné (třístopé a čtyřstopé, 158), *rýmů* jest poskrovnu, hudebnost se zanedbává.

Rýmy u Sh. vyskytují se obyčejně na konci některého oddílu (jednání, sceny neb i menšího oddílu), zejména když osoba mluvící končí řeč *větou povšechné platnosti* č. *sentencí* (na př. Coriolán V 3, 389—390 dává výstrahu mužům, jak si mají počínati k ženám, nechtějí-li se jimi dáti obměkčiti), nebo když vyslovuje pouze *resumé* (t. j. hlavní obsah delší řeči neb rozhovoru shrnuje v několik slov, jako II 1, 162—163 Volumnia končíc rozhovor o Coriolánovi, stručně jej charakterisuje, nebo V 5, 763—764 Aufidius posledními slovy dramatu prohlašuje, že Coriolanus po smrti zasluhuje úcty) anebo pronáší své *pevné rozhodnutí k důležitému činu* (jako II 3, 636—647 Coriolanus rozhodne se ucházeti se i dál o hlasy svých spoluobčanů, a IV 7, 789—792 Aufidius rozhodne se zničiti Coriolána v příhodnou chvíli). Nemýlím-li se, vyskytuje se v »Cor.« rým jenom na těchto pěti citovaných místech. Rýmy tyto jsou vlastně zbytkem doby předshakespearské, kdy *mysterie* a *morality* skládaly se vesměs verši rýmovanými Teprve básník *Marlowe* tragedií »*Tamburlain*« (Tamerlan) zavedl *pětistopý iamb nerýmovaný*

(*blankvers*) do dramat anglických a rýmům učinil přiírž. V dramatech pocházejících z mladších let Sh. jest rýmů více, v pozdějších méně. Naproti tomu, osoby nízké mluvívají z pravidla **prosou** (na př. *plebejové* o svém smýšlení, náladě a názorech vyslovují se prosou I 1, 1—65; II 3, 509—558; *sluhové* mezi sebou II 2, 311—345, IV 5; rovněž prostí *vojáci*, III 3; IV 3; V 2), zvláště kde běží o všední rozhovor, o pouhé zprávy z doslechu. Podobně osoby *patricijské*, rozmlouvajíce o věcech méně důležitých, soukromých (rodinných a p.), hovoří prosou, jako Menenius, když vtipkuje s Brutem a Siciniem dobíraje si jich II 1, nebo s Vergilií a Volumnií přátelsky se bavě II 1, 1—157; se hádaje se strážemi sprostými V 2; nebo Volumnie s Vergilií hovoříc o věcech rodinných mluví prosou I 3, 392—418, ale když přechází do slavnostnějšího rázu, řeční iambem (I 3, 422—445) a zas o věcech lhostejnějších prosou s Vergilií a Valerií (415 až 481); kdekoli však Volumnie vážně a důrazně jedná s Coriolánem, jen iamby řinou jí z úst (na př. III 2, 446—513; V 3). I měšťané s tribuny, kdekoli se jmou jednati o věcech a úmyslech vážných, hlavní děj rázně do předu posouvajících, jen iambem se vyjadřují za př. II 3, 681 nn.; III 3 a j. Míst prosou psaných jest v *Coriolánu* dosti mnoho, totiž 10 (I 1, I 3; II 2, II 4; IV 3, IV 5, IV 6 (pouze několik veršů); V 2, V 4).

Architektonika (*technika*, *komposice*) tohoto dramatu, jak všichni svorně uznávají, jest *dokonalá*, *mistrná*, předčí značně nad techniku »Julia Caesara« zdařilým rozluštěním jak úkolu dramatického tak divadelního (Bulthaupt)i přes některé

nedostatky již uvedené. *Exposice* (I. jednání) třeba scenicky jest rozdrobena (10 výstupů, každý na jiném místě) mistrně nás seznamuje se situací jak v Římě tak v Coriolech, jak s nespokojeností lidu římského a nepřízní jeho ke Coriolánovi, tak zase s fysickou silou a chrabrostí Coriolánovou a s nechutí jeho k lidu. Rovněž mistrně umí *sesilovati dramatický rozpor* mezi Coriolánem a lidem římským; ač spor ten už v I. jednání dostoupil vysokého stupně, přece básník obratně jej napíná a zvyšuje. Neboť v *II. jednání* Coriolán, jenž jinak pohrdá bohactvím a zevnějšími poctami, maje se státi konsulem, jest přesvědčen, že si opravdově zasloužil důstojnosti této svými skutky; proto pokládá ucházení se o konsulát podle dosavadního zvyku za ponižující a nedůstojné, maje si *vyprositi* čest vrchovatě zaslouženou, urazí svou přímostí a netajenou hrdostí lid, jejž *tribunové* — ač sami slíbili Coriolána podporovati — licoměrně proti němu rozeštvou. Velmi účinlivě sestaveny tu na konec *protivy*: Coriolán domnívá se, že jest u samého cíle (= konsulátu), zatím tribunové potají připraví jeho snaze jistý zmar. — V *III. jednání* dokonce *dvakrát* uměle stupňuje se tento spor. V Coriolánu, jenž si byl věcí svou úplně jist (podle své přímé povahy pokládaje *slib* lidu za nezrušitelný, za hotový skutek) živelnou mocí vybuchne zuřivý hněv, když zví od tribunů, že lid se jitří proti němu; on vysloví nepokrytě, jak lidem pohrdá, a patriciům radí odstraniti tribuny. Ti dostavše takto do rukou zbraň proti němu, vyřknou nad Coriolánem ortel smrti (aby byl svržen se skály tarpejské); patriciové zachránili na tu chvíli Coriolána jenom násilím. Přímluvou

Meneniovou a jiných odloženo sice provedení rozsudku a zadržen vztek lidu, ale jenom tím, že Coriolán uvolil se dostaviti k řádnému výslechu, aby byl souzen podle zákona (*I. spor.*) A když Cor. proseb matčiných — ač s největší nevolí a sebezapřením — konečně poslechne a pokoří se soudu, tu na novo jest podrážděn úmyslným úskokem tribunův a obviněn ze zrady. Tu hněv jeho s těží spoutaný rozmetal všechny hráze zdrželivosti a opatrnosti, a příkrou odpovědí rozpoutal vztek lidu tak, že návrhem tribunů byl vyobcován (*II. spor.*) — Zdánlivě vítězí lid a tribunové, ale Cor. nezdrcen, se šíjí vztyčenou, s kletbou na rtech odchází do vyhnanství. Ale chce-li zůstati věrným své povaze (jež ho pudí vše opanovati, ničemu se nepoddati), nemůže snášeti svého pokoření klidně a oddaně, nýbrž důsledně musí je pomstiti a zvítěziti nad svými protivníky, nad celým Římem. Sám jsa sláb, vyhledá spojence v Aufidiovi a Volscích a na konci IV. jed. onen Řím, který tak jásal nad jeho odchodem, již se chvěje a třese před jeho nenadálým příchodem. Jaký to náhlý obrat (*peripetie*)! — Cor. stanul na vrcholu své moci — všichni Volskové (kromě několika tajných závistivých nespokojenců s Aufidiem) hrnou se k němu, pyšný Řím klečí mu zdrcen u nohou, čekaje s hrůzou neodvratné záhuby. Ale tu nový nenadálý převrat! Coriolánova neústupnost vejde v zápas s mocí ještě vyšší — se samými zákony věčné přírody, nastane collise mužnosti s lidkostí, on dlouho se vzpírá poddati se matce, ženě, dítěti — ale jest přece jen smrtelník a neodolá jim: *lidskost zvítězí nad mužností*, Cor. se poddá a právě tím

si získává naši sympathii. Než tento jeho vnitřní rozpor, v němž zvítězil, má v zápětí rychlý násilný pád, jejž cítí rek sám (V 3, 463—465). *Katastrofa* ta jest arci jen logickým rozřešením a důsledkem jednání Coriolánova a tu ještě jednou vzplápolá hrdinná jeho síla s veškerou jeho příkrostí.

Netřeba teprv obšírně dokazovati, s jak účinnou mistrností Sh. scény tak sestavil, že se neustále stýkají protivy a sesilují dojem (zejména v III, IV. a V. jednání), mnohdy několikrát po sobě. — Druhdy *střídají se po sobě náhlé výjevy vážné a veselé*, jednak aby neunavoval samou vážností, jednak aby se zavděčil svému posluchačstvu nízkému (na př. IV jedn. 5 výst.); tu nejednou největší hrubosti závodí s nedostižnými vtipy.

Ze všech těch příčin uvadí se »Coriolanus« mezi nejslavnějšimi tragediemi Sh. na vynikajícím místě.

VI. **Kdy bylo drama složeno.**

S jistotou nelze ovšem tvrditi, kterého roku Sh. složil »Coriolána«, poněvadž nemáme o tom svědectví zevnějšího. Toliko z *vnitřních* důvodů z díla samého plynoucích všeobecně se soudí, že »Cor.« vznikl r. *1609* neb *1610*, tedy za nejzralejší periody básníkovy. Hlavním důkazem tohoto úsudku jest především *sloh* básníkův, drsný a příkrý, stručný a stěsnaný až k nesrozumitelnosti, přeplněný myšlenkami a formálně často tak upravený, že věta přestává uprostřed verše; druhým důkazem jest *méně dokonalý verš* (viz str. 22.) se všelikými zvláštnostmi a licen-

cemi. Kdežto Bulthaupt myslí, že jest »Cor.« snad posledním dramatem Sh., vydavatel Wright domnívá se naproti tomu, že »Cor.« byl složen *před* rokem 1609. Za živobytí básníkova ve vydání *quartovém* (podle formátu nazvaném) nebyl vytištěn, nýbrž teprve po smrti jeho vyšel v úplném vydání *foliovém* r. 1623, pořízeném jeho spoluherci Johnem Hemingem a Henrym Condellem. Bývalo totiž zvykem za doby Sh., že básník dílo své prodal v majetek společnosti divadelní, která žárlivě střehla svého práva, by dílo její jenom na jejím jevišti bylo možná slyšeti, by vábilo obecenstvo k hojné návštěvě a nedostalo se podloudným způsobem na širší veřejnost. Ale naproti tomu jednak obecenstvo, jednak jiné společnosti divadelní, jednak i knihtiskaři toužili po tom, aby si dílo takové buď ke čtení nebo k provozování neb k otištění mohli opatřiti. Poctivým způsobem z rukopisu básníkova tak učiniti nemohli; proto vzali útočiště k nepoctivosti. Pokusili se dílo na jevišti provozované jaksi stenografovati a pak vydati tiskem. Rozumí se, že knihy takovým způsobem vydané byly plny chyb a nedostatků a že sami spisovatelé pak starali se o to, aby duševní plody jejich nabyly své původní, bezvadné podoby. Mnozí badatelé arci podotýkají, že Sh. vůbec nestaral se o vytištění svých dramat a tu by mnohé zvláštnosti a nedostatky bylo třeba přičísti na vrub onoho nesprávného uveřejňování.

VII. **K dějinám tohoto dramatu u nás.**

Mohutný duch Shakespearův působil neodolatelně v duševní rozvoj všech vzdělaných národů,

zejména v dramatické umění jejich. Sh. zvláště pronikavě účinkoval na literaturu německou a také duševní život náš pocítil blahodárné účinky jeho už od doby našeho obrození. Seznámilit jsme se s uměním Sh. už na sklonku předešlého století hlavně prostřednictvím německého divadla v Praze, do něhož za prvních červánků našeho obrození chodila také značná část obecenstva českého. R. 1777 dramata Sh. byla v Praze poprvé provozována a líbila se obecenstvu českému tak, že účinek objevil se i v naší literatuře. Vyšlyť r. 1782 v Jindřichově Hradci jakési dva romány, pořízené z německého překladu Shakespeara pode jménem: *Kupec z Venedyku, nebo láska a přátelství*, a *Makbet, vůdce Šottského vojska*; r. 1822 Jos. *Linda* otiskl ve Vlasten. Zvěstovateli stručné obsahy (»vejpisy«) Shakesp. dramat: Romeo a Julie, Krále Jana, Kupce Benátského a r. 1823 Krále Leara. Značný účinek měl Sh. na *Lindovo* drama *Jaroslav ze Sternberka v boji proti Tatarům* r. 1823; to jsou nejstarší stopy o Shakespearovi u nás. Po této době staly se sice pokusy některá dramata Sh. do češtiny přeložiti, ale až do r. 1854 bylo jich celkem málo; buď obtížnost překladu nebo netečnost veřejnosti mařily tuto snahu.*) Teprve »*Matice Česká*« získala si neocenitelnou zásluhu, že jejím pobádáním a usilovným přičiněním od r. 1854—1859 (kdy také na *divadle* českém v Praze s velkým zdarem a

*) Jak pomalu a těžko překlady ty se dařily, viděti z tohoto přehledu: překlady vyšly (některé nejsou ani zjištěny) r. 1786, 1822, 1823, 1827, 1830 (nezachován), 1838 (úryvky), 1840, 1843, 1847. Za 70 bezmála let ani 10 dramat nebylo přeloženo!

nadšením provozována mnohá dramata Shakespearova*), pak od r. 1861—1872 přeloženo a nákladem »Mat. České« vydáno všech 37 dramat Sh. a mezi nimi ovšem i »*Coriolanus*«, přeložený *Frant. Douchou* r. 1858. Překlad Douchův na svou dobu byl arci dobrý a záslužný, pro dobu naši však jest už zastaralý a zvláště pro jeviště málo způsobilý; překládáť Doucha příliš doslovně a úzkostlivě (chtěje skoro každou hříčku slovní z originálu podržeti neb napodobiti) a tím způsobil, že text český mnohdy je neobratný, jindy neobvyklý, nedosti jasný, venkoncem pak střízlivý, tlumoče obraty básnické mnohdy prosaickými. Jinak ovšem byl pečlivý, zachovávaje též bedlivě rythmus originálu. Zvláštní vydání tohoto překladu pro školy pořídil *Jakub Malý* r. 1880 (nákladem Řivnáčovým), avšak *bez* životopisu Shakespearova, jenom s připomenutím (na str. 140—144), odkud Sh. čerpal tuto látku, kdy bylo drama složeno, o Sh. odchylkách od historie, anachronismech a transkripci latinských jmen; k tomu připojeno ještě 58 poznámek k textu, z nichž mnohá více hodí se kritikům překladu nežli žákům. — Nově jal se dramata Shakespearova s nejlepším dosud zdarem překládati *Jos. V. Sládek* a přeložil jich dosud 15 (Makbeth, Sen noci svatojanské, Zkrocení zlé ženy, Julius Caesar, Kupec benátský, Jak se Vám líbí, Král Lear, Bouře, Hamlet, Cymbelin, Othello, Romeo a Julie, Zimní pohádka, Dvé šlechticů Veronských, Coriolanus).

*) Na pražském divadle *českém* »Coriolánus« provozoval se *poprvé* 1. března 1857, před tím v Praze vůbec nikdy nebyv dáván. (Viz *Lumír* 1857, č. 10., 11.; *Pražs. Nov.* 1857, č. 55).

Ježto překlad jeho pohřešuje nedostatků Douchových, ač je právě tak doslovný (ba mnohdy ještě věrnější), ale jazyku našemu přiměřenější, venkoncem básnický, vytříbený, s rytmem i v částech prosaických podivuhodným, a každému mnohem srozumitelnější, zkrátka všem požadavkům uměleckým vyhovuje, odhodlal jsem se — byv o to požádán panem nakladatelem — vydati jej v přiměřené úpravě našim školám.

Stručné ocenění tohoto dramatu najdeš v »*Připomenutí*« ke školnímu vydání »Coriolana« od *Jak. Malého* (na str. 140—144) anebo ve spise *Jak. Malého* »*Shakespear a jeho díla*« (str. 76.).

Žáky, kteří více chtějí zvěděti o Shakespearovi a dílech jeho, o rozmanitých poměrech tehdejšího divadla v Anglii, o účinku Shakespearově na literaturu českou a j., upozorňuji ještě na tyto studie a spisy: »*William Shakespeare*« od *Václ. Nebeského* v Čas. Čes. Musea na r. 1851 a 1852 a dra. *V. E. Mourka* v »Zlaté Praze« 1890; nejobšírněji poučí je zmíněný spisek *Jak. Malého* i »*Přehled dějin literatury anglické*« od dra. *V. E. Mourka*, Anglie za Shakespeara od E. Goadby (Svět. knihovny čís. 261—262); o sporné otázce, zda Shakespeare či spíše slavný filosof, přírodozpytec, právník a státník anglický *Francis Bacon*, lord *z Verulamu* (1561—1626) je tvůrcem dramat dosud Shakespearovi připisovaných, stručně poučí články »*Shakespeare či Bacon?*« v Hlídce literární 1890, v Naší Době 1896 (str. 1066 nn.) a článek *Jar. Vrchlického* o spisu *Edvina Bormanna* ve Věstníku če ' é akademie (1895, str. 39—47); o účinku poesie Shakespearovy na divadlo a literaturu českou

jedná spisek *Jana Kabelíka* »*O Shakespearových dramatech v Čechách*« (1885) a studie *Leandrv Čecha* »*Psychologie dramatických básní Hálkových*« (v Listech literárních 1893). Různé sentence z dramat Shakespearových vybrané vydal *Jakub Malý* ve spise »*Kytice z dramatických spisůu Williama Shakespeara*«.

VIII. **Několik úloh.**

Dramata poskytují hojné a vděčné látky k úlohám; jimi lze prohloubiti školní výklad, brousiti a tříbiti aesthetický úsudek, šlechtiti povahu, rozšiřovati vědomosti a pod. Látka jejich souvisí s učivem. — Uvádím několik úloh v sourodé skupiny seřazených na ukázku.

1. Rozličná stadia dějového rozvoje:

Odkud vzniká a jak se zaplétá spor mezi Gaiem Marciem a lidem římským v I. jednání? — Zda zauzluje se děj v II. jednání Shakespearova »Coriolána«? — Čím způsobena krisis o Shakespearově »Coriolánu«? — V kterou kollisi povinností upadá Coriolán? — Čím jeví se peripetie v »Coriolánu«? — Zda zrada Coriolánova jest důsledkem povahy jeho? — Tragická vina Coriolánova. — Jak dojímá nás Coriolánova smrt? — Přehled děje v »Coriolánu«.

2. Aby se brousil a tříbil aesthetický úsudek:

Proč Sh. přibásnil *třetí* výstup I. jednání (Aby objasnil a odůvodnil povahu Coriolánovu z jeho vychování; mužná povaha matčina pře-

chází na syna I 3, 365 nn.). — Proč Sh. volbu Coriolánovu zcela jinak vylíčil než Plutarch? (Aby hrdost Coriolánova a malicherné intriky tribunů zůstaly důsledny.) — Proč tribuni lidu vylíčeni tak malichernými? — Proč vybásněn výstup *druhý* v V. jednání? (Neústupnost Cor.). — Zda pravdiva lítost Aufidiova nad mrtvolou Coriolánovou?

3. Charakteristiky.

Coriolán i Aufidius. (Srovnávací charakteristika.) — Volumnia i Vergilia. (Srovnavací charakteristika.) — Zda Coriolánova povaha již hotova či se teprv rozvíjí? — Jak jeví se Coriolánova nenávist k plebejům v jeho řečech a skutcích? — Jak rozmluvy Volumniiny s jinými osobami (v I., II. jedn.) doplňují charakteristiku Marciovu? — Vrtkavost lidu (II 3 a V 4).

4. Různé.

Líčí-li Sh. zápas mezi patricii a lidem? (Podle úvodu.) — Zda správně vylíčen římský lid? (Snížen na pouhou luzu.) — Zda u Sh. mluva lidu obecného liší se od mluvy hrdin? (Oborem myšlenek, vtipkováním, triviálností. Rozdíl ten vyplývá: *a)* z povahy lidu, *b)* ze snahy Sh., aby se zalíbil nízkému posluchačstvu). — Čím vysvětluje se časté a náhlé střídání jeviště u Sh.? (Na př. v I. jedn.? Zařízením středověkého jeviště.) — Jak Sh. má se v Coriolanu« k Aristotelově trojí jednotě?

CORIOLANUS.

OSOBY.

Caius Marcius, napotom **Caius Marcius Coriolanus.**
Titus Lartius, }
Cominius, } vojevůdci proti Volskům.
Menenius Agrippa, přítel Coriolanův.
Sicinius Velutus, }
Junius Brutus, } tribuni lidu.
Malý Marcius, syn Coriolanův.
Římský hlasatel.
Tullus Aufidius, vůdce Volsků.
Setník Aufidiův.
Spiklenci strany Aufidiovy.
Měšťan z Antia.
Dvě stráže Volsků.

Volumnia, matka Coriolanova.
Virgilia, choť Coriolanova.
Valeria, přítelkyně Virgiliina.
Komorná u Virgilie.

Římané a Volskové, Senátoři, Patriciové, Aedilové, Liktoři, Vojsko, Měšťané, Poslové, Sluhové u Aufidia a jiná družina.

Dějiště. Řím a okolí; Corioly a okolí; Antium.

JEDNÁNÍ PRVNÍ.

Scena 1.

Ř í m. — U l i c e.

Vystoupí tlupa odbojných *Měšťanů* s holemi, kyji a jinou zbraní.

Prv. Měšť. Než půjdeme kam dále, slyšte mne!

Všichni. Mluv, mluv!

Prv. Měšť. Jste všichni odhodláni umřít raději, než trpět hlad?

Všichni. Odhodláni, odhodláni.

Prv. Měšť. Především víte, že Caius Marcius jest úhlavní nepřítel lidu.

Všichni. To víme, víme.

Prv. Měšť. Zabijeme ho a budeme míti obilí, zač sami chcem. Jest to ortel?[1]

Všichni. Žádných řečí o tom dál; vykonejme jej; pryč, pryč!

Druhý Měšť. Ještě slovo, dobří měšťané.

Prv. Měšť. Nás cení jako *nuzné* měšťany; patriciové jsou »*dobří*«.[2] Čím se panstvo přecpává, spomohlo by nám. Kdyby nám jen toho dopřáli,

co jim přebývá, dokud to k požití, mohli bychom za to mít, že po lidsku nám pomáhají; ale myslí si, že na to jsme jim příliš drazí.[3]) Vychrtlost, která nás tráví, pohled na naši bídu jest jim jako soupis,[4]) v němž do podrobna sčítají svou hojnost; naše strádání jest jim zisk. Pomstěme se svými *oštěpy*, než na *štěpiny* vyhubnem. — A vědí bozi, že mluvím tak z lačnosti chleba, ne z žízně pomsty.

Druhý Měšt. Chcete jíti zvláště na Caia Marcia?

Všichni. Na něj prvního; jest učiněný hafan[5]) na obecný lid.

Druhý Měšt. Uvážili jste, jaké služby vlasti prokázal?

Prv. Měšt. Ba právě; a také bysme mu toho rádi dobře vzpomínali, kdyby sám sobě za to neplatil svou hrdostí.[6])

Druhý Měšt. Ne, nemluvte tak zlomyslně.

Prv. Měšt. Povídám vám, cokoliv učinil slavného, jen k tomu konci učinil. Třeba to stačilo lidem dobráckým, když řeknou, že to bylo pro vlast, udělal to jen, aby se zavděčil své matce,[7]) a potom, aby zpyšnět moh'; a pyšen jest až k vrcholu své chrabrosti.

Druhý Měšt. V čem nemůže si pomoci, jsa od přírody tak, vykládáte mu za hřích. To přece nikterak říci nemůžete, že jest lakotný.

Prv. Měšt. Bych to i říci nemohl, nejde z toho, že bych měl nouzi o žaloby; má i nad to tolik chyb, že by jich vypočítávání až unavilo. (Pokřik za scenou.) Jaký to pokřik? Druhá strana města jest vzhůru. Co tu stojíme a tlacháme? Na Capitol!

Všichni. Pojďte, pojďte!

Prv. Měšt. Ticho! — Kdo to sem přichází?

Vystoupí *Menenius Agrippa.*

Druhý Měšť. Ctný Menenius Agrippa; on vždycky býval lidu nakloněn.

Prv. Měšť. Ten ještě projde[8]) se svou poctivostí; kéž všichni druzí byli takoví!

Men. Co počínáte, moji rodáci?
kam s těmi kyji, s těmi obušky?
co se tu děje? — mluvte, prosím vás.

Prv. Měšť. Naše věc není senatu neznáma; již čtrnáct dní měli o tom tušení, co chceme učinit; a teď jim to dokážem skutky. Říkají, že nuzní prosebníci mají ošklivý[9]) dech; však poznají, že máme také ošklivé paže.

Men. Aj, lidé, moji dobří přátelé,
ctní sousedé, vy zničiti se chcete?

Prv. Měšť. To nelze, pane, jsme již zničeni.

Men. Já povídám vám, přátelé, že šlechta
co nejlaskavěj' o vás pečuje.
A co se týče vašich strádání
a utrpení v této drahotě,
tak právě mohli byste na nebe
se obořiti svými holemi,
jak pozvedati je na římský stát,
jenž půjde dál svou drahou vytknutou
a strhá deset tisíc otěží,[10])
a z mohutnějších svorů kovaných,
než na jaké kdy postačí váš vzdor.
A drahotu ne patriciové,
však bozi dělají, a před nimi
vám pomocna být musí kolena,[11])
ne zbrojné paže. — Ach, vás neštěstí
unáší tam, kde větší čeká na vás,
a těžce veslům obce křivdíte,

jež po otcovsku o vás pečují,
jak nepřátelům svým jim klnouce.

Prv. Měšť. Že o nás pečují! — Ano, hezky! — Nikdy o nás péče neměli. — Tak nás nechat hlady mřít a sami špýchary mít přeplněné obilím; vydávat *úkazy*[12]) proti lichvě a lichvářům být na ruku; co den rušit nějaké zdravé opatření, čelící proti boháčům, a co den stanovit krušnější řády na ukování a útisk chudiny! Nesnědí-li nás války, oni to učiní; v tom je ta všecka jejich láska k nám.

Men. Buď uznat musíte, že k podivu
zlou vůli máte, aneb dát si líbit,
když vás kdo viní z pošetilosti.
Chci hezkou pohádku vám povědít;
snad jste ji slyšeli; leč protože
se hodí k věci, ať mým vyprávěním
o trochu více ještě vyvětrá.[13])

Prv. Měšť. Dobrá, vyslechnu vás, pane; jen si však nemyslete, že naše křivdy odšvandročíte[14]) pohádkou; ale, když vám libo, mluvte.

Men. Byl jednou čas, kdy všechny údy těla
se zvedly vzpourou proti žaludku,
a tak jej vinily: — že sedí jen
jak propast prostřed těla nečinný
a líný, stále krmi hltaje,
a nikdy s ostatními nenese
část práce; kdežto druhá ústrojí
zří, slyší, myslí, učí, chodí, cítí,
a navzájem se podporujíce
tak slouží potřebám a spolným snahám
celého těla. — Na to žaludek . . .

Prv. Měšť. Nuže, pane, co řekl žaludek?

Men. Hned vám to povím. S jakýms úsměvem,[15])
jenž arci nešel od plic, však jen tak,

— neb, víte, mohu nechat žaludek
se usmívat tak dobře, jako mluvit, —
on zahanbující[16]) dal odpověď
těm údům nevrlým, těm zbojným částem,
jež závidí mu jeho důchodů
tak právě, jako okem závistným
vy hledíte na naše senatory,
že nejsou takovými, jako vy.
Prv. Měšť. Jak odpověděl jim váš žaludek?
Jak? — Co! — Ta hlava s víňkem královským,
to strážné oko, srdce rádce náš,
a rámě vojín, noha komoň, jazyk
náš hlasatel, krom druhé výzbroje
a drobných pomocníků v naší stavbě,
ty kdyby měly . . .
Men. Nuže co? — Ten člověk
mne zrovna umluví! — Nu co, nu co?
Prv. Měšť. . . . být skličovány žroutem žaludkem,
jenž jest jen žumpou těla —
Men. Nu co dál?
Prv. Měšť. Tou měrou kdyby ona ústrojí
si posteskla, co řek' by žaludek?
Men. To povím vám; když dopřejete mi
jen málo toho, co tak skrovně máte,
— své trpělivosti, — hned uslyšíte
tu odvěť žaludku.
Prv. Měšť. Jste rozvláčný.
Men. Teď hezky pozor, milý příteli:
náš moudrý žaludek byl rozvážný,
ne ukvapen jak jeho žalobci;
i odtušil: »Jest pravda, přátelé,
již se mnou jedno tělo tvoříte,
že první beru krmi společnou,
od níž jste živi; a to slušno jest,

neb já jsem špižírna a pracovna
celého těla; posýlám ji však
až k dvoru, srdci, k mozku prestolu,[17])
a chodbami a komorami těla
nerv nejsilnější, žilka nejmenší
tu přirozenou dávku ode mne
si odbírají, kterou živy jsou.
I ačkoli vám všechněm vespolek,
vy, milí přátelé«[18]) — to povídá,
jak pravím, žaludek —
Prv. Měšť. Aj dobře, dobře.
Men. »I ačkoli vám všechněm nemožno
to viděti, co každému z vás dávám,
přec mého účtu závěrek jest ten,
že všichni z všeho mouku dostanou
zpět ode mne a ponechají mi
jen otruby.« — Co tomu říkáte?
Prv. Měšť. To byla odpověď.[19]) — Co z toho dál?
Men. Ten dobrý žaludek jsou senatoři,
a vy jste ony údy odbojné;
neb uvážíte-li jich starosti
a trud a správně pochopíte, že
to všecko obci k blahu, shledáte,
že není veřejného dobrodiní,
jež dostáváte, aniž nevzniklo
a nepřicházelo jen od nich k vám
a od vás nikterak. Co myslíte,
vy, palci[20]) u nohy v tom shromáždění?
Prv. Mešť. Já palec u nohy?! proč palec, proč?
Men. Že, jsa ten nejbídnější, nejnižší
a nejchudší z té velemoudré vzpoury,
jdeš nejpředněj'. Ty zvěři nedobrá,
jež do běhu máš nejchabější krev,
se ženeš v před, bys prospěch ulovil.

Však hotujte ty svoje sukovice
a pádné kyje; Řím a jeho krysy[21])
se k bitvě chystají, a jeden z nich
zle pochodí.

Vystoupí *Caius Marcius.*

Zdar, čacký Marcie!
Mar. Můj dík! — Co jest, vy chátro buřičská,
jež drbe malomoc svých rozumů,
až sami z toho oprašivíte?[22])
Prv. Měšť. Vy máte vždycky dobré slovo pro nás.
Mar. Kdo jen kdy tobě dobré slovo dá,
až pod[23]) zošklivení ti lichotí.
Co chcete, psi, jimž válka ani mír
se nelíbí? neb ona děsí vás
a mírem stáváte se zpupnými.
Kdo věří vám, kdo chtěl by mít vás lvy,
vás vidí zajíci, kde liškami,
jste husy. Nejste spolehlivější,
než na ledu jest uhlí řeřavé,
než napadané kroupy na slunci.
Vám ctností, toho na vrch vynášet,
jejž porážejí jeho zločiny,
a klnout právu, že ho postihlo.
Kdo velikosti sobě zasloužil,
jest hoden vaší zášti; vaše láska
jest choutka churavce, jenž ne více
chtiv toho, co by neduh zhoršilo.
Kdo na vaši se přízeň bezpečí,
olověnými pluje ploutvemi
a duby kácí třtinou. — Zvěšet vás!

Vám důvěřovat? — každou minutu
svůj rozmar měníte, a šlechetným
vám ten, jejž teď jste nenáviděli,
a podlým ten, jehož jste věnčili.
Co jest, že po těch různých náměstích
na vznešený náš senát lajete,
jenž kromě bohů drží jediný
vás v postrachu, sic byste na vzájem
se požrali? Co chtějí?
Men. Obilí;
a za ceny jim samým příhodné;[24])
jsouť prý ho v městě velké zásoby.
Mar. Prý! — Pověsit je! Dřepí u krbu
a dělají, jakoby věděli,
co kde se šustne na Capitolu;
kdo asi poroste,[25]) kdo na výsluní,
kdo padá; straní nespokojencům
a klevetí o sňatcích domnělých;
moc jedné strany nadmou jako měch
a druhou, jež jim není po chuti,
až k příštipkům svých trepek zlehčují.
Že obilí je dost! — Ó kdyby šlechta
jen chtěla přestat lítostivou být
a nechala mne užit mého meče,
já z tisíců těch rabů čtvrcených
bych haldu nakupil tak vysoko,
až kam bych jen moh' kopím dosáhnout.
Men. Ti zde se skoro dali utišit;
neb ač jsou potřeštění dost a dost,
jsou také učinění zbabělci.
Však, prosím vás, co dělá druhá tlupa?
Mar. Ti se již rozptýlili. — Zvěšet je!
Že prý se moří hladem, pravili;
a skomírali v různých příslovích:

»že nouze boří hradby kamenné;
že pes jíst musí; a co k jídlu jest,
že patří do úst; bozi obilí
že neuštědřili jen boháčům.« —
A takovými cáry dávali
svým steskům průchod. — A když na to pak
jim dána odpověď a svoleno
k jich jedné žádosti, — tak úžasné,
že puká srdce šlechty veškeré,
a pevná vláda bledne, — házeli
své čapky do výše, jak měsíci
by na rohy[26]) je chtěli pověsit,
a hulákali škodolibostí.
Men. Co povoleno jim?
Mar. Pět tribunů,
by hájili jich blbé rozumy;
a sami volí je. Junius Brutus
jest jeden z nich, Sicinius Velutus,
a — což vím dál, — mor na ně na všechny!
Ta luza byla by dřív musela
kde kterou střechu v městě strhati,
než bývala by něco takého
si u mne vymohla; však časem svým
veřejné moci vzrostou přes hlavu
a podhodí nám věci vážnější,
jež podnětem své vzpoury učiní.
Men. Toť přepodivné.
Mar. Domů kliďte se,
vy splašky![27])

Vystoupí kvapně *Posel.*

Posel. Kde je Caius Marcius?
Mar. Zde. — Což pak jest?

*

Posel. Přináším novinu,
že Volskové jsou v zbroji.
Mar. Těší mne;
tak aspoň zbavíme se plesnivých
svých nadbytků.[28]) — Hle, z našich starešin[29])
ti nejlepší.

Vystoupí *Cominius*, *Titus Lartius* a jiní *Senatoři*; *Junius Brutus* a *Sicinius Velutus*.

Prv. Sen. Jest pravda, Marcie,
co ondy jste nám řekl: Volskové
jsou ve zbrani.
Mar. A mají vojevůdce,
Tulla Aufidia,[30]) jenž také vám
zbroj vtiskne do ruky. — Mně s hříchem jest
mu jeho bohatýrství závidět;
a kdybych někdo jiný byl, než jsem,
nic jiného bych nechtěl být, než on.[31])
Com. Vy válčili jste spolu?
Mar. Kdyby svět
se na dvě polovice rozpadl,
a jedna druhou rvala za uši,
a on byl na mé straně, vzbouřil bych se,
bych jenom proti němu válčit moh';
jeť lev, jejž honit jest mi hrdostí.
Prv. Sen. Tak, čacký Marcie, se vypravte
do těchto válek pod Cominiem.
Com. To jste již přislíbil.
Mar. Tak pane, jest;
a trvám na tom. Tite Lartie,
ty ještě uvidíš, jak udeří
má čepel přímo ve tvář Tullovu.
Jak, neduživ? — ty doma zůstaneš?

Tit. Ne, Caie Marcie, o jednu berlu
se budu opírat a druhou bít,
než v této věci bych se omeškal.
Mar. Ó ryzí krvi!
Prv. Sen. Na Capitol teď
nás provoďte, kde čekají, — jak vím, —
již naši nejvěrnější přátelé.
Tit. (ke Com.) Vy napřed. (K Mar.) Prosím, za
Cominiem;
my za vámi; jste hoden přednosti.
Com. Ctný Marcie!
Prv. Sen. (k Měšťanům). Pryč, do svých domovů;
ať už jste pryč!
Mar. Ne, ať jdou za námi;
tam u Volsků je hojnost obilí,
a tyto krysy[32]) s sebou vezměte,
ať vyhlodají jejich špýchary,
Ctihodní buřiči, váš chrabrý duch
tak utěšeně klíčí;[33]) prosím, za mnou.

Měšťané se odkrádají. — Odejdou všichni kromě *Sicinia* a *Bruta*.

Sicin. Zda byl kdy člověk hrdopyšný tak,
jak tento Marcius?
Brut. On nemá sobě rovna.
Sicin. Když za tribuny lidu zvoleni
jsme byli —
Brut. Všimnul jste si jeho rtů
a očí?
Sicin. Tak, a jeho úštěpků.
Brut. Když popuzen, ni bohův nešetří
svým posměchem.

Sicin. A skromnou[34]) lunu ztupí
Brut. Ať války nynější jej pohltí!
on příliš zpychnul na svou udatnost.
Sicin. A taká povaha, když úspěchem
jest polehtána, stínem pohrdá,
jejž o polednách šlape. Tomu však
se divím jen, jak jeho nadutost
můž' toho snést, by pod Cominia
byl řaděn.
Brut. Sláva, již má na mysli,
a kterou jest již valně vyzdoben,
se nedá lépe zachovat, ni zvýšit,
než místem, které stojí pod předním;
neb vše, co nedaří se, za vinu
se vojevůdci dá, a bezhlavý
soud obecný hned bude Marcia
se dovolávat: »Kéž by býval on
ty věci řídil!«
Sicin. Kdežto ve zdaru
hlas veřejný, jenž k Marciovi lne,
Cominia všech zásluh pozbaví.
Brut. Tak jest. — Cominiovy slávy půl
již patří Marciovy, třeba ničím
jí nedobyl; a všechny jeho chyby
se Marciovi k slávě připočtou,
ač nebyl si jí ničím zasloužil.
Sicin. Nuž pojďme tam a vyslechněme, jak
se strojí výprava, a jak[35]) se on,
krom svojí vlastní vzácné osoby,
do války chystá.
Brut. Ano, pojďme již.

(Odejdou.)

Scena 2.

Corioly. — Budova senátní.

Vystoupí *Aufidius* a *Senatoři Coriolští.*

Prv. Sen. Vy tedy myslíte, Aufidie,
že Římští znají naše úrady
a že jim vědomo, co činíme?
Auf. A není to i vaše mínění?
Nač v této obci pomyšleno kdy,
co dřív, než mohlo skutkem být, lstný Řím
byl nezvětřil? — Ne celé čtyři dni
jsou tomu, co jsem od nich dostal zvěst;
zní takto . . . tuším, že to psaní mám
zde u sebe; — nuž ano, tady jest:
(čte) »Zde vojsko sebrali, však neznámo,
zda na východ, či západ; drahota
je veliká; lid bouří se, a zvěst
se rozhlašuje, že Cominius
a Marcius, váš dávný odpůrce,
jenž v Římě nenáviděn víc než vámi,
a Titus Lartius, ten chrabrý Říman,
že tito tři povedou hotovost,
kam určena jest, nejspíš proti vám.
To uvažte.«
Prv. Sen. Náš branný lid je v poli;
a neměli jsme nikdy pochybnost,
že Řím jest hotov nám dát odpověď.
Auf. A též jste za nemoudré neměli
svůj velký záměr chovat v tajnosti
tak dlouho, dokud nutně nemusel
se objevit. Však zdá se, Římané
že postřehli jej v samém zárodku.

To vyzrazení naši výpravu
nám poškodilo; neboť chtěli jsme
dřív zmocniti se několika měst,
než Řím by zvěděl, že jsme na nohou.
Druh. Sen. Již tedy, rekovný Aufidie,
se chopte velení a spěchejte
k svým plukům; nás tu samy zanechte,
i ostražíme si Corioly.
Když oblehnou nás, k osvobození
svá vojska přiveďte, však shledáte,
jak myslím, že se na nás nestrojí.
Auf. Ó jenom o tom nepochybujte;
mám zprávy bezpečné. Ba ještě víc:
část jejich moci jest již na pochodu
a chvátá sem. — Teď, vzácní přátelé,
se loučím s vámi. Setkáme-li se
kde spolu já a Caius Marcius,
jest přísaháno, že se budem bít,
až jeden dále moci nebude.
Všichni. Ať tedy bozi jsou vám pomocni!
Auf. A zachovají vaše Vzácnosti!
Prv. Sen. Mějte se dobře!
Druh. Sen. S bohem!
Všichni. Buďte zdráv!
(Odejdou.)

Scena 3.

Řím. — Pokoj v domě Marciově.

Vystoupí *Volumnia*[36]) a *Virgilia;* usednou na nízké židle a šijí.

Vol. Prosím tě, dcero, zazpívej,[37]) neb se aspoň trochu rozvesel. Kdyby můj syn byl mým chotěm, více bych se radovala z jeho nepřítomnosti,

kdy nabýval by cti, než z jeho manželského objetí, kde by mi svou lásku osvědčoval nejvíce. Když byl ještě útlý hoch a jediný syn mého života, když mládí a vděk oči všech strhovaly k němu, když jiná matka za celodenní[38]) prosby královské by jej nebyla ni na hodinu vzdálila od svého pohledu: tu já, uvažujíc, jak by také bytosti slušela čest, že nebyl by nic lepší obrazu, jenž visí na stěně, kdyby mu zvučné jméno nedodalo života, ráda jsem ho nechávala hledati nebezpečí, kde by mohl slávu najíti. Do kruté války jsem jej poslala, odkud se vrátil, čelo doubím[39]) věnčené. Pravím ti, dcero, že jsem více nezaplesala poprvé slyšíc, že to chlapec, než tenkráte, když poprvé jsem viděla, že se mužem osvědčil.

Vir. Leč, kdyby byl v té válce zahynul, co, matko, potom?

Vol. Jeho věhlas býval by mi synem;[40]) v něm byla bych našla své potomstvo. Slyš, co ti pravím od srdce: kdybych dvanáct synů měla, je všechny stejně milujíc, a neméně mi drahých než tvůj a můj dobrý Marcius, chtěla bych raději, aby jich jedenáct hrdinsky umřelo za vlast, než aby jeden prostopášně hýřil mimo boj.

Vystoupí *Komorná.*

Kom. Ctná paní, vzácná Valeria[41]) vás přišla navštívit.

Vir. Dovolte, prosím, abych odešla.

Vol. Ne, ne, jen zůstaň. — Zdá se mi, že slyším
až sem znít bubny tvého manžela;
a vidím ho, jak porvav za vlasy
Aufidia, jej k zemi strhuje.

Jak děti před medvědem Volskové
se před ním rozprchávají. Mně jest,
jak viděla bych dupnouti jej tak,
a takto volat: »K předu, zbabělci!
vy v postrachu jste byli zplozeni,
ač narozeni v Římě.« — Krvavé
pak svoje čelo rukou brněnou
si utíraje, kráčí ku předu
jak žnec, jenž úkol má buď skosit vše,
neb o mzdu přijíti.
Vir. On, čelo krvavé! Ó Joviši,
jen žádnou krev!
Vol. Ó jdi mi, blázínku!
ta muži sluší víc než zlatý lesk
na jeho trofejích. — Rci Valerii,
že s potěšením uvítáme ji.
(Odejde Komorná.)
Vir. Kéž nebe chrání mého manžela
před zlým Aufidiem!
Vol. On srazí hlavu
Aufidiovu pod svá kolena
a na vaz šlápne mu.

Vystoupí *Valerie* se *Sluhou* a *Komornou.*

Valer. Dobrý den, dámy.
Vol. Má milá —
Vir. Těší mne, že vás vidím, vzácná paní.

Valer. Jak se obě máte? Vy jste vzorné hospodyně. Co šijete? Krásná práce, věru. Jak se daří vašemu synáčku?

Vir. Děkuji vaší Vzácnosti, dobře, milá paní.

Vol. Ten tak raději vidět meče a poslouchat bubny, než se dívat na svého učitele.

Valer. Na mou čest, pravý syn svého otce; přísahám, že to je roztomilý klučina. Opravdu ondy, ve středu, dívala jsem se na něho celou půl hodiny; má něco tak odhodlaného ve tváři. Viděla jsem, jak běží za pestrým motýlem; a když ho chytil, pustil ho; pak opět za ním; i padne vám, jak je dlouhý, a vzhůru zas; a chyt' jej znovu; a tu, buď klopýtnutím rozlícen, nebo bůh ví proč, zaťal zuby, — tak, — a rozškubal jej. Ó povídám vám, na padrť jej rozedral.

Vol. Tak jeden z rozmarů otcových. —

Valer. Ba věru statné dítě.

Vir. Malý divoch, paní.

Valer. Pojďte, nechte toho vyšívání; musíte dnes odpoledne být se mnou lenošivou hospodyní.

Vir. Ne, milá paní; z domu nepůjdu.

Valer. Že ne z domu?

Vol. I půjde, půjde.

Vir. Opravdu ne, když dovolíte. Ani přes práh nevykročím, dokud se můj muž nevrátí z války.

Valer. Toť ošklivé; až nerozumně se uzavíráte. Pojďte, musíte navštívit tu naši milou nemocnou.

Vir. Přeju jí, aby se brzo zotavila a navštívím ji ve svých modlitbách; ale jíti tam nemohu.

Vol. Proč, prosím tě?

Vir. Ne proto, abych si uspořila namáhání, ani z nedostatku lásky.

Valer. Toť byste byla druhá Penelope; ale říkávají, že všechna ta příze, kterou nasoukala za Ulyssovy nepřítomnosti, byla jen k tomu, aby naplnila celou Ithaku moli. Pojďte; chtěla bych, aby váš kment byl tak citliv, jako vaše prsty, abyste nechala toho píchání do něho jen z milosrdenství. Nuže, vy s námi půjdete.

Vir. Ne, dobrá paní, odpusťte; věru nepůjdu.

Valer. Tak, tak, vy půjdete, a já vám povím skvostné noviny o vašem manželu

Vir. O milá paní, nemůže ještě žádných být.

Valer. Opravdu, nežertuji; přišly od něho zprávy včera večer.

Vir. Vskutku, paní?

Valer. Zcela vážně; jest to pravda, slyšela jsem to od jednoho senatora. A jest to tak: Volskové vytrhli s vojskem; velitel Cominius vytáhl proti nim s částí naší římské moci; váš choť a Titus Lartius rozložili se před městem Corioly; nic nepochybují, že zvítězí a válku zkrátka ukončí. Toť pravda na mou čest. A tak tedy prosím, pojďte s námi.

Vir. Omluvte mne, dobrá paní, jindy vám budu k všemu ochotna.

Vol. Již ji nechte vzácná paní; jak je teď, byla by našemu dobrému rozmaru jen na překážku.

Valer. Věru, myslím, že tak. Tedy buďte zdráva. — Pojďte, milá, dobrá paní. Prosím tě, Virgilie, ukaž své vážnosti dvéře a doprovoď nás.

Vir. Ne, ani slova o tom již; vskutku nemohu. Přeji vám, abyste byly hodně vesely.

Valer. Dobře tedy, s bohem.

(Odejdou.)

Scena 4.

Před městem Corioly.

Vystoupí s bubny a prapory *Marcius*, *Titus Lartius*, *Setníci* a *Vojsko*. — K nim přichází *Posel*.

Mar. Hle, docházejí zprávy; vsadím se,
že utkali se již.

Lart. Já pravím: ne;
a sázím koně proti vašemu.
Mar. Jest ujednáno.
Lart. Platí.
Mar. Pověz nám,
zda vůdce již se utkal s nepřítelem?
Posel. Jsou na dohled; zbraň dosud nemluví.[42])
Lart. Váš dobrý kůň je můj.
Mar. Zpět koupím jej.
Lart. Ne neprodám ho, aniž daruji,
však půjčím vám jej na půl století.
Již město vyzvete.
Mar. Jak daleko jsou vojska od sebe?
Posel. As na půl druhé míle.[43])
Mar. Doslechnem
jich lomoz bitevní a oni náš.
Teď, Marte, prosím, uspěš naše dílo,
ať s kouřícími meči vytáhnem
z těch míst svým druhům v poli na pomoc!
Nuž, zatrub výzvu!

Polnice zatroubí. — Vystoupí dva *Senatoři* a jiní na hradbách.

Jest ve vašich hradbách
Tullus Aufidius?
Prv. Sen. Ni ten, ni kdos,
jenž méně se vás bojí nežli on;
což méně jest, než málo.
(Bubny z dálky.)
Slyš, ty bubny,
v boj svolávají mladistvý náš lid.
Spíš tyto svoje hradby zbořit chcem,
než dát se tu jak v líse[44]) uzavřit.

Ty brány, jež se zdají zamčeny,
jsme zastrčili pouze rákosím,
a samy od sebe se otevrou.

(Zdaleka válečný hluk.)

Hluk z dáli slyšte! toť Aufidius;
hle, jak tam řádí mezi vaším vojskem,
jež rozrazil.
Mar. Jsou v práci!
Lart. Jejich ryk
buď nám tu pobídkou.[45]) Hoj, řebříky!

(Volskové vypadnou z města.)

Mar. Strach nemají, a z města hrnou se.
Teď štíty před srdce a se srdci
těch štítů pevnějšími spějte v boj!
V před, chrabrý Tite! jsme jim na posměch
víc, než jsme sobě mohli pomyslit;
až hněvem nad tím pot mi vyvstává.[46])
V před, soudruzi; kdo couvne, budu mít
jej za Volska, i ucítí můj meč!

Ryk bitevní. — Volskové odrážejí Římany zpět do zákopů. — Vrátí se *Marcius.*

Mar. Kde která nákaza, již líhne jih,[47])
ať schvátí vás, vy Říma hanobci!
vy stádo . . . Mor a boule obsypte
vás od hlavy až k patám, byste hnus
již budili, než někdo spatří vás,
a je len druhého by nakazil
na celou míli, jenom po větru!
Vy duše husí v tělech člověčích,
jak prcháte před těmi otroky,
jak opice by hnaly na útěk!

Pluto a peklo! všichni od zadu
jsou poraněni; hřbety červené
a tváře bledé od utíkání
a bázně zimničné! Již vzchopte se
a bijte do nich! sic, ať svědky jsou
mi ohně nebes, nechám nepřátel
a budu bít se s vámi. Na ně, v před!
Když pevně stanete, k jich ženám zpět
je zaženeme, jako stíhali
nás oni sem do našich zákopů.

(Ryk bitevní. — Volskové prchají. — Marcius stíhá je až ku bráně.)

Tak, — brány otevřené do kořán;
teď osvědčte se zdatnou pomocí;
vchod štěstí útočícím otvírá,
ne prchajícím. Za mnou! — Vizte mne!

(Vpadne do brány.)

Prv. Vojín, Toť smělost šílená; — já nepůjdu.
Druhý Vojín Já také ne.

(Brána se zavře za Marciem.)

Prv. Vojín. Hle, zavřeli ho tam.
Všichni. A věru, že už ani nepiskne.

(Ryk bitevní trvá.)

Vystoupí *Titus Lartius.*

Lart. Co s Marciem se stalo?
Všichni. Zabit, pane;
toť jisté.
Prv. Vojín. V patách za uprchlíky
se žena, vniká s nimi za hradby;

tu náhle za ním brány přirazí
a on tam zůstal samojediný,[48])
by veškerému městu vzdoroval
Lart. Ó čacký soudruhu, jenž maje cit,
svůj překonáváš necitelný meč,[49])
a ten když ohne se, ty vzpružíš se!
Tys opuštěn tam zůstal, Marcie;
celistvý demant, velký jako ty,
by nebyl klenotem tak nádherným.
Tys vojín byl, jak si ho Cato přál,
ne jenom v ranách strašný, nezkrotný,
však takový, že's hrozným pohledem
a svého hlasu rykem hromovým
své nepřátely děsem rozechvěl,
jak svět by zimnicí se otřásal.

Vrátí se *Marcius* krváceje v shluku nepřátel.

Prv. Vojín. Hle, pane, tam!
Lart. Ó toť je Marcius!
buď vysvoboďme ho, neb padněm s ním!

(Bojují a všichni vnikají do města!)

Scena 5.

V Coriolech. — Ulice.

Vystoupí několik *Římanů* s kořistí.

Prv. Řím. To odnesu si do Říma.
Druhý Řím. To já.
Třetí Řím. Mor na to! já jsem za stříbro to měl.

(Ryk bitevní v dálce.)

Vystoupí *Marcius* a *Titus Lartius* s trubačem.

Mar. Hle, jak ta rychlonohá sebránka
svůj cení čas dle grešle zlámané.
tu polštáře, tam tretky železné,
tam olověnou lžíci, kazajku,[51])
již kat byl pohřbil s tím, čí bývala,
vše shrabují ti podlí otroci,
než bitva ukončena. — Skolte je!
Slyš hlomoz vojska, vůdce našeho. —
Tam k němu! — V poli toho dopadnu,
jejž nenávidím z hloubi duše své,
Aufidia, jak rube Římany.
Nuž, chrabrý Tite, lidu s dostatek
si tady nech, bys město udržel;
já s těmi, kteří mají odvahu,
Cominiovi chvátám na pomoc.

Lart. Ctný pane, krvácíš; až přílišně
jsi bojoval, než abys v novou seč
se vrhnout moh'.

Mar. Nic nechvalte mne, pane;
má práce dosud nezahřála mne.
Nuž, buďte zdráv! Ta krev, již cedím, spíš
mi lékem jest, než nebezpečná. Tak[52])
chci předstoupiti před Aufidia
a bojovat.

Lart. Ať tedy Štěstěna,
ta krásná bohyně, si od srdce
tě zamiluje! Její mocný čar
ať sráží meče protivníků tvých!
Nuž, smělý muži, zdar buď panoš[53]) tvůj!

Mar. A tobě o nic méně přízniv buď
než těm jest, které nejvýš pozvedá.
Buď zdráv!

Lart. Ó nad vše čacký Marcie!

(Odejde Marcius.)

Jdi, zatrub na trhovém náměstí
a svolej všechny města hodnosty,
by naši vůli vyslechli. Už jdi!

(Odejdou.)

Scena 6.

Poblíže táboru Cominiova

Vystoupí *Cominius* s vojskem na ústupu.

Com. Teď sobě oddechněte, přátelé!
boj dobrý byl; my z něho vyšli jsme,
jak sluší Římanům; — ne bláznovští
v svém odporu, ni skety v couvání.
Však věřte, oni útok obnoví.
Co bili jsme se, občas po větru
jsme doslechli svých přátel halasy.[54])
Vy, římští bozi, k zdaru veďte je,
jak přejem si, abyste vedli nás,
by obě naše vojska, s úsměvným
se čelem vítajíce, přinesla
vám vděčnou oběť zápalnou.

Vystoupí *Posel.*

Tvé zprávy?

Posel. Lid Coriolský vytrh' z města ven
a napad' Lartia a Marcia;
já viděl naše, hnané k zákopům,
a pak jsem odkvapil,

Com. Snad pravdu mluvíš,
však nemluvíš ji, jak by měla být.[55])
Jak dávno tomu?
Posel. Víc než hodina.
Com. Ni míli[56]) nejsou odtud vzdáleni;
my před chvilkou jich bubny doslechli;
jak's mohl zmařit celou hodinu
na jednu míli[56]) a s tou zprávou se
tak opozditi?
Posel. Volsků zvědové
mne honili a tak jsem nucen byl
as tři neb čtyři míle[56]) objeti,
sic byl bych, pane, před půl hodinou
svou zprávu přinesl.

Vystoupí *Marcius.*

Com. Kdo je to tam,
jenž vypadá tak celý rozdrásán?
Ó bozi! Marciova podoba!
a tak jsem viděl ho již jedenkrát.
Mar. Jdu pozdě?
Com. Pastýř nerozeznává
hrom od cimbálu lépe nežli já
zvuk hlasu Marciova od toho,
jímž promluvil by člověk skrovnější.
Mar. Jdu pozdě?
Com. Ano, přicházíte-li
svou vlastní[57]) krví zbrocen a ne cizí.
Mar. Ó dejte se mi paží obejmout
tak silnou, jako když jsem ženich byl;
a se srdcem tak jarým, jako když
den svatební se schýlil k večeru
a pochodně nám cestou zářily.

Com. Ty květe bojovníků! Jak se daří
Titovi Lartiovi?
Mar. Jako muži,
jenž teď má pilnou práci s orteli:
ty na smrt, jiné pošle do vyhnanství,
těm výkup ukládá, těm odpouští
a jiným hrozí, drže jménem Říma
Corioly, jak lísavého chrta
když drží na smečce a pouští jej
dle vlastní záliby.
Com. Kde je ten otrok,
jenž řekl mi, že odrazili vás
do vašich zákopů? Kde je? Ať přijde.
Mar. Nechte ho být, on pravdu pověděl. —
Však naše panstvo, obecný ten brak;[58])
mor zachvať je! — A tribuny jim dát!
myš před kočkou tak nikdy neprchá,
jak oni uháněli před chlapy.
již horší jsou než oni.
Com. Ale jak
jste zvítězili?
Mar. Zdaž je nyní kdy,
bych o tom vypravoval? — Nemyslím.
Kde nepřítel? Jste pány bojiště?
a nejste-li, proč váháte, než jste?
Com. Náš boj byl neúspěšný, Marcie,
i couvli jsme, abychom výhody
zas vyčkali.
Mar. Jak leží jejich vojsko? víte li,
kde postavili nejlepší svůj lid?
Com. Jich předvoj, tuším, jsou Antiaté,[59])
a do nich kladou nejvíc důvěry;
Aufidius jest jejich velitel
a samo srdce jejich nadějí.

Mar. Nuž, při všech bitvách, kde jsme valčili,
a při krvi, již cedili jsme spolu,
a slibech trvalého přátelství
vás žádám, abych na Aufidia
moh' udeřiti a na Antiaty.
Ni okamžiku neodkládejte;
ať meče vztyčené a oštěpy
vzduch naplní a štěstí zkusí hned.
Com. Ač chtěl bych spíše, byste veden byl
do vlahé koupele a opatřil
své rány balšámem, přec netroufám si
vám něco odepřít, i zvolte ty,
kdo mohou nejlépe vám přispěti
v tom vašem podniknutí.
Mar. Jsou to ti,
kdož mají k tomu nejvíc ochoty.
Nuž, jest-li tady kdo, — a byl by hřích
mít o tom pochybnost, — jenž v ličidle
si libuje, jimž já jsem ubrocen;
jenž o svou osobu má menší strach
než o zlou pověst; jest-li tady kdo,
jenž myslí, chrabrá smrt že zváží víc
než bídný život a že otčina
mu dražší jest, než vlastní osoba:
ať samoten, ať mnoho takových
s ním smýšlejících, mečem zamávej,
— hle tak! — a projev svoji ochotu,
že bude následovat Marcia.

(Všichni jásají a mávají meči; zvedají jej na ramena a házejí čapky do výše.)

Ó nechte, nechte! — chcete ze mne meč[60])
si udělat? Když tyto projevy[61])

jen pouhou nejsou okázalostí,
kdo z vás by čtyři Volsky nezdolal?
Ni jediného tu, jenž není s to,
by proti velkému Aufidiovi
tak tvrdý nezved' štít, jako jeho jest.
Jen jistý počet, — ač vám dík buď všem, —
si ze všech vyberu; ti ostatní
ať zdatnost v jiných bitvách osvědčí,
jak bude toho žádat naše věc.
Již tedy na pochod! — a čtyři z vás
ať rychle rozkaz můj mi vyplní
a vyberou ty nejbojovnější.
Com. V před, soudruzi! a skutkem učiňte
své nadšení; a ve všem stejný díl
mít s námi budete. (Odejdou.)

Scena 7.

U bran města Corioly.

Titus Lartius zanechávaje posádku v Coriolech vychází s bubny a polnicemi na pomoc Cominiovi a Marciovi se *Setníkem*, jinými vojíny a *Harcovníkem*.

Lart. Tak: střezte brány; a svou povinnost
mi konejte, jak jsem vám uložil.
Když pošlu rozkaz, ony setniny [62])
ať hned se vypraví nám na pomoc;
ti ostatní na krátké hájení
zde dostačí; když bitvu prohrajem,
též města nemožno nám udržet.
Setník. O naši bdělost nestrachujte se.
Lart. Již tedy vzhůru! — brány za námi
hned zavřete. Ty, harcovníku, pojď
a doveď nás k římskému táboru.
(Odejdou.)

Scena 8.

Bojiště mezi táborem římským a táborem Volsků.

Ryk bitevní. — Vystoupí z různých stran *Marcius* a *Aufidius.*

Mar. Jen s tebou chci se bít a s nikým jiným;
neb nenávidím tebe mnohem víc
než věrolomce![63])
Auf. Naše nenávist
je stejná. Není hada v Africe,
jenž víc mi protiven než sláva tvá
a závistivost. K boji postav se.
Mar. Kdo couvne, druhému buď otrokem,
a zemři tak; a bozi napotom
jej zatraťte.
Auf. Když prchnu, Marcie,
jak zajíce mne štvi.
Mar. Tři hodiny
to nejsou, Tulle, co jsem bojoval
v Coriolech já sám v těch vašich zdech,
a řádil tam, jak se mi líbilo.
To není moje krev, již na tváři
mám škraboškou; tož napni pomstu svou,
co nejvíc můžeš.
Auf. Kdybys Hektor byl,
jenž předků, jimiž vychloubáte se,
kdys bičem[64]) býval, zde mi neujdeš.

(Potýkají se; několik Volsků přichází Aufidiovi na pomoc. — Bojujíce všichni couvají před Marciem.)

Víc úslužní než chrabří, v potupu
jste vrhli mne svou kletou pomocí!
(Odejdou.)

Scena 9.

Římský tábor.

Hlahol polnic. — Hluk bitevní. — Troubí se k návratu. — Vystoupí s jedné strany *Cominius* a *Římané* a proti němu *Marcius*, ruku na obvazku, se strany druhé.

Com. Vše kdybych znovu měl ti vyprávět,
co vykonal jsi dnes, těm skutkům svým
bys neuvěřil sám; však oznámím je,
kde senátoři v slzách usmívat
se budou, velcí patriciové
sluch napnou, budou krčit rameny[65])
a posléz užasnou v svém obdivu;
kde vzácné paní bázní ustrnou
a v blahém chvění slouchat budou dál;
kde tupí tribuni a plebejská
ta ztuchlina, jež pro tvou slávu
tě nenávidí, proti vůli své
si řeknou: »Bohům za to děkujem,
že takového reka má náš Řím!«
Však ty jsi přišel jenom k zákuskům
té hostiny, sám pohodovav dřív
až do sytosti.

Vystoupí *Titus Lartius* a vojsko, od stíhání nepřítele se vracejíce.

Lart. Ó vůdce! tady válečný jest oř
a my jsme na něm pouze čabraka;
kéž bys byl viděl —
Mar. Dosti, prosím vás!
Má matka, jež má na to výsadu,

by vychvalovala svou vlastní krev,
mne zarmucuje, když mne vynáší.
Já konal jen, co konali jste vy,
to jest, co mohu; byl jsem roznícen,
jak vy, jen pro svou vlast. Kdo osvědčil
svou dobrou vůli, postih' dílo mé.

Com. Však nebudete hrobem[66]) zásluh svých;
ať zví to Řím, jak zdatného má syna.
Toť utajení horši krádeže
by bylo, ano na cti utrhání,
chtít ukrývati, co jste vykonal,
a umlčovati, co k temeni
a výši chvály velebeno jsouc,
by skromným zdálo se; a tedy prosím,
— jen k osvědčení toho, co jste sám,
ne na odměnu vykonaných činů,
před naším vojskem vyslechněte mne.

Mar. Mám leckterés tak rány na těle,
a bolí je, když se jich vzpomíná.

Com. Žeť, kdyby se jich nevzpomínalo,
by mohly právem proti nevděku
se rozjítřit a smrtí hojit se.[67])
Z všech koní, jež jsme ukořistili,
— a dobří jsou a není málo jich, —
z všech pokladů, jichž v poli dobyto
i v městě, desítina patří vám;
a sám, před všeobecným dělením
si vyberte dle vlastní vůle své.

Mar. Dík, vojevůdce; ale nemohu
své srdce přimět, aby svolilo
brát výkupné[68]) a platilo můj meč.
Dar odmítám a společný svůj díl
jen vezmu s těmi, kdož boj viděli.

Dlouhý tuš.[69]) — Všichni volají: »Marcius! Marcius!« metajíce do výše čapky a oštěpy. Cominius a Lartius stojí s hlavou odkrytou.

Mar. Ať tyto nástroje, jež zlehčujete,
již nikdy nezazní! Když polnice
a bubny na bojišti lichotí,
ať na dvorech a městech zavládne
jen licoměrné pochlebování!
Když ocel měkne na dvořanský hedváb,[70])
ať tento válečným jest brněním!
Nic dále, pravím! Protože jsem krev
si z nosu neumyl, neb chabého
jsem ubožáka v boji porazil,
což bez povšimnutí též mnohý z vás
byl učinil, mne vykřikujete
svým přemrštěným slávy voláním,
tak jako chtěl bych v maličkosti své
být krmen chválou kořeněnou lží.
Com. Jste příliš skromný, ano krutější
na slávu svou, než vděčen za to nám,
kdož opravdově vám ji dáváme.
Již dovolte: když proti sobě sám
tak zuříte, my, jako někomu,
jenž hodlá samu sobě ublížit,
vám pouta dáme, a pak bezpečně
si pohovoříme. — Nuž známo buď
jak nám tak všemu ostatnímu světu,
že Caius Marcius ve válce té
si věnce[71]) vydobyl; a na znak toho
mu dávám svého oře statného,
jenž znám jest po veškerém táboru,
i se vší jeho zdobnou výstrojí,
a od té chvíle budiž za vše to,

co před Corioly byl vykonal,
za jásotného vojska pokřiku
zván Caius Marcius Coriolanus.
Nes na vždy důstojně to příjmení!

Tuš. — Polnice a bubny.

Všichni. Caius Marcius Coriolanus!

Cor. Půjdu se umýt; i až moje tvář
zas bude čista, teprv poznáte,
zda rdím se, čili nic. Leč za vše dík.
Na vašem oři budu jezditi
a povždy jako chochol na přilbě
chci nosit vaše čestné příjmení,
co stačí síly mé.

Com. Teď do stanu,
a dříve, nežli sobě oddechnem,
o zdaru svém psát budem do Říma.
Vy, Tite Lartie, se vrátíte
do Coriol a nejváženější
z jich mužův do Říma nám pošlete,
kde s nimi ujednáme podrobně,
co k jejich dobru jest i našemu.

Lart. Tak, pane, učiním.

Cor. Teď bohové
si začínají ze mne tropit smích.
Já, který právě dary knížecí
jsem odmítnul, teď musím žebrati
u svého vůdce.

Com. Vezměte to hned,
neb vše jest vaše. Mluvte, co to jest?

Cor. Já bydlil jednou zde v Coriolech
u chudobného muže; vlídný byl.
On volal na mne; byltě zajatec;

však tu jsem postřehl Aufidia
a hněv můj překonal mou útrpnost.
A tedy prosím, aby svobodou
byl obdařen můj chudý hostitel.
Com. Ó čacká prosba! — Kdyby ubijcem
byl mého syna, bude svoboden,
jak vítr. Tite, vyprostěte jej.
Lart. Jak říkají mu?
Cor. Při sám Jupiter,
já zapomněl; jsem umdlen; pamět má
jest utýrána. Vína nemáte?
Com. Jen pojďme do stanu; krev na tváři
vám usychá; jest čas vás opatřit.
Již pojďme. (Odejdou.)

Scena 10.

Tábor Volsků.

Tuš. — Rohy. Vystoupí *Tullus Aufidius* zkrvácen s dvěma neb třemi *Vojíny*.

Auf. Město je vzato!
Prv. Voj. Za dobrých podmínek je vrátí zas.
Auf. Že za podmínek! Chtěl bych Říman být,
neb Volskem jsa, být nemohu, co jsem.[72])
Že za podmínek! — jakých výhodných
můž' podmínek se dočekati ten,
jenž vzdal se na milost i nemilost?
Já pětkrát jsem s tebou, Marcie,
se utkal v boji a tys pětkráte
mne odrazil; a učinil bys tak,
jak myslím, kdybychom se napadli
tak často, jako k jídlu zasednem.

U živlů všech! kdys potkám-li jej zas,
vous proti vousu, bude můj, neb já
jsem jeho; nemáť moje řevnivost
již tolik v sobě cti, co mívala;
neb, kdež jsem jindy rovnou silou chtěl
jej zdrtit, proti meči čestný meč,
teď skolím jej, ať už to jakkoliv,
a hněvem nebo lstí buď zahuben.

Prv. Voj. Jest ďábel.[73])

Auf. Smělejší, ač ne tak chytrý.
Má rekovnost již otrávena tím,
že od něho se dala poskvrnit;
a k vůli němu zapomíná se.[74])
Ni sen, ni svatyně, byť nah[75]) a chorý
k nim utíkal se, chrám, ni Capitol,
ni kněží modlení, čas obětní,
vše, co jen zuřivosti hrází jest,
svým právem zpuchřelým a zvyklostí,
mé záští k Marciovi nezdrží.
Ať kdekoliv jej dopadnu, byť doma,
kde vlastní bratr můj mu ochranou,
i řádu pohostinství na úkor,
bych v jeho srdci chtěl si umýti
své hněvné ruce. — Jděte do města;
jak obsazeno jest, mi vyzvěďte
a kteří z našich jako rukojmí
jít musí do Říma.

Prv. Voj. Vy nepůjdete?[76])

Auf. Mne v cypřišovém háji čekají,
od městských mlýnů stranou polední;
tam, prosím vás, mi zprávu přineste,
jak chodí svět, bych podle jeho kroku
k své další pouti užil ostruhy.

Prv. Voj. Tak, pane, učiním. (Odejdou.)

JEDNÁNÍ DRUHÉ.

Scena 1.

Řím. — Náměstí.

Vystoupí *Menenius* s dvěma tribuny lidu, *Siciniem* a *Brutem*.

Men. Augur[1]) mi praví, že dnes večer dostaneme zprávy.

Brut. Dobré, či zlé?

Men. Ne, jak se modlí o ně lid; neboť nemiluje Marcia.

Sicin. Příroda učí i zvířata znáti své přátele.

Men. Prosím vás, kohopak má rád vlk?[2])

Sicin. Beránka.

Men. Ano, aby jej pohltil; jako hladoví plebejci by rádi vznešeného Marcia.

Brut. Toť věru beránek mečící jako medvěd.

Men. Toť věru medvěd žijící jako beránek. Vy dva jste starší lidé; povězte mi jednu věc, na kterou se vás zeptám.

Oba. Dobře, pane.

Men. Na jakou nepravost jest Marcius chud, které vy dva nemáte v hojnosti?

Brut. Chud není na vadu jedinou, ale oplývá všemi.

Sicin. Zvláště pýchou.

Brut. A chlubností překonává všechny ostatní.

Men. Ku podivu! — Víte-li pak vy dva, jak tady v městě mluví o vás? myslímť mezi námi, šlechtou. Víte to?

Oba. Nuže, jak se mluví o nás?

Men. Že tak právě mluvíte o pýše, ... nebudete se horšit?

Oba. No, no, pane; no? —

Men. Inu, také na tom nezáleží; neboť pramaličký zloděj, příležitost, okrade vás o značnou dávku trpělivosti; povolte uzdu své přirozené náladě a zlobte se do libosti, je-li vám vůbec libo se zlobit. Vy káráte Marcia, že jest hrdý?

Brut. Sami toho nečiníme, pane.

Men. Vím, že velmi málo dovedete sami; máte mnoho pomahačů; jinak by to vypadalo s vaší činností náramně jednoduše: vaše schopnosti jsou příliš dětské, než aby mnoho vykonaly samy. Mluvíte o hrdosti. Ó kéž byste jen mohli oči obrátiti do týlu a pohlédnouti až do nitra svých vzácných osob! Ó kéž byste mohli!

Oba. Co potom, pane?

Men. Inu, potom byste uviděli párek nezásložných, pyšných, násilnických, nedůtklivých hodnostářů, — jinak bloudů, — jako jich kde v Římě.

Sicin. Menenie, vy také jste až dobře znám.

Men. Jsem znám jako veselý patricius, jako člověk, jenž má rád pohár ohnivého vína, nehaseného ani kapkou z Tiberu. Povídají o mně, že mám tak trochu vadu, zastati se toho, kdo první[3]) přijde s žalobou, že jsem prudký a vznětlivý jako troud z příčiny až příliš nepatrné; člověk, jemuž jsou milejší záda noci než čelo jitra; že, co myslím, řeknu, a svou zlobu utratím v dechu. Potkám-li dva takové státníky, jako jste vy, — Ly-

kurgy vás právě nazvati nemohu, — a dáte-li mi se napít něčeho, co patru odporno, ušklíbnu se na to. Neumím říci, že vaše Milosti něco pěkně přednesly, když téměř každá vaše slabika zahýká »*i já*«; i ačkoliv se musím trpělivě snášeti s těmi, kdo říkají, že jste ctihodní, vážní mužové, přece jenom v hrdlo lhou, kdož praví, že vám z tváří kouká něco dobrého. Vidíte-li to na mapě mého mikroskopu,[4]) následuje z toho, »že jsem až dobře znám«? Co zlého může vaše přisleplá ostrovidnost na této povaze vyslídit, když říkáte, že jsem až dobře znám?

Brut. I jděte, jděte, pane; však vás dobře známe.

Men. Neznáte ani mne, ani sebe, a vůbec nic. Bažíte po smekání čapek a ohýbání kolen ubožáků; zmarníte celé krásné boží dopoledne vyslýcháním pře prodavačky pomerančů s krčmářem a potom odročíte spor o tři haléře k řízení na druhý den. Vyslýcháte-li věc mezi dvěma stranami,[5]) a popadne-li vás náhodou hryzení, ošklíbáte se jako maškary, vztyčíte krvorudý[6]) prapor na vzdory vší trpělivosti a zůstavujete spor krvácející a ještě spletenější vaším výslechem. Celý smír, jejž učiníte v jejich věci, jest, že nazvete obě strany darebáky. Jste mi to párek pěkných divousů.

Brut. No, no; — však se o vás ví, že se lépe hodíte za vtipkáře u stolu, než za rádce potřebného na Capitolu.[7])

Men. I naši kněží musejí býti posměvači, když potkají takové hastroše, jako jste vy. Když mluvíte nejmoudřeji, nestojí to za potřásání vašich vousů; a vaše vousy nejsou hodny tak čestného hrobu, aby vycpaly polštář záplatáře, aneb aby

pochovány byly v nákladním sedle osla. Ale přece jen si vedete svou, že Marcius je hrdý; on, který i když levně se odhadne, stojí za všechny vaše předky od Deucaliona,[8]) třeba snad někteří z nejlepších byli dědičnými katy.[9]) Dobrý večer, vzácní páni! Další hovor s vámi by mi nakazil mozek; jsteť honáci plebejského bravu. Jsem tak smělý a poroučím se vám.

(Brutus a Sicinius ustoupí do pozadí.)

Vystoupí *Volumnia, Virgilia* a *Valeria.*

Jak jest, mé sličné tak jak ušlechtilé dámy? Sama Luna, jsouc pozemšťankou, by vznešenější nebyla. Kam spějete tak rychle za svým pohledem?

Vol. Ctihodný Menenie, můj hoch Marcius se blíží. Pro lásku Junoninu, nechte nás jít.

Men. Ha, Marcius vrací se domů!

Vol. Ano, vzácný Menenie! a s uznáním nejskvělejším.

Men. Mou čapku vezmi,[10]) Jove, a můj dík! — Marcius vrací se domů?

Vir., *Valer.* Ano, opravdu.

Vol. Hleďte, zde psaní od něho; senát má jiné, a třetí jeho choť; a tuším, že je doma také jedno pro vás.

Men. Toť se i můj dům dnes večer rozvrávorá! — Psaní pro mne?

Vir. Ano, opravdu; došlo psaní pro vás; já je viděla.

Men. Psaní pro mne, to mi zaručuje zdraví na sedm let — Po celý ten čas budu lékaři strouhat mrkvičku. Nejvýbornější recept v Galenu[11]) jest

pouhé mastičkářství, a proti tomuto ochrannému prostředku nic lepší než lektvar[12]) pro koně. Jest raněn? — vracíval se domů raněn.

Vir. Ó ne, ne, ne.

Vol. Ó, raněn jest! bohům za to děkuji.

Men. Také já, není-li to přílišné. Přináší vítězství v kapse?[13]) — Rány mu sluší:

Vol. Na čele.[14]) — Menenie, přichází domů po třetí s dubovým věncem.

Men. Aufidiovi dal řádně za vyučenou?

Vol. Titus Lartius píše, že se bili, ale Aufidius uniknul.

Men. A měl také čas, za to mu ručím. Kdyby byl vyčkal, za všechny bedny v Coriolech i zlato, které v nich, nechtěl bych být tak sfidiusován.[15]) Ví senát o tom?

Vol. Milé paní, pojďme. — Ano, ano, ano, senát má listy od vojevůdce, kde přiznává mému synu veškerou slávu té války. V této výpravě předčil dvojnásob nad své dřívější činy.

Valer. Opravdu, až divy se o něm vypravují.

Men. Divy! to si myslím, a platil za ně řádně hotovými.

Vir. Dejtež, bohové, aby to pravda bylo.

Vol. Pravda! — nu, nu![16])

Men. Pravda! — Přísahám, že jest. Kde je raněn (K tribunům.) Pomoz bůh milým vašim Vzácnostem! Marcius vrací se domů a má zas o příčinu více býti hrdým. — Kde je raněn?

Vol. Na pleci a na levé paži: to budou řádné jízvy na ukazování lidu, až se bude ucházeti o své místo[17]) Při zapuzení Tarquinia utržil sedm šrámů na těle.

Men. Jeden v týle a dva na stehně;[18]) jest jich devět, pokud vím.

Vol. Dvacet pět ran měl na sobě před touto poslední výpravou.

Men. A teď jich dvacet sedm; každý tes byl hrob jednoho nepřítele. (Jásot a hlahol trub.) Slyšte! polnice.

Vol. Toť Marciovi hlásní průvodci;
hluk nese před sebou a za sebou
nechává slzy. Smrt, ten šerý duch,
se v jeho svalovité paži tají;
kde zveď ji, spustil, lidé umírají.[19])

Hlahol polnic. — Vystoupí *Cominius* a *Titus Lartius*. — Mezi nimi *Coriolanus* věnčený listím dubovým. — *Důstojníci*, *Vojáci* a *Hlasatel*.

Hlasatel. Věz Řím, že Marcius sám jediný
se v Coriolských hradbách potýkal,
kde slavně k jménu Caius Marcius
nového příjmí sobě vydobyl:
to na počest mu zní »Coriolanus!«
Buď vítán v Římě, ctný Coriolane!

(Tuš.)

Všichni. Buď vítán v Římě, ctný Coriolane!
Cor. Již dosti toho, — srdce mi to tíží;
dost, prosím vás.
Com. Hle, pane, vaše máť!
Cor. Ó vím, že's všechny bohy prosila
za moje štěstí! (Poklekne.)
Vol. Ne tak, — můj dobrý bojovníku, vstaň;
můj vzácný Caie, čacký Marcie,
a poctou udatenstvím nabytou
znov zvaný — jak že bylo to? —

Coriolanus mám tě nazvati? —
Však hle, tvá žena!
Cor. Ó, ty spanilá
má tichoto![20]) — Či snad bys bývala
se usmívala, kdybych v rakvi byl
se vrátil domů, když mi pláčeš teď,
mne vidouc vítězna?[21]) — Ach, milená,
tak hledí oči Coriolských vdov
a matek, jež tam synů pozbyly.
Men. Ať bozi tebe slávou ověnčí!
Cor. A také vy jste ještě na živu?

(K Valerii.)

Má vzácná paní, prosím, odpusťte.
Vol. Ba nevím ani, kam se obrátit.
Ó vítej domů! Buďte vítán též,
vy vojevůdce! — všichni vítejte!
Men. Stotisíckráte buďte vítáni!
Já moh' bych plakat, mohl bych se smát
tak lehko mi a těžko. Vítán buď!
ať kletba v samé srdce kořeny
se tomu zahlodá, kdo není rád,
že spatřuje tě opět. Jste vy tři,
jež měl by z duše milovati Řím;
a přece, na mou věru, několik
zde máme starých[22]) planých jabloní,
jež k vaší chuti nelze štěpovat.
Však, bojovníci, buďte vítáni!
Co kopřiva, nám slove kopřivou,
a bloudství bláznů pouhým bláznovstvím.
Com. Vždy správně.
Cor. Vždy a vždy Menenius.
Hlasatel. Dál! — S cesty!

Cor. (k Volumnii a Virgilii). Vaši ruku, tvoji též!
Než pod svou střechou hlavu zastíním,
ctné patricie musím navštívit,
od nichž jsem dostal nejen pozdravy,
leč také měnu[23]) nových hodností.
Vol. Dost žila jsem, abych viděla, jak
se plní moje přání nejvyšší
a budovy mých snů; jen jedno schází,
což, nepochybuji, náš Řím ti dá.
Cor. Věř, dobrá máti, že bych spíše chtěl
být jejich sluhou po svém způsobu,
než vládnout podle jejich.[24])
Com. Na Capitol;

(Tuš. — Odejdou v slavném průvodu jako dříve.)

Brutus a *Sicinius* postoupí v před.

Brut. Vše jazyky jen o něm hovoří
a oči blikavé si berou skla,[25])
by viděly jej; chůva žvastavá
své děcko nechá pláčem psotník brát
a šušká o něm; kuchta připíná
kloc nejlepší na uřícený krk
a na zeď drápe se, jej zočit chtíc;
kde bouda, okno, štít, vše přecpáno,
až k udušení, střechy nabity[26])
a na hřebenech sedí obkročmo
všech podob množství, všichni v jedno v tom,
že dychtivi jsou na něj zevlovat.
Flaminové[27]) zřídka vídaní
se tlačí mezi lidu zástupy,
a lokty hledí sobě vydobýt
sprostého místa; paní zastřené,

na jejichž lících něžně pěstěných
sněhový úběl válčí s růžemi,[28])
v lup svévolný je daly Phoebovým
polibkům žhoucím: vřava taková,
jak by ten bůh, — ať už to kdokoliv, —
jenž vede jej, byl podloudně se vkrad'
do jeho lidské přirozenosti
a nadal jej svou luznou podobou.
Sicin. Co nejdřív bude jistě konsulem.
Brut. Pak naše moc za jeho vladařství
jít může spat.
Sicin. On nedovede s umírněností
nést od začátku svoje hodnosti
až do konce, však pozbude i těch,
jichž dosud nabyl.
Brut. V tom jest útěcha.
Sicin. Nemějte pochyby, že prostý lid,
jejž zastupujem, v dávné nechuti,
již k němu chová, zapomene zas
těch jeho nových důstojenství všech
na sebe menší podnět, který že
jim zavdá, tak jest málo pochyby
jak o tom, že je hrdopyšným dost
to učinit.
Brut. Já přísahat jej slyšel,
že kdyby ucházel se o konsulát,
by na tržišti neobjevil se
a v pokornosti ošumělý[29]) šat
se neoděl, a jak to zvykem jest,
svých jízev lidu neukazoval
je žebraje o »páchnoucí jich dech«.[30])
Sicin. Toť dobře.
Brut. Tak to pravil do slova:
že raděj nechce toho úřadu,

než aby si ho jinak vydobyl
krom prosbou slechty, na něj vznesenou,
a na požádání patriciův.

Sicin. Nic lepšího si věru nepřeji,
než aby trval na tom úmyslu
a proveď' jej.

Brut. Tak asi učiní.

Sicin. A to mu bude jistou záhubou,
jak jenom za dobré uznáme my.

Brut. Buď jemu nebo naší nadvládě.
Jest tedy nutno lidu namluvit,
jak vždy a stále nenáviděl jich;
že mocnou vládou svou by nadělal
si mezků z nich, jich mluvčí umlčel
a připravil je o jich svobody,
v schopnosti lidské a jich činnosti
jim více duše nepřičítaje
a způsobilosti pro tento svět,
než jako velbloud má jich ve válce,
jenž obrok jenom za to dostává,
by nosil břemena a perné rány,
když klesá pod nimi.

Sicin. Jak pravíte,
to vše když se jim jednou namluví,
až jeho zpupnost k výškám letící
lid urazí, — a nouze nebude
o taký čas, když podráždí se jen,
což snadno tak, jak na ovce štvát psa, —
tím ohněm jejich vyschlé strniště[31])
si zapálí, a v jeho plápolu
se navždy začoudí.

Vystoupí *Posel.*

Brut. Co nového?
Posel. Že máte na Capitol přijíti.
Marcius, tuším, bude konsulem.
Já viděl němé, jak se tlačili,
by spatřili jej, slepé, aby jen
ho mluvit pozaslechli. Matrony
mu v cestu rukavičky[32]) házely,
a paní, dívky šátky, šerpy své,
když bral se kolem. Šlechta klaněla se
jak soše Jovišově; prostý lid
tak čepicemi[32]) házel do vzduchu
a hřmotil, jak by déšť to s bouří byl.
Ba jaktěživ jsem ještě neviděl
cos podobného.
Brut. Pojďme na Capitol
a oči, uši s sebou vezmene
pro tento čas, a srdce pro příhodu.
Sicin. Jdu s vámi. (Odejdou.)

Scena 2.

Tamtéž. — Capitol.

Vystoupí dva senatní *Sluhové,* kladouce polštáře křesla.

Prv. Sl. Honem, honem, co nevidět budou zde. — Kolik se jich uchází o konsulát?

Druhý Sl. Povídají že tři; ale každý myslí, že obdrží jej Coriolanus.

Prv. Sl. Je to statný chlapík; ale prožlukle hrdý a nemiluje obecného lidu.

Druhý Sl. Pravda, bylo mnoho velkých mužů, kteří lidu lichotili a nikdy ho nemilovali, a jsou mnozí, které si lid zamiloval a neví proč: takže miluje-li, nevěda proč, z ne lepší příčiny také nenávidí. Když tedy Coriolanus nedbá ani o jejich lásku, ani o nenávist, projevuje tím pravou znalost jejich povahy; a při své vznešené bezstarostnosti dává jim to zřejmě znát.

Prv. Sl. Kdyby nedbal o to, zdali jej milují či nic, držel by se nestranně a nečinil jim dobře ani zle; ale on vyhledává jejich nenávist usilovněji, než oni mu to splácet mohou, a nepomíjí ničeho, co dává plně na jevo, že jest jejich protivníkem. Nuže, tvářiti se, jako by kdo bažil po zlosti a nelibosti lidu, jest právě tak zlé jako to, co se mu ošklivi: lichotit se k nim o jejich lásku.

Druhý Sl. Prokázal vlasti vzácné služby; a jeho povýšení nedělo se po tak snadných stupních jako u těch, kteří byli ohebni a zdvořilí k lidu a čepicemi se vsmekali[33]) do jeho úcty a vážnosti bez dalších činů, aby si jich dobyli; ale on vštěpoval své hodnosti do jejich očí a své činy do jejich srdcí tak, že kdyby jejich jazyky byly němy a neuznaly to vše, byla by to jako nevděčná urážka. Mluviti jinak byla by zlomyslnost, která, sama sebe ze lži trestajíc, by vynutila důtku a pokárání u každého, kdo to slyšel.

Prv. Sl. Nic dále o něm, jest to vzácný muž. Ustupme, přicházejí.

Tuš. — Vystoupí, předcházeni *Lictory*,[34]) konsul *Cominius*, *Menenius*, *Coriolanus*, *Senátoři*, *Sicinius* a *Brutus*.[35]) — Senatoři usedají na křesla a Tribunové na svá místa stranou. Coriolanus stojí.

Men. U věci Volsků když se rozhodlo
a také v tom, že Titus Lartius
má býti obeslán, tu hlavní tresť
té dodatečné schůze zbývá nám
rekovné služby toho odměnit,
jenž bojoval tak statně za svou vlast.
A tedy račte, nad vše ctihodní
a vážní naši starešinové,[36])
teď vyzvat nynějšího konsula
a posléz vojevůdce k našemu
tak šťastně dobytému úspěchu,
by něco málo řek' o vzácném díle,
jež Caius Marcius Coriolanus
byl vykonal, jejž tady vítáme,
by s naším díkem přijal pocty vše,
jichž hoden.
Prv. Sen. Mluvte, ctný Cominie,
a neopomíjejte ničeho,
že snad by dlouhé bylo; raděj' hleďte
nás usvědčit, že senát nemá sil
vše odměnit tak štědře, jak by chtěl.

(K tribunům.)

Vás, náčelníky lidu, žádáme
o vlídné poslyšení, potom pak
o návrh laskavý, by občanstvo
hlas tomu dalo, co zde usnesem.
Sicin. Jsme tady k přátelskému smluvení
a naše srdce ochotna jsou ctít
a podporovat úkol[37]) dnešní rady.
Brut. Což učiníme ještě raději,
když laskavěji lidu vzpomene,
než jak si ho byl vážil dosavad.

Men. To nic, to nic! — spíš mlčeti jste měl.
Zda libo vyslechnout Cominia?
Brut. Co nejochotněj'; však má výstraha
víc byla na místě, než důtka jest,
již jste mi dal.
Men. On miluje váš lid;
leč nenuťte ho, aby s nimi spal
na jednom loži. Ctný Cominie,
již mluvte. (Coriolanus chce odejít.)
Ne, jen tady zůstaňte.
Prv. Sen. Na křeslo sedněte, Coriolane. —
Nic nerdětě se vyslechnouti to,
co sám jste vykonal tak rekovně.
Cor. Ať Vaše Slovutnosti prominou:
mně milejší by bylo poznovu
se hojit ze svých ran, než slyšeti,
jak jsem je utržil. (Chce odejít.)
Brut. Přec doufám, pane,
že slova má vás nevypudila?
Cor. Ne, pane; ale často tam, kde rány
mne přiměly, bych stál, já před slovy[38])
jsem utíkal. Vy nelichotil jste
a tedy neublížil. Ten váš lid
mám rád, jak hoden.
Men. Prosím, sedněte.
Cor. Spíš chtěl bych, aby někdo na slunci
mne šimral[39]) po hlavě, když k útoku
se udeří, než tady sedět líně
a slyšet nadouvat své nicotky. (Odejde.)
Men. Hle, lidu zástupci, jakž může on
těm vašim plodným jikrám[40]) lichotit,
— kde z tisíců jest jeden k něčemu, —
když všechy údy své by raději

dal za slávu, než jedním uchem svým
ji vyslechnul? — Nuž dál, Cominie!
Com. Mně selže hlas. — Coriolana činy
se slabým dechem líčit nedají.
Duch rekovný za nejpřednější ctnost
se pokládá a toho, kdo jej má,
co nejvíc šlechtí. Jest-li tomu tak,
muž, o němž mluvím, nemůž' ve světě
být jedním vyvážen. — Stár šestnáct let,
když Tarquin[41]) proti Římu vytáhl,
on v bitvě předčil všechny ostatní.
Náš diktator[42]) v té době, na něhož
i teď vzpomínám s chválou veškerou,
se díval na něho, jak bojoval,
a s bradou Amazonky[43]) před sebou
hnal tváře ježaté; jak obkročil
kleslého Římana a před konsulem
tré skolil protivníků; s Tarquinem
pak samým utkal se a porazil
jej na kolena. V činech toho dne,
kdy na divadle ženskou[44]) úlohu
by býval mohl hrát, on na bojišti
se osvědčil jak z mužů nejlepší,
a za odměnu listím dubovým
byl ověnčen. Ve věku jinošském
tak v muže dospěv, jako moře rost',
a potom v hluku sedmnácti bitev
všech meče o jich věnce připravil.[45])
Co posléz vykonal v Coriolech
a před nimi, jest mi se přiznati,
že řeč má k oslavě mu nestačí:
on z boje prchající zadržel
a způsobil svým vzácným příkladem,
že u zbabělých strach se změnil v žert.

Jak řasy před korábem plujícím
se bojovníci před ním nořili
a pod přídu mu klesli; jeho meč,
razítko smrti, kde se dotk', tam bral;
od hlavy k patám zjev byl krvavý,
a každé jeho hnutí provázel
skřek umírajících; sám jediný
vnik' do smrtelných bran a zkrvavil
je neodvratnou zhoubou osudu;
sám ušel zas a přibrav posilu
si náhlou, vrh' se na Corioly
jak hvězda zlá; teď všechno jeho jest:
hluk válečný mu začne pronikat
do bystrých smyslů; rázem zdvojena
mu chrabrost v těle oživuje zas,
co bylo mdlobou, do bitvy vrhá
a uřícen přes lidské životy
se řítil, jak by věčnou za kořist
mu byly dány; a než bojiště
a město byly naše, neustal,
by oddechnutím hrudi polevil.

Men. Toť vzácný muž!

Prv. Sen. A k plné míře vzrostlý
té pocty, již mu chceme učinit.

Com. On naši kořist nohou odstrčil
a díval se na skvostné věci tak,
jak byla by to všední světská smeť;
chce méně, než by sama lakota
mu dávala; svých skutků odměnu
si béře v tom, že vykonává je
a spokojí se tím, že tráví čas
jen k vůli cíli, aby jej vyplnil.[46])

Men. Jest v pravdě vznešen; budiž zavolán.

Prv. Sen. Coriolana zavolejte sem,
Prv. Sl. Již přichází.

Vrátí se *Coriolanus.*

Men. Coriolane, senát radostně
tě zove konsulem.
Cor. Svým životem
i službami mu na vždy náležím.
Men. Již tedy zbývá jenom, abyste
i k lidu promluvil.
Cor. Přes tento zvyk
mi, prosím, dovolte se přenésti;
já nemohu ten prosebnický[47]) šat
vzít na sebe, stát nahý před nimi
a žádat je, by pro mé rány dali
mi svoje hlasy; račte dovolit,
bych přešel to.
Sicin. Lid, pane, musí stát
na požadavku svém a neslevi
ni písmeny z obvyklých obřadů.
Men. Jen proti mysli jim nic nečiňte;
a jděte, prosím, přizpůsobte se
těm zvyklostem a hodnost přijmete
jak vaši předchůdci i s obřadem.
Cor. Toť úkol, při kterém se budu rdít,
když hrát jej budu; dobře bylo by
to lidu vzíti.
Brut. Slyšeli jste to?
Cor. Jim chlubit se: »to činil jsem a tak«;
jim ukazovat nebolící jízvy,
jež měl bych skrývat; jako bych je byl
jen proto utržil, bych podědil
jich dech![48])

Men. Již na tom netrvejte dál.
Vám, tribunové lidu, záměr svůj
jim ku sdělení odporučujem
a šlechetnému svému konsulu
cti přejem a radosti veškeré.
Senatoři. Coriolanu radost buď a čest!

(Tuš. — Odejdou všichni kromě Sicinia a Bruta.)

Brut. Teď vidíte, jak nakládat chce s lidem.
Sicin. Kéž jeho úmysly jen postřehnou!
On před ně předstoupí, jak s posměchem
by žádal o to, co mu mají dát.
Brut. Již pojďte; řeknem jim, co zde se dělo;
vím, že nás na tržišti čekají.

(Odejdou.)

Scena 3.

Tamtéž. — Forum.

Vystoupí sedm neb osm *Měšťanů.*

Prv. Měšť. Zkrátka, bude-li nás žádati o hlasy nemůžeme mu jich odepříti.

Druhý Měšť. Můžeme, brachu, když chceme.

Třetí Měšť. Máme arci moc to učinit, ale jest to moc, které užiti moci nemáme; neboť, ukáže li nám své rány a vylíčí nám své skutky, musíme vložiti jazyky do těch ran a mluviti za ně; a rovněž tak, bude-li nám vypravovati o svých čackých výkonech, musíme mu říci, jak čacky je uznáváme. Nevděk jest netvorný a kdyby množství bylo nevděčné, činilo by množství ze sebe netvora; my jsme jeho členové a tak bychom sami ze sebe nadělali členů netvorných.

Prv. Měšť. A málo schází k tomu, abychom za nic lepšího pokládáni nebyli; neboť tenkráte, když jsme se pro to žito vzbouřili, on sám se nerozpakoval nás mnohohlavým množstvím nazvati.

Třetí Měšť. Tak nás už mnozí nazvali ne proto, že naše hlavy jsou jedny hnědé, druhé černé, jiné rusé, jiné holé, ale protože naše rozumy jsou tak strakatě zbarveny; a věru myslím, kdyby všechny naše rozumy vyrazily z jedné lebky, že by se rozlítly na východ, západ, sever a jih, a kdyby se o jedné cestě dohodly, šlo by to jedním rázem do všech koutů světa.

Druhý Měšť. Myslíte? — Kterou cestou soudíte, že by letěl rozum můj?

Třetí Měšť. Nu, váš rozum se tak brzo nedostane ven jako u jiného člověka; je pevně zaklínován v palici; ale kdyby mohl, jistě letěl by k jihu.[49])

Druhý Měšť. Proč tam?

Třetí Měšť. Aby tam do výparů zapadl; — až by se pak tři čtvrtiny rozplizly ve shnilých rosách, čtvrtá by se vrátila ze svědomitosti, aby ti pomohla se oženit.[50])

Druhý Měšť. Pořád ten starý čtverák! Nu, co škodí, co škodí!

Třetí Měšť. Jste všichni odhodláni dáti mu své hlasy? Ale na tom nezáleží, — většina to rozhodne. Jak povídám, kdyby se chtěl přichýlit k lidu, nebylo nikdy muže nad něho.

Vystoupí *Coriolanus* v prostém šatu a *Menenius.*

Zde přichází. a v rouše poníženosti.[51]) Pozor na jeho chování! Nesmíme tu státi všichni pohro-

madě, ale přistupme k němu, tam kde stojí, po ednom, po dvou a po třech. Ať své prosby přednese každému zvlášť; tak přijdem každý, jednotlivý, ke své zvláštní cti, když mu svůj vlastní hlas dáme vlastními ústy. Protož pojďte za mnou a já vás poučím, jak máte k němu přistoupit.

Všichni. Srozuměni, srozuměni!

(Odejdou Měšťané.)

Men. V tom chybujete, pane; — víte přec,
že nejzasloužilejší mužové
to činívali.
Cor. Cože říci mám? —
»Ach, prosím, pane —« Rána morová
to zachvať! — Jazyk pohnout nemohu
v chod takový. — »Hle, pane, rány mé!
já v službách vlasti své je utržil,
když ti a oni z bratránků
se dali do řvaní a prchali
před našich vlastních bubnů vířením.«
Men. Ach, pro bohy! — tak mluvit nesmíte;
však třeba prosit je, by v paměti
vás zachovali.
Cor. Aby v paměti
mne zachovali! Zvěšet je! — Spíš chci,
by pustili mne s mysli jako ctnosti,
jež naši kněží marně kážou jim.
Men. Vše pokazíte; teď vás opustím.
Jen, prosím vás, k nim moudře promluvte;
já prosím o to. (Odejde.)
Cor. A řekněte jim, aby umyli
si tvář a zuby vycídili si.[52])

Vystoupí dva *Měšťané.*

Tak, — zde jich máme párek.

Vystoupí *třetí Měšťan.*

Známo jest
vám, pane, proč zde stojím.
Třetí Měšť. Známo, pane.
A rcete, co vás k tomu přimělo.
Cor. Má vlastní cena.
Druhý Měšť. Vaše vlastní cena!
Cor. Tak jest; však nikoliv mé vlastní přání.
Třetí Měšť. Co pravíte! — ne vaše vlastní přání?
Cor. Ne; moje přání nikdy nebylo,
bych obtěžoval chudé žebrotou.
Třetí Měšť. Vám třeba uvážit, když něco dáme,
že doufáme tím něco od vás dostat.
Cor. Nuž, dobře tedy; prosím, řekněte,
za jakou cenu jest váš konsulát?
Prv. Měšť. Za vlídné požádání; toť ta cena.
Cor. Za vlídné požádání! tedy, pane,
vás prosím, byste mi ho dopřáli.
Mám rány, které mohu ukázat,
když libo, mezi čtyřma očima.
Váš vzácný hlas, můj pane? — Nuže co?
Druhý Měšť. Ten dostanete, pane vážený.
Cor. Tož ujednáno, pane. — Celkem již
dva vzácné hlasy tedy vyžebrány.
Mám vaši almužnu. Můžete jít.
Třetí Měšť. Toť přece jen jest trochu podivné.
Druhý Měšť. Teď kdybych měl hlas dávat po-
znovu; —
leč, — co je na tom!

(Odejdou tři Měšťané.)

Vystoupí jiní dva *Měšťané.*

Cor. Tedy prosím: padá-li to do noty vašim hlasům, abych byl konsulem .... zde mám ten obvyklý šat.

Čtvrtý Měšť. Vy jste si čacky dobyl zásluh o svou vlast; a vy jste si jich čacky nedobyl.

Cor. Co ta hádanka?

Čtvrtý Měšť. Byl jste bičem na její nepřátele, a byl jste metlou na její přátele. Slovem: prostý lid jste neměl rád.

Cor. Tím ctnostnějším bych v očích vašich býti měl, že jsem ve své lásce nezesprostněl. Chci, pane, svému pobratimu, lidu, lichotit, abych si u nich získal lepší mínění; toť chování, které u nich se pokládá za pěkné. A poněvadž moudrost jejich volby chce spíše můj klobouk,[53]) než mé srdce, budu na ně prostomile pokyvovat a zbavím se jich co nejúlisněji; to jest, pane, budu se v okouzlujícím pitvoření posunčit po některém z oblíbenců lidu a štědře je rozdávat každému, kdo chce. Tedy prosím, nechte mne býti konsulem.

Pátý Měšť. Doufám, že ve vás nalezneme přítele, a proto vám své hlasy dáváme od srdce rádi.

Čvrtý Měšť. Dostal jste mnohé rány za svou vlast.

Cor. Nechci spečetit vaši vědomost o tom tím, že bych vám je ukazoval. Vašich hlasů budu si velmi vážit; a tak nechci vás déle obtěžovati.

Oba Měšť. Bozi vám dejte štěstí, pane; přejeme od srdce! (Odejdou.)

Cor. Ó přelíbezné hlasy!

Jest lépe umřít, lépe snášet hlad,
než vyžebrávat zasloužený plat.

Nač mám tu státi v tomto vlčím[54]) hávu,
a Petra, Pavla, jak jsem přijdou z davu,
ždát[55]) o zbytečný souhlas? — Zvyk to velí!
Vše kdybychom, co zvyk chce, činit chtěli,
prach věků nesmeten by zůstal všudy
a pravda v hory nakupené bludy
víc nepřeční. — Než bláznit tak, ať jen
si hodnosti a pocty vezme ten,
kdo chuť má k tomu. — Já té zkoušky tuhé
již půli obstál; — ruče do té druhé!

Vystoupí tři jiní *Měšťané.*

Hle, další hlasy. —
Chci vaše hlasy; já pro vaše hlasy
se bil; já bděl jsem pro ty vaše hlasy;
pro vaše hlasy na dva tucty ran
mám na těle, snad více; třikrát šest
jsem bitev uviděl a přeslechl;[56])
pro vaše hlasy přemnohou tak věc
jsem vykonal, tu lépe, onu hůř.
Ty hlasy! — chtěl bych býti konsulem!

Šestý Měšť. Vede si statečně a žádný poctivý člověk mu hlasu odepříti nemůže.

Sedmý Měšť. Ať tedy jest konsulem. Bohové radosti jej obdařte a učintež jej dobrým přítelem lidu!

Všichni. Tak staň se, staň! Bůh zachovej tě, čacký konsule! (Odejdou.)

Cor. Vzácné hlasy!

Vystoupí *Menenius* s *Brutem* a *Siciniem.*

Men. Teď učinil jste dosti; tribuni
vám nesou hlasy lidu; zbývá jen,

abyste úředními příznaky
jsa přioděn, šel do senatu hned.
Cor. Zde je to skončeno?
Sicin. Zvyk prosební
jste splnil, lid vás přijímá a teď
jste volán, abyste byl potvrzen.
Cor. Kde? — na senatě?
Sicin. Tam, Coriolane.
Cor. A mohu odložiti tento šat?
Sicin. To volno, pane.
Cor. Učiním to hned;
a sama sebe poznávaje zas
hned půjdu do senatu.
Men. Provodím
vás tam. — Vy také s námi půjdete?
Brut. My čekáme zde na lid.
Sicin. Buďte zdrávi!

(Odejdou Menenius a Coriolanus.)

Teď má to již, po jeho pohledu
se zdá mi, že mu vře to u srdce.
Brut. On s hrdým srdcem nes' ten prostý šat.
Nuž, rozpustíte lid?

Vystoupí *Měšťané.*

Sicin. Což, přátelé!
vy toho muže jste již zvolili?
Prv. Měšť. Má naše hlasy, pane.
Brut. My bohy prosíme, by zasloužil
si vaší lásky.
Druhý Měšť. Tak se, pane, staň!
však po mém sprostém rozumu on smích
si tropil z nás, když naše hlasy žádal.

Třetí Měšť. Ba žeť si přímo blázny dělal z nás
Prv. Měšť. Ne, toť jen jeho způsob mluvení;
on se nám neposmíval.
Druhý Měšť. Kromě vás
tu není jednoho, kdo neřek' by,
že choval se k nám potupně; on měl
nám odznaky svých zásluh ukázat;
své rány, které za vlast utržil.
Sicin. Aj, to přec učinil, — jsem přesvědčen.
Měšťané. Ne, ne; těch nikdo ani nespatřil.
Třetí Měšť. On řek', že rány má, jež ukázat
by mohl mezi čtyřma očima;
a pohrdlivě klobouk zvedaje,[57])
— hle, takto: — »Chtěl bych býti konsulem,«
nám povídá; — »však starodávný [58]) zvyk
jen hlasy vašimi to dopouští;
a protož vaše hlasy!« — Když pak jsme
je dali, hned tu přišlo: »Děkuji
za vaše hlasy, děkuji; toť jsou
mi věru hlasy libezné; a teď,
když jste tu ponechali hlasy své,
jsme spolu hotovi.« Či nebyla
to potupa?
Sicin. Buď z nevědomosti
jste toho neviděli aneb snad
to vidouce, tak dětsky přítulní
jste byli, že jste mu své hlasy dali?
Brut. Zdaž nemohli jste říci mu, jak dřív
jsme naučení dali vám, že když
byl bez moci a nepatrný jen
ve státu sluha, — byl váš nepřítel,
vždy mluvil proti vašim svobodám
a výsadám ve správě obecné;
a teď, když došel místa mocného

a vlády v státu, kdyby zlovolně
i na dál nepřítelem zarytým
chtěl zůstat plebejcům, že vaše hlasy
by kletbou byly vám? — Vy měli jste
mu povědít, že, jakož nepatří
ctihodným jeho činům o nic méně,
než o co žádá, tak by měla též
i vlídná stránka jeho povahy
pro vaše hlasy na vás pomyslit
a jeho záští v lásku proměnit,
jež přátelsky by vladařila vám.
Sicin. Tím, — kdybyste, jak se vám radilo,
to byli řekli, — bývali byste
mu sáhli do duše a zkusili
tak jeho smýšlení: buď laskavý
mu vynutili slib, k němuž jste mohli
jej potom v dané chvíli přidržet, —
neb jeho zarputilou povahu,
jež nesnese být něčím vázána,
hned byli byste vzbouřili, a tak
jej popudivše, z jeho zjitření
svou brali výhodu a nechali
ho nezvolena.
Brut. Znamenali jste,
že prosil s vyzývavou pohrdou,
když vaší lásky zapotřebí měl, —
a myslíte, že jeho pohrda
vás nezkruší, když bude míti moc
vše drtit? Což v těch vašich tělech všech
ni jediného srdce[59]) nebylo,
či jazyk pouze k tomu měli jste,
by okřikoval vládu rozumu?[60])
Sicin. Zdaž dosud prosebníka žádného
jste neodmítli? — teď pak onomu,

jenž neprosí, však posmívá se vám,
své hlasy darujete kýžené.
Třetí Měšť. Však dosud není ještě potvrzen
a ještě můžeme jich odepřít.
Druhý Měšť. A odepřem.
Já pět set hlasů toho znění mám.
Prv. Měšť. Já dvakrát tolik; jejich nepřátele
pak nádavkem.
Brut. Hned rozejděte se
a rcete přátelům, že zvolili
si konsula, jenž o jich svobody
je připraví a více nenechá
jim hlasu nežli psům, jež pro štěkot
tak zrovna často biti bývají,
jak proň[61]) se drží.
Sicin. Ať se shromáždí;
a všichni po moudřejší úvaze
tu nesmyslnou volbu zvrhněte.
Vy důraz položte na jeho pych
a dávnou nenávist, již choval k vám;
a kromě toho nezapomeňte,
jak pohrdlivě oděv pokory
vzal na sebe a při svém prošení
vás potupil; že vaše láska však,
jsouc pamětliva jeho zásluhy,
vám bránila, abyste postřehli
to nynější se jeho chování,
jež úšklebně a nejvýš neslušně
po starém záští k vám si utvářil.
Brut. Nám vinu přiřkněte, svým tribunům:
že nedbajíce žádných námitek,
jsme jenom o to usilovali,
by volba vaše padla na něho.

Sicin. Tak, rcete, že jste vyvolili jej
víc na náš rozkaz, nežli vedeni
svou vlastní pravou přízní; a váš duch
tím předpojat, co spíše museli
jste učinit, než učinit jste měli,
vás pudil proti vůli konsulem
jej zvoliti. Vše sveďte na nás jen.
Brut. A nešetřete nás. Jen řekněte,
že naléhavě jsme vám kázali,
jak mlád již začal vlasti sloužiti,
jak dlouho činil tak, a z jakého
pochází rodu, ze vznešeného
to domu Marciovců, z kterého
vznik' také onen Ancus Marcius,
syn dcery Numovy, jenž kraloval
zde po velikém Hostiliovi.
Bylť z téhož kmene také Publius
a Quintus,[62]) který vodou nejlepší
nám potrubími město opatřil;
a Censorinus,[63]) slavně zvaný tak,
že lid ho dvakrát zvolil censorem,
byl jeho slavným předkem.
Sicin. Toho, jenž
má taký rodokmen a mimo to
i vlastní osobou si zasloužil
být povznesen, že poručili jsme
do vaší paměti; že ale vy
to nynější se jeho chování
s tím, jak se jindy choval, vážíce,
jste postřehli, jak opovědným jest
vám nepřítelem a tak couváte
v své přenáhlené volbě.
Brut. Řekněte,
— tu písničku jim hrajte napořád. —

že nikdy by se nebývalo tak
to stalo, kromě naším návodem;
a náležitý počet sebravše,
hned s nimi na Capitol pospěšte.
Měšťané. To učiníme! skoro všichni již
té volby litujeme. (Odejdou Měšťané.)
Brut. Dál jen, dál!
Jest lépe teď se vzpoury odvážit,
než čekati, až větší příčina
je nepochybně k tomu popudí.
Když, jak se dá to očekávati
od jeho povahy, se rozzuří
pro jejich odmítnutí, — pozor pak,
a z jeho hněvu hleďme těžiti!
Sicin. Teď na Capitol! — pojďte, budem tam
před proudem lidu; tak se bude zdát,
— jak s části také jest, — být z jejich vůle
to, k čemu jsme je popudili my.
(Odejdou.)

JEDNÁNÍ TŘETÍ.

Scena 1.

Ř í m. — U l i c e.

Rohy. — Vystoupí *Coriolanus*, *Menenius*. *Patriciové*. *Cominius*, *Titus Lartius*, a jiní *Senatoři*.

Cor. Tullus Aufidius se opět zveď?
Lart. Tak jest, můj pane; a toť příčinou,
proč rychleji jsme učinili mír.
Cor. Tak tedy opět stojí Volskové
jak dříve; hotovi v čas příhodný
zas na nás vypadnout.
Com. Jsou, konsule,
tak znaveni, že v našem věku sotva
jich prapory zas uvidíme vlát.
Cor. Zdaž neviděli jste Aufidia?
Lart. Pod zárukou[1]) se ke mně dostavil
a klnul Volskům, že tak zbaběle
své město vydali; sám uchýlil
se nyní do Antia.
Cor. Mluvil o mně?
Lart Ó ano, pane můj.
Cor. Jak? Co?
Lart. Jak často
se utkal s vámi mečem proti meči;
že na světě tak nenávidí nic,

jak vaši osobu; vše statky své
že beznadějně rád by vydal v šanc,
jen kdyby nad vámi byl vítězem.
Cor. On v Antiu teď žije?
Lart. V Antiu.
Cor. Kéž bych měl proč jej vyhledati tam
a jeho záští postaviti se,
jak náleží. — Nuž, buďte vítán doma!

Vystoupí *Sicinius* a *Brutus*.

Hle, tribunové lidu; jazyky
úst obecných; jak jimi pohrdám!
neb v pravomoci své se čepýří
víc, nežli toho šlechta může snést.
Sicin. Nic dál!
Cor. Ha! Co to jest?
Brut. Jít ku předu
jest nebezpečno; ani kroku již!
Cor. Co znamená ta změna?
Men. Co se děje?
Com. Zda nebyl šlechtou řádně potvrzen
i hlasem lidu?
Brut. Ne, Cominie.
Cor. Či hlasy dětskými jsem zvolen byl?
Prv. Senator. Zpět, tribuni! on musí na forum.
Brut. Lid zuří proti němu.
Sicin. Stůjte! sic
vše zbouří se.
Cor. A toť to vaše stádo? —
Zda slušno, aby hlasy měli ti,
kdož teď je mohou dát, a ve mžiku
svůj vlastní jazyk ze lži trestají?

Co úřad váš? — Vy jejich ústy jste,
proč jejich zuby[2]) neovládáte?
zda jste jich nepoštvali?
Men. (ke Cor.) Mírněte se!
Cor. Toť obmyšlená věc a spiknutí,
by vůle šlechty byla zlomena.
Jen strpte to, — a žijte s takými,
již vládnout neuměj' a nechtějí
být sami ovládáni.
Brut. Spiknutím
to nezvete; lid křičí proti vám,
že jste si z něho tropil posměšky;
a nedávno, když zdarma dáváno
jim žito, vy jste toho litoval,
ty, kteří za lid přimlouvali se,
jste tupil, ramenáři nazval je
a lichotníky, nepřáteli šlechty.[3])
Cor. To přec už dávno známo.[4])
Brut. Ne jim všem.
Cor. Vy jste je poučili od těch dob?
Brut. Jak! — poučili?
Com. Takového cos
vám podobno.
Brut. Ba každým způsobem
tak podobno, jak vůle napravit,
co podnikáte vy.
Cor. Proč tedy mám
být konsulem? Při oněch oblacích
tak ničemným být nechte mne, jak vy,
a zvolte mne svým spolutribunem.
Sicin. Až příliš mnoho toho jevíte,
proč lid se bouří; dojít chcete-li,
kam zamýšlíte, třeba na cestu,
od níž jste zbloudil, ptát se vlídněji;

sic nikdy povzneseným konsulem
se nestanete, aniž s tribunem
kdy jako tribun spřežen budete.
Men. Jen buďme klidni!
Com. Lid byl sveden. — Dál!
Ta úskočnost jest Říma nehodna;
a nezasloužil si Coriolanus,
by v přímou cestu jeho zásluh škůdně
se kladla mu tak nectná překážka.
Cor. Mně mluvit o žitě! — Já řekl jsem
a chci to říci zas . . .
Men. Ne teď, ne teď!
Prv. Sen. Ne v tomto rozjitření, jen ne teď.
Cor. Teď, jako že jsem živ, to říci chci!
Ať vznešenější moji přátelé
mi odpustí;
leč vrtkavý a páchnoucí ten dav
ať vidí mne, jak nelichotím jim,
a v tom[5]) ať samy sebe spatřují.
Znov povídám, když konejšíme je,
my plevel[6]) vzpoury sobě živíme
v nich proti senatu a drzosti
a odboje, k němuž jsme orali,
jejž sili jsme a rozhazovali
v svůj čestný počet míchajíce je —
my, kteří drží všechnu ctnost, ba moc,
krom té, již darovali žebrákům.
Men. Nuž dost. —
Prv. Sen. Již ani slova, prosíme.
Cor. Jak! — dost! — Jak za vlast krev jsem proléval
nic nebojc se cizí přesily,
tak plíce mé ať slova kovají,

až prasknou, proti těmto osypkám,
jichž prašivost si zošklivujeme,
a přec jen rovnou cestou v nákazu
se ženeme.
Brut. Mluvíte o lidu,
jak byste sám byl trestající bůh,
ne člověk bezmocný, jak oni jsou.
Sicin. A žeť by dobře bylo, kdyby lid
to od nás zvěděl.
Men. Jak! — co řekl v hněvu?
Cor. V hněvu!
I kdybych tich byl půlnoční jak sen,
při Jupiteru, totéž bylo by
mé mínění.
Sicin. A jest to mínění,
jež jedem zůstat má jen tam, kde jest,
a dále nesmí otravovati.
Cor. Má zůstat! Slyšte mřínkův Tritona![7])
Zda postřehli jste jeho zpupné »má«?
Com. To bylo proti zákonu.
Cor. Že »má!«
Ó dobří, ale nejvýš nemoudří
vy patriciové, — ó, senatoři
tak vážní, ale neopatrní!
jak mohli jste jen toho dopustit,
by Hydra[8]) volila si zřízence,
jenž, jsa jen hlásným rohem netvora
a jeho řevem neostýchá se
vám říci tím svým velitelským »má«,
že do příkopu odvede váš proud
a vaše řečiště si osvojí?
Moc má-li on, v své mdlobě skloňte se;
a nemá-li, již procitněte přec
z té nebezpečné shovívavosti.

Když zkušeni jste, bláznům obecným
se nepodobejte, a nejste-li,
nuž postavte jim křesla podle svých.
Jsteť *vy* plebejci, jestli senatoři
se stanou z nich; a méně nebudou,
když hlasy vaše s jejich smísí se,
a pachuť jejich bude převládat.
Teď volí sobě plnomocníka,
a takového, jako tento zde,
jenž svoje »má«, to plebejské své »má«
si klade proti radě vážnější,
než jaká kdy se v Řecku chmuřila!
Buď svědkem Jupiter, toť potupou
jest konsulům! — a v duši bolí to,
si pomyslit, když pravomocí dvé,
z nichž jedna nemá vrchu nad druhou,
se pozvedne, — jak snadno vniknouti
můž' zmatek v průlom mezi oběma
a dát si potřít jednu od druhé.
Com. Nuž dobře; — na forum!
Cor. Kdo poradil,
ať už to kdokoliv, by rozdalo
se ze špýcharů žito zadarmo,
jak někdy v Řecku zvykem bývalo . . .
Men. Je dobře, dobře, dál již o tom nic.
Cor. . . . ač měl tam lid moc samostatnější, —
ten, pravím, živil neposlušenství
a krmil obce zmar.
Brut. Jak, — má dát lid
své hlasy někomu, jenž mluví tak?
Cor. Dám svoje důvody, jež váží víc,
než jejich hlasy. — Sami vědí to,
že nedáno jim žito odměnou,
neb nikdy si ho nevysloužili.

Když sebráni jsou k válce, an byl stát
již do samého srdce ohrožen,
jim ze bran vykročit se nechtělo.
Za činnost takou žita zadarmo
si nezasloužili. A na vojně
jich odboje a vzpoury, ve kterých
si počínali nejstatečněji,
se také za ně nepřimlouvaly.
A ono časté obviňování,
jímž zvedali se proti senátu,
rozeno nejsouc žádnou příčinou,
též samo nemohlo být rodičem
tak štědrých darů od nás. — Tedy, co?
Jak bude tento mnohotvárný dav
senátu dobrotivost zažívat?[9])
Ať jejich skutky mluví, jaká as
jich slova budou: »Žádali jsme to,
nás je tu větší množství; ze strachu
nám povolili, co jsme chtěli mít.« —
Tak snižujeme hodnotu svých míst
a způsobujeme, že luza ta
zvát bude strachem naši pečlivost.
To jednou samé brány senatu
nám vypáčí a vpustí havrany,
by orly klovali.

Men. Již pojďte, dost!

Brut. Ba dost, až přes míru.

Cor. Ne, beřte víc:
Vše, při čemkoliv jen se přísahá,
ať božské to, neb lidské, spečeť to,
čím končím! Dvojaté to vladařství,
kde jedna strana pohrdat má proč
a druhá tupí bez vší příčiny,
kde hodnost, rod, ni moudrost nemohou

nic učiniti, neřekne-li jim
obecný rozum svoje »ano, ne«, —
ta dvojí vláda musí zanedbat,
co v pravdě potřebno, a místo dát
jen vrátkým cetkám. Tam, kde řádný cíl
jest takto hrazen, k cíli řádnému
nic učiněno býti nemůže.
A tedy prosím *vás*, kdož bázlivi
být chcete méně, nežli opatrní,
kdož milujete obce základy
víc, nežli v obci změn se lekáte;
jimž milejší jest život šlechetný,
než dlouhý, — vás, kdož chtějí raději
dát nebezpečným lékem tělo v šanc,
než bez něho jít jisté smrti vstříc:
ten mnohoklanný jazyk vyrvete
na jeden ráz a lízat nedejte
mu sladkost, která jest mu otravou.
Vždyť jak vám na potupu, mrzačí
vši pravou soudnost, olupuje stát
o bezúhonnost, jež mu přísluší,
an moci nemá dobro konati,
jež chtěl by, — pro zlo, jež ho ovládá.
Brut. Řek' dosti.
Sicin. Jako zrádce promluvil
a jako zrádce za to odpyká.
Cor. Ty ohavo, ať hanba zalkne tě!
Nač lidu plechatých [10]) těch tribunů?
jen na ně spoléhá a poslušnost
pak vypovídá vyšší stolici.
Kdys ve vzpouře, kde byla zákonem
jen nutnost, a ne právo, tenkráte [11])
je sobě zvolili; teď, v lepší čas,
ať přímo řekne se, co právem jest,

že musí právem být, a svrhněte
jich moc jim do prachu!
Brut. Toť zjevná zrada!
Sicin. Ten býti konsul! — ne!
Brut. Hej, aedilové![12])

Vystoupí *aedil.*

Zde, — zatknouti ho dejte!
Sicin. Svolejte
lid dohromady, (odejde aedil)
jehož jménem sám
tě jímám, zrádného jak novotáře
a veřejného blaha škůdníka.
Buď poslušen, jak tobě poroučím,
a za mnou pojď se zodpovídati.
Cor. Pryč, starý kozle!
Senatoři. Ochráníme jej!
Com. Dál, starý muži, ruce od něho!
Cor. Pryč, stvůro zpuchřelá,[13]) sic vytřesu
ti kosti z šatu.
Sicin. Pomoc, měšťané!

Vystoupí tlupa *Měšťanů* a *Aedilové.*

Men. Víc úcty s obou stran!
Sicin. Zde ten, jenž chce vám vzíti všechnu moc.
Brut. Sem, aedilové, uchopte se ho!
Měšťané. Skolte jej! skolte jej!
Senatoři atd. Zbraně, zbraně, zbraně!

(Shluknou se všichni s pokřikem kolem Coriolana.)

Hlasy: Tribuni! Patriciové! Měšťané! Hej ho! Sicinie! Brute! Coriolane! Měšťané! — Ticho, ticho, ticho! — Stůjte! zadržte! — Ticho!

Men. Kam povede to? Tají se mi dech.
Zmar nastává. Já mluvit nemohu;
vy, tribunové, k lidu promluvte!
Coriolane, mějte strpení!
Dobrý Sicinie, promluvte vy!
Sicin. Slyš, lide! — ticho!
Měšťané. Svého tribuna
si poslechněme. — Ticho! — Mluv, mluv, mluv!
Sicin. Vy máte přijít o své svobody;
chceť Marcius vás o vše připravit,
ten Marcius, kteréhož konsulem
jste právě sobě byli zvolili.
Men. Fij, fij! — to vede k podpalování,
ne k hašení.
Prv. sen. Ku města zboření,
by všechno se zemí se srovnalo.
Sicin. Co jiného jest město, nežli lid?
Měšťané. To pravda, lid je městem.
Brut. Všech souhlasem jsme byli zřízeni
za vrchnost lidu.
Měšťané. Zůstanete jí.
Men. Ba jistě asi.[14]
Com. Toť cesta k tomu, aby do prachu
se město zvrátilo, by k základům
se střecha shroutila a vše, co jest
až dosud ještě stavů rozdílem,
ve spoustách ssutin bylo pohřbeno.
Sicin. To[15]) zasluhuje smrt.
Brut. Teď udržme
svou pravomocnost, nebo ztraťme ji! —
Zde jménem lidu prohlašujeme,
z jehožto moci jeho zástupci

jsme byli zvoleni, že Marcius
v tu chvíli hoden smrti.
Sicin. Tedy hned
jej zatkněte a k skále Tarpejské [16])
jej dopravte a v zkázu svrhněte.
Brut. Sem, aedilové, uchopte se ho.
Měšťané. Vzdej se, vzdej se, Marcie!
Men. Jen jedno slovo! — prosím, tribuni,
jen poslyšte mne; — slovo jediné.
Aedilové. Ticho, ticho!
Men. Ó buďte, čím se zdáte, opravdu
své vlasti přáteli a s mírností
si počínejte k dosažení toho,
co chcete napravit tak násilně.
Brut. Ne, pane; chladivé ty prostředky,
jež zdají se být moudrou pomocí,
jsou učiněný jed, kde choroba
tak prudká — Ruce vložte na něho
a k skále vlecte jej.
Cor. Ne, zemru zde. (Tasí meč.)
Jsou tady mezi vámi někteří,
již viděli, jak v poli jsem se bil;
nuž pojďte, zkuste sami na sobě,
čím spatřili jste mne.
Men. Meč do pochvy!
Vy, tribuni, se vzdalte na chvíli.
Brut. Hned chopte se ho!
Men. Pomoc Marciovi!
kdo šlechtic, staří, mladí pomozte!
Měšťané. Skolte ho, skolte ho!

(V této vřavě jsou tribuni, aedilové a lid zahnáni.)

Men. Teď domů, pryč již jděte! jinak vše
se v niveč obrátí.

Druhý sen. Pryč jděte již!
Com. Ne, stůjte! — máme tolik přátel zde,
co nepřátel.
Men. Až k tomu dojít má?
Prv. sen. Ó chraňte bozi! — Čacký příteli,
jdi domů, prosím tě; a ponech nám
věc tuto napravit.
Men. Toť rána jest,
již nám je třeba ošetřit, ne vám.
Již jděte, prosím.
Com. Pojďte, pane, s námi.
Cor.[17]) Kéž byli barbaři! — a oni jsou,
ač v Římě rozeni, — ne Římané,
— a těmi nejsou, třeba zrodily
je matky v chodbách před Capitolem.
Men. Pryč! — Nekladťe svůj spravedlivý hněv
si na jazyk: čas jiný nahradí,
co času dluhuje.
Cor. Na čestné půdě
bych zbil jich čtyřicet.
Men. Já aspoň párek
těch nejvybranějších bych na se vzal;
— tak ty dva tribuny.
Com. Však nerovnost
jest nyní nad veškerý výpočet,
a mužnost nazývá se šílenstvím,
když staví se pod hroutící se dům.
Nuž, půjdete, než vrátí se ta sběř,
jejížto vztek, jak vody hrazené,
vše potrhá a odnáší, co dřív
byl zvyklý nosit?
Men. Jděte, prosím vás.
Já zkusím, zdali obstárlý můj vtip
cos u těch zmůže, kteří mají ho

tak poskrovnu; to[18]) musí vyspravit
se záplatou už jakékoliv barvy.
Com. Již pojďte, nemeškejte.
(Odejdou Coriolanus, Cominius a jiní.)
Prv. patr. Tento muž
své štěstí zmařil.
Men. Jeho povaha
jest příliš povznešená pro ten svět.
On Neptunu by nepolichotil
pro jeho trojzub, ani Jovovi
pro hromovládu. Srdce v ústech[19]) má;
co prsa kují, musí na jazyk;
a zapomíná, když je rozhněván,
že někdy jméno smrti uslyšel. (Hluk za scenou.)
Toť pěkné nadělení!
Druhý patr. Přál bych si
je vidět v posteli.[20])
Men. Já v Tiberu!
Což, u všech všudy, nemoh' promluvit
k nim vlídné slovo?

Vystoupí *Brutus*, *Sicinius* a *luza*.

Sicin. Kde je ta zmije, která vylidnit
by chtěla město, a v něm člověkem
být za každého?
Men. Vzácní tribuni —
Sicin. On nelítostnou rukou svržen buď
se skály Tarpejské; on zákonu
se protivil a zákon upírá
mu každý další soud krom přísnosti
té moci veřejné, již kladl v nic.
Prv. měšť. Ať zví, že tribunové šlechetní
jsou ústy lidu, my pak jeho ruce.

Měšťané. To zvědět má, jsme jisti.
Men. Pane, pane —
Sicin. Ticho!
Men. Hned pobíjení nekřičte, kde hon
by měl se díti s umírněností.[21])
Sicin. Jak, pane, stalo se, že pomoh' jste
mu k útěku?
Men. Jen slovo poslyšte:
tak dobře, jako ctnosti konsulovy
mi známy jsou, tak mohu jmenovat
i jeho vady.
Sicin. Konsul! — jaký konsul?
Men. Coriolanus! — konsul!
Brut. Konsul, — on!
Měšťané. Ne, ne, ne, ne, ne!
Men. Jen chvilku, s dovolením tribunů
a vaším, dobří lidé, kdybych moh'
být slyšen, prosil bych vás o slovo
neb dvě, což více by vás nestálo,
než právě jen ten promařený čas.
Sicin. Tož mluvte, zkrátka. Odhodláni jsme
tu zrádnou zmiji potřít. — Vyhostit
jej odtud, nebezpečím bylo by
jen jiným; ve městě jej zachovat
by znamenalo naši jistou smrt,
a protož určeno, že zemře dnes.
Men. Ó dobří bozi, nedopouštějte,
by proslavený Řím, jenž vděčností
k svým zdárným dětem na vždy zapsán jest
i v samé knize Jupiterově,
jak zvrhlá matka hltal vlastní plod.
Sicin. Onť neduh jest, jenž musí uťat být.
Men. Ó ne. — jest pouze neduživý oud,
jejž oddělit by bylo smrtelno,

a snadno vyhojit. Co učinil
kdy Římu, že by zasluhoval smrt?
Když naše nepřátele pobíjel,
krev, kterou ztratil, — a já troufám si
vám říci, že jí bylo mnohem víc
o mnohou krůpěj, než jí v žilách má, —
on cedil pro svou vlast a kdyby tu,
jež zbyla mu, své vlasti vinou ztratil,
nám všem, již byli toho příčinou,
i těm, kdo snesli toho, bylo by
to věčnou poskvrnou.
Sicin. Toť prázdný tlach.
Brut. A obracení všeho na ruby. —
Když vlast svou miloval, byl od ní ctěn.
Men. Když nohu schvátil rak, zdaž necení
se služby od ní dříve konané?
Brut. Víc nechcem slyšet. — Za ním, do domu!
a odvlecte jej! aby jeho mor,
jsa nakažliv, se dále nešířil.
Men. Jen slovo ještě, slovo jediné:
ten tygronohý[22]) vztek, až uvidí
vše zlo, jež nerozvážnou kvapností
byl způsobil, ó příliš pozdě již
si připne olověná závaží! —
Buď právem dokročeno na něho,
by strany, od kterých jest milován,
se nepozvedly, a náš velký Řím
tak od Římanů nebyl zpustošen.
Brut. Když tomu tak ...
Sicin. Co ještě mluvíte?
Zda jsme již dosti nezakusili,
jak práva poslušen? — Bít aedily!
nám protivit se! — Pojďte.

Men. Uvažte
jen to: on ve válkách byl odchován,
co uměl[23]) tasit meč a málo jen
se cvičil v řeči propodsívané;
tak mouku hází teď i otruby
na jednu hromadu. — Jen dovolte,
a dojdu k němu, přivedu jej tam,
kde po zákonu zodpovídá se
a v pokoji pod ztrátou života.[24])
Prv. sen. Ctní tribunové, to je lidská cesta;
ta druhá[25]) bude příliš krvavá
a z východiště konce nevidět.
Sicin. Nuž tedy buďte, ctný Menenie,
vy mluvčím lidu. — Braši, složte zbraň.
Brut. Však domů nechoďte.
Sicin. A na trhu
se sejděte. (K Men.) Tam na vás čekáme,
a nepřivedete-li Marcia,
svou první cestou brát se budem dál.
Men. Já vám jej přivedu. (K senatorům.)
Teď prosím vás,
mne doprovoďte; musí přijíti,
sic nastanou nám věci nejhorší.
Prv. sen. Nuž, tedy pojďme k němu, prosím vás
(Odejdou.)

Scena 2.

V domě Coriolanově.

Vystoupí *Coriolanus* a *patriciové.*

Cor. Ať stahují mi kůži přes uši,
ať pohrozí mi smrtí na kole,
či pod divokých ořů kopyty;

ať deset hor na skálu Tarpejskou
se nakupí, by propast zela hloub,
než stihne zrak, — přec týmž k nim zůstanu,
co jsem.
Prv. patric. Tím šlechtičtěji jednáte.
Cor. Jen divím se, že moje matka již
mi toho neschvaluje, která přec
je zvala šerkovými[26]) podruhy
a stvůrami, jimž od narození
jest usouzeno za groš prodávat,
groš tržit, smekat ve shromážděních,
a zívat, mlčet, civět úžasem,
když někdo mého stavu povstane,
by o míru neb válce promluvil.

Vystoupí *Volumnia.*

Já o vás hovořím. — Proč chtěla jste,
abych se mírnil? — Přála byste si
mne vidět nevěrna své povaze?
Spíš chtěl bych muže představovati,[27])
jímž vskutku jsem.
Vol. Ó synu, synu, synu!
já přála sobě, abys dřív svou moc
byl řádně oblek', než's ji obnosil.[28])
Cor. Co tam, to tam.
Vol. Dost mohl's býti mužem, jakým jsi,
při menší horlivosti takým být;
tvé smýšlení by s menším odporem
se bylo potkalo, kdybys jim byl,
jak smýšlíš, teprv potom ukázal,
až neměli by moci vzepřít se.
Cor. Je zvěšet!
Vol. Ano, také upálit.

Vystoupí *Menenius* a *senatoři.*

Men. Jak jest? — nu ano, byl jste tuze příkrý,
až trochu tuze příkrý; musíte
se navrátit a napraviti to.
Prv. sen. Jiného nezbývá, leč byste chtěl,
by vaším toho neučiněním
se naše dobré město rozpadlo
a zahynulo.
Vol. Prosím, dej si radit;
mám srdce nepoddajné jako tvé,
leč také mozek mám, jenž ve hněvu
mi ukazuje výhodnější cíl.
Men. Toť dobře pověděno, ženo ctná!
Než aby před tím stádem sklonil se,
krom tenkráte, když prudký záchvat času
jak léku toho chce pro všechen stát,
spíš oblekl bych svoje brnění,
jež sotva unesu.
Cor. Co činit mám?
Men. Jít zpátky k tribunům.
Cor. Co dál, co dál?
Men. A litovati toho, co jste řek'.
Cor. Že před nimi? — Mně nelze před bohy
to učinit; — a mám to před nimi?
Vol. Jsi příliš neoblomný, ačkoli
v tom nikdy nemůžeš být vznešen dost,
krom tenkráte, když krajnost promluví.
Já slýchala tě často říkati,
že čest a opatrnost ve válce
jsou spolu nerozluční přátelé.
Když tomu tak, nuž tedy řekni mi,
co v míru tratí jedna na druhé,[29])
když nejdou spolu?

Cor. Dosti o tom, dost.
Men. Toť dobrá otázka.
Když je to ctí
ve vašich válkách tím se chtíť zdát,
čím nejste, což k svým cílům nejlepším
vy činíváte z opatrnosti,
v čem horší to a nižší, se ctí když
se pojí v míru jako ve válce,
jimž oběma je stejně potřebna?
Cor. Proč naléháte tak?
Vol. Že na tobě
jest nyní, abys k lidu promluvil;
ne z vlastní vůle, ani výrokem
vlastního srdce, ale takými
jen slovy, jimž se jazyk naučil,
ač jsou jen dětmi neuznanými
a zvučkami, k nimž pravda prsou tvých
se nehlásí. — To k necti nebude
ti víc, než kdybys řečmi vlídnými
byl dobyl města, kde bys jináče
byl musel svoje štěstí nasadit
a odvážit se krveprolití.
Já z duše bych se přetvařovala,
kde osud můj i přátel mých, dán v šanc,
by žádal, bych to se ctí činila.
V tom stojím tu jak tvoje choť, tvůj syn,
ti senatoři a ti šlechtici,
a ty chceš raděj luze ukázat,
jak mračit umíš se, než uštědřit
jim lichotku, jež tebe dědicem
jich lásky učiní a zabezpečí,
co jinak bez ní zkáze propadne.
Men. Ó velkodušná paní! — Pojďte[30]) s námi
a konejšivé slovo promluvte;

tak zachrániti můžete, co teď
jest v nebezpečí, i co bylo dřív
již ztraceno.
Vol. Můj synu, prosím tě,
jdi k nim s tou čapkou[31]) v ruce; takto, hle,
ji vstříc jim vztáhni; při tom postup k nim,
a kolenem se dotkni kamenů,
— neb v také věci hnutí, posuněk
jsou výmluvnost a nevědomých zrak
jest chápavější nežli jejich sluch;
a hlavou kývaje ji klesat nech,
— své hrdé srdce takto[32]) káraje, —
jak nejzralejší morušový plod,
jenž sotva rukou dotknut odpadne.
Neb řekni jim, že's jejich vojínem
a v hluku válečném jsa vychován,
že nemáš oněch jemných způsobů,
jež, jak to uznáváš, bys míti měl
a jakých oni právem žádají,
když o jejich se přízeň ucházíš;
však nadále, že vynasnažíš se,
bys v pravdě jejich byl, tak dalece
jak stačí síly tvé i povaha.
Men. Tak učiníte-li, jak radí matka,
jich srdce získáte; neb odpouští,
když o to žádáni, tak ochotně,
jak pro nic za nic reptat umějí.
Vol. Jdi, prosím tě, a dej si domluvit,
ač vím, že za svým nepřítelem bys
šel spíše do propasti ohnivé,
než bys mu v květném loubí lichotil.

Vystoupí *Cominius.*

Hle, zde Cominius.

Com. Já na foru
jsem byl; a nutno, pane, abyste
buď velkou posilou se opatřil,
neb uhájil se umírněností,
neb útěkem. Vše zuří.
Men. Vlídné slovo!
Com. To, myslím, dostačí, jen může-li
své srdce k němu sklonit.
Vol. Musí tak
a chce to učinit. Rci, prosím tě,
že chceš, a jdi.
Cor. Že tedy musím jít
a obnaženou leb jim ukázat,
že musím? a tím podlým jazykem
své hrdé srdce ze lži trestati,
již musí snášet? — Dobře, staň se tak!
Leč, kdyby šlo tu pouze o ztrátu
té schránky, toho Marciova těla,
dřív na prach by je rozmlít musili
a rozmetati větru na pospas.
Nuž na náměstí! — Takou úlohu
jste na mne vložili, že jaktěživ
dle pravdy vám ji neodehraji.
Com. Jen pojďte, pojďte, budem napovídat.
Vol. Můj dobrý synu, — prosím, — jakož jsi
mi říkával, že moje pochvala
tě nejprv učinila vojínem,
tak nyní, abys dobyl chvály mé,
hraj úlohu, jíž's nikdy nehrával.
Cor. Nuž tedy musím! Pryč, má povaho!
a uchvať mne duch skety jakéhos!
Mé hrdlo válečné, jež do víru
mých bubnů zvučelo, ať změní se
na kleštěncovo tenké pištění,

neb dívky hlas, když děcko uspává;
ať úsměv lotrů tvář mou obývá
a slzy školáků se uhostí
v sklech mého zraku; jazyk žebrákův
ať ometá se mezi mými rty
a moje obrněná kolena,
jež ohýbala se jen v třemenech,
ať schylují se jako u toho,
kdo dostal almužnu — Ne, nechci to,
sic přestal bych svou vlastní pravdu ctít
a hnutím svého těla učil bych
svou duši neočistné podlosti.

Vol. Měj vůli svou. — Mně žebrat od tebe
jest větší potupou, než tobě od nich.
Ať tedy všechno zmaru propadne,
a matka tvá spíš ucítí tvůj pych,
než aby stále strachovala se
tvé nebezpečné vzdorovitosti:
neb já tak velkým srdcem, jako tvé,[33])
se smrti vysmívam. Čiň, jak ti libo.
Tvá chrabrost byla mou, tu ssál jsi ze mne,
však pýcha tvá jen tobě náleží.

Cor. Buď pokojna. — Jdu, matko, na tržiště. —
Již nekárej mne. — Jako dryáčník[34])
o jejich lásku chci se ucházet;
jim srdce vylichotím s těla ven
a navrátím se domů, milován
ode všech cechů v Římě. — Hleď, již jdu;
mou ženu pozdravuj! Já vrátím se
ti konsulem, sic nikdy nevěř víc,
že jazyk můj to cestou lichoty
kams dále přivede.

Vol. Čiň, po své vůli. (Odejde.)

Com. Dál! — Tribuni vás očekávají;
a hleďte, abyste jim odpověď
dal mírně, — neboť na vás chystají,
jak slyším, ještě horší žaloby,
než jakými jste viněn dosavad.
Cor. Zní heslo: »Mírně!« — Pojďte, prosím vás.
Ať nařknutími obviňují mne,
já odpovím, jak sluší na mou čest.
Men. Ó tak; — jen mírně.
Cor. Dobrá, tedy mírně. —
Jen mírně!

(Odejdou.)

Scena 3.

Tamtéž. — Forum.

Vystoupí *Sicinius* a *Brutus*.

Brut. Tím v první řadě na něj uhoďte,
že samovládným tyranem chce být;
a v tom-li ujde, dorážejte naň,
že nenávidí lid, a konečně,
že kořist, odjatá Antiatům,
až dosud rozdělena nebyla.

Vystoupí *aedil*.

Což, — přijde?
Aed. Jde.
Brut. Kdo doprovází jej?
Aed. Starý Menenius a senatoři,
z těch, již mu byli vždycky příznivi.
Sicin. Zda máte seznam hlasů, které jsme
si opatřili, sepsaný dle hlav?
Aed. Mám; tady jest.

Sicin. A shromáždil jste je
po jednotlivých třídách? [35])

Aed. Shromáždil.

Sicin. Lid bez meškání přiveďte sem k nám;
i až mne provolati uslyší:
»Tak staň se jménem práv i moci lidu,
— ať již to na smrt zní, či pokutu,
neb vyhnanství, — když řeknu pokutu,
ať vzkřiknou: »Pokutu!« když řeknu smrt,
ať křičí: »Smrt!« na starých výsadách
tak stojíce a moci, která jim
dle práva naší věci přísluší.[36])

Aed. Já ve všem tom jim poučení dám.

Brut. I až se potom dají do křiku,
ať neustanou, ale hlomozným
ať hlukem usilují, by náš soud,
ať jakýkoliv, hned byl vykonán.

Aed. Je dobře.

Sicin. Učiňte je silnými
a hotovými na pokynutí,
až jim je dáme.

Brut. Jděte, jednejte.
(Odejde aedil.)
A vy jej rázem k hněvu popuďte;
bylť odjakživa zvyklým vítězit
a vrch mít v odporu; když rozpálen
již uzdou k mírnosti se nezkrotí;
tu mluví, co má na srdci, a tam
se skrývá to, co číhá jako my
mu zlomit vaz.

Sicin. Hle, tady přichází.

Vystoupí *Coriolanus*, *Menenius*, *Cominius*, *senatoři* a *patriciové*.

Men. Jen mírně, prosím.
Cor. Žel, jak podomek,
jenž za mizernou grešli vynadat
si nechá celé knihy lotrasů.[37]) —
Kéž slavní bozi uchovají nám
Řím v bezpečnosti; křesla soudcovská
ať rozšafnými muži obsadí!
nám lásku vštěpují a nanosí
do širých svatyň míru trofeje,
ne válku do ulic!
Prv. Sen. Tak staň se, staň!
Men. Toť přání šlechetné.

Vrátí se *aedil* s *měšťany*.

Sicin. Sem blíž, vy lidé!
Aed. Svoje tribuny
si poslechněte. Pozor! — ticho, pravím!
Cor. Dřív slyšte mne!
Brut., *Sicin.* Nuž dobře. Ticho tam!
Cor. Dál nebude se na mne dorážet?
vše skončí tady?
Sicin. Ptám se, chcete-li
být nyní hlasu lidu poslušen;
zda uznáváte jeho zástupce
a jste-li hotov zákonitý trest
nést za viny, jež dokáží se vám?
Cor. Jsem hotov.
Men. Hleďte, měšťané, on dí,
že hotov jest. Ty služby uvažte,
jež vykonal na poli válečném,

ran pomněte, jež chová na těle
a které hrobům podobají se
na svatém hřbitově.
Cor. Jen poškraby
to od trní, jen pouhé jízvy k smíchu.
Men. Dál uvažte, že nemluví-li k vám
jak měšťan, vidíte v něm vojína;
tak nemějte mu přízvuk drsnější
za zlobná slova, leč, jak povídám,
za taková, jež sluší vojáku,
a nijak ublížit vám nechtějí.
Com. Nuž dobře, dobře, víc o tom nic.
Cor. Čím to, že všemi hlasy vyvolen
byv konsulem, teď zneuctěn jsem tak,
že v tentýž mžik to odvoláváte?
Sicin. Nám odpovězte.
Cor. Mluvte, ano, pravda,
jsem k tomu zde.
Sicin. My obviňujem vás,
že chtěl jste Římu vzíti ústavu,
a sám pak podloudně se vetříti
v moc tyranovu; pročež na lidu
jste zrádce.
Cor. Zrádce!
Men. Ztište se. — Váš slib!
Cor. Žár pekel nejhlubších ať shltí lid!
Mne zrádcem zvát! — Zlolajný tribune,
byť dvacet tisíc smrtí sedělo
ti v očích, miliony ve dlani
jich svíral jsi a v ústech prolhaných
ta množství dohromady, řek' bych ti:
»Ty lžeš!« — tak z hlubokosti duše své,
jak k bohům svým se modlím.

Sicin. Slyšíš to,
ty lide?
Měšťané. Na skálu s ním! na skálu!
Sicin. Ticho!
Víc k jeho obžalobě netřeba. —
Co sami jste jej činit viděli,
co mluvit slyšeli; jak napadal
i vaše zřízence, vám samým lál;
jak zbrojí opíral se zákonu
a konečně jak zde se protivil
i těm, jichž pravomoc jej soudit má, —
to vše jsou zločiny tak hrdelné,
že zasluhují nejkrutější smrt.
Brut. Leč, protože má o Řím zásluhy...
Cor. Co o zásluhách blábolíte vy?
Brut. Co vím, to mluvím.
Cor. Vy?
Men. Je to ten slib,
jejž dal jste matce?
Com. Vězte, prosím vás...
Cor. Nic nechci vědět. — Smrt ať usoudí
s Tarpejské skály, bludné vyhnanství,
a dření z kůže, vězení,[38]) kde bych
jen jedním zrnem živil se co den,
jich milost nechtěl bych si vykoupit
za jeden vlídný hles, ni ukrotit
své srdce za vše, co mi mohou dát,
bychť za to »dobré jitro« říci měl.
Sicin. Že kdy a jak jen mohl zlehčil lid
a usiloval připraviti jej
o jeho moc, až nyní konečně
se rukou nepřátelskou pozvedl
ne pouze proti hrozivému právu,
však také těm, kdož provádějí je:

my jménem lidu, mocí tribunskou
od této chvíle vypovídáme
jej z města našeho, s tou výhradou,
by svržen byl se skály Tarpejské,
kdy ještě vstoupí-li do římských bran. —
Ve jménu lidu, pravím, tak se staň!
Měšťané. Tak staň se, staň! — Jest vypovězen! — Pryč!
Tak buď; tak staň se!
Com. Slyšte, občané,
vy, kdož jste v lidu moji přátelé —
Sicin. Jest odsouzen. Nic dále.
Com. Promluvit
mne nechte. — Byl jsem konsul, na těle
mám odznaky, kterými nepřítel
mne za Řím znamenal. Své vlasti blaho
hloub, něžněji a svatěj' miluji
než vlastní život, ženu předrahou
a její dítky, poklad krve své. —
A tedy řeknu-li —
Sicin. Však víme již,
kam míříte. — Nuž, co?
Brut. Víc povědít
se nedá již, než to, že vyhnán jest
co lidu nepřítel i vlasti své.
Tak staň se!
Měšťané. Staň se, ano, tak se staň!
Cor. Vy sprostá smečko psů! jejížto dech
mi protiven jak shnilých bažin puch,
jichž náklonnosti tolik vážím si
co lidských mrtvol nepochovaných,
jež vzduch mi kazí, — vás vyháním já;
a zůstaňte tu s vrtkavostí svou!
Ať každý slabý šelest otřese

vám srdci! — vlajícími chocholy
ať vaši nepřátelé ovanou
vás zoufalostí! Povždy mějte moc
si vypovídat svoje ochránce;
až vaše tupost, — která nechápe,
než ucítí, — vás samých nešetříc,[39])
jak sami sobě nepřáteli jste,
vás vydá jako bídné zajatce
kterémus národu, jenž bez rány
se zmocní vás! Tak městem zhrdaje
jen k vůli vám se odtud odvracím. —
Jest také jinde svět.

(Odejdou Coriolanus, Cominius, Menenius, senatoři a patriciové.)

Aedil. Nepřítel lidu odešel, je pryč!
Měšťané. Náš nepřítel jest vyobcován! pryč!
Ho, ho!
(Všichni pokřikují a házejí čapky vzhůru.)
Sicin. Ven z bran se jděte za ním podívat
a urážkami dotírejte naň,
jak on urážel vás; a všemožně
jej potrapte po jeho zásluze.
Stráž doprovoď nás městem.
Měšťané. Pojďte, pojďte!
Ven z bran se půjdem za ním podívat.
Ať bozi naše čacké tribuny
nám zachovají! — Pojďte!
(Odejdou.)

JEDNÁNÍ ČTVRTÉ.

Scena 1.

Řím. — Před městskou branou

Vystoupí *Coriolanus*, *Volumnia*, *Virgilia*, *Menenius*, *Cominius* s mladými *patricii*.

Cor. Dost, neplačte mi již; jen krátké s bohem
To mnohohlavé zvíře [1]) rohama
mne odsud pudí. — Kam se poděla,
ó matko, vaše statnost bývalá?
Vždy říkala jste mi, že protivenstvím
duch zkouší se; že snésti všední los
jen všedním lidem padlo za úděl;
že, když je moře klidné, každá loď
se ukazuje v plavbě mistrnou;
že k tomu, aby rány osudu,
když padnou nejkrutěji, raněným
se klidně nesly, síly vznešené
jest zapotřebí: — naukami jste
tak vršitě mne naplňovala,
že srdce, jež se nacvičilo v nich,
by nepřemožitelným činily.
Vir. Ó božstva, božstva!
Cor. Ženo, prosím tě...

Vol. Ať rudá hlíza[2]) v Římě zachvátí
vše řemesla a cechy kramářské!
Cor. Ne tak, ne tak; — však budu milován,
až zas mne budou pohřešovati.
Ne, matko, buď mi opět statečnou,
jak tenkráte, když říkávala jsi,
že, kdybys byla ženou Herkula,
šest[3]) jeho děl bys byla podnikla,
bys ušetřila klopot manželu.
Cominie, na mysli neklesej; —
buď zdráv! Má ženo, matko, s bohem již!
však ještě dočkáme se šťastných dnů.
Ty starý, věrný můj Menenie,
tvé slzy, slanější[4]) než junovy,
jsou jed tvým očím. — Ty, kdys vůdce můj,
já chmurným vídal tě a svědkem byl's
tak mnohých zjevů srdce kalících, —
rci těmto ženám smutkem sklíčeným,
že neodvratné rány oplakávat
tak pošetilo jest, jak se jim smát.
Ó matko, dobře víš, jak bývalo
ti moje nebezpečí útěchou,
a věř, — ne lehce — ač odcházím sám,
jak osamělý drak, jenž strašnými[5])
své činí bažiny, a o němž víc
se mluví, nežli bývá spatřován,
že nad všednost se vyšine tvůj syn,
neb lapí ho jen nástraha a lest.
Vol Můj synu jediný, kam hodláš jít?
Ať zatím šlechetný Cominius
tě provodí. Vol jakýs pevný cíl,
bys nebyl každé dravé náhodě
dán v šanc, jež v cestu se ti postaví.
Cor. Ó bohové!

Com. Chci měsíc s tebou jít
a uradíme se, kde pomeškáš,
bys o nás dosléchal, my o tobě; —
tak, na povrch až doba vynese
zas příčinu, bys povolán byl zpět,
nám třeba nebude tě hledati
po šírém světě samojedina
a takto šťastnou chvíli ztráceti,
jež chladne vždy, když nepřítomen jest,
kdo má jí zapotřebí.

Cor. Buďte s bohem!
Máš léta na sobě a příliš syt
jsi hodováním války, než bys moh'
se toulat s tím, jenž dosud nezlomen
Jen ze brány mne doprovoďte ven.
Má dobrá ženo, matko nejdražší,
a skvěle osvědčení přátelé,
až budu pryč, mne bohům poručte
a usmějte se. Pojďte, prosím vás,
Tak dlouho, dokud budu nad zemí,
vždy o mně slýchávati budete,
a nikdy ničeho, co podobno
by tomu nebylo, co byl jsem dřív.

Men. A toť tak čestno, jak jen v který sluch
to zaznít může. — Pojďme, neplačme.
Ó kdyby možno bylo setřásti
jen sedm [6]) let s těch starých ruk a noh,
při dobrých bozích! — žeť bych s tebou šel
tvůj každý krok.

Cor. Podej mi ruku. — Pojďme!
(Odejdou.)

Scena 2.

Tamtéž. — Ulice poblíže brány.

Vystoupí *Sicinius*, *Brutus* a *aedil.*

Sicin. Teď všichni ať se domů rozejdou,
on odešel a dál se nepouštějme.[1]) —
Jeť šlechta podrážděna; vidíme,
jak straní jemu.
Brut. Nyní, když svou moc
jsme ukázali, pokornějšími
se dělejme po věci hotové,
než když se děla.
Sicin. Pošlete je domů
a rcete, že jich velký nepřítel
je pryč a oni ve své síle bývalé
zas pevně stojí.
Brut. Rozpustěte je.
(Odejde aedil.)
Hle, jeho matka.

Vystoupí *Volumnia*, *Virgilia* a *Menenius.*

Sicin. Té se vyhněme.
Brut. Proč?
Sicin. Říkají, že pomatena jest.
Brut. Již si nás povšimli. — Jen rovnou dál.
Vol. Ó právě vhod! — Co moru bohové
kdy nakupili, buď vám odplatou
za vaši lásku!
Men. Ticho; ne tak nahlas.
Vol. Jen kdybych pro pláč mohla, však byste
cos vyslechli — — Ne, slyšet máte přec.
(K Brutovi.) Vy chcete jít?

Vir. (k Sicinovi.) Vy také zůstaňte!
Kéž mohla bych tak říci svému choti.
Sicin. Jste mužatka?
Vol. Aj, bloude, je to hanba?
Hle toho blázna! Zdali nebyl muž
můj otec? — Z liščího-li[8]) plemene
byls ty, že's toho vypudil, jenž za Řím
dal více ran, než's ty promluvil slov?
Sicin. Ó dobré nebe![9])
Vol. Více chrabrých ran,
než ty kdy moudrých slov, — a k dobru Říma
Cos řeknu ti; — však jdi. — Ne, zůstaneš![10])
Já přála bych si, aby tak můj syn
byl v Arabii,[11]) před sebou tvůj kmen
a v ruce třímaje svůj dobrý meč.
Sicin. Co dál?
Vir. Co dál! On tvému potomstvu
by konec učinil.
Vol. Těm bastardům
i všem. — Ten dobrý muž!
co jízev za náš Řím si utržil! —
Men. Dost, ticho, ticho.
Sicin. Kéž býval by své vlasti zůstal tím,
co začal být, a nezpřetrhal sám
té vzácné pásky, kterou navázal!
Brut. Ó, kéž by byl tak zůstal!
Vol. »Kéž by byl
tak zůstal!« Vždyť jste luzu poštvali; —
vy kočky,[12]) které mohou souditi
o jeho ceně zrovna dobře tak,
jak já o tajemstvích, jež poznati
jest vůlí bohův lidem bráněno.
Brut. Již pojďme, prosím vás.

Vol. Jen prosím vás,
ať už jste pryč. Ba věru hrdinský
jste skutek provedli. — To slyšte však,
než půjdete: Tak jak ční Capitol
nad nejskrovnější římskou chatrčí,
tak vysoko můj syn, — choť této paní,
— zde této, vidíte? — kteréhož vy
jste vyhnali, vás všechny přečnívá.

Brut. Je dobře, dobře, opustíme vás.

Sicin. Proč meškáme, by žena štvala nás,
jež smyslů zbavena?

Vol. Mé modlitby
si s sebou vezměte. (Odejdou tribuni.)
Kéž bohové
nic jiného neměli na práci,
než aby moje kletby plnili!
Jen jednou za den kdybych mohla tak
je vídat, srdce své bych zbavila
té tíže, která na ně dopadá.

Men. Však jste jim pověděla do pravdy;
a věru máte proč. — Zda nechcete
jít povečeřet k nám?

Vol. Hněv strava má;
a budu trávit sama na sobě,
až umru hlady tímto pokrmem.
Již pojďme; nechte toho kvílení,
a hořekujte, jak to činím já,
Junony [13]) hněvem. Pojďte, pojďte, pojďte!
(Odejdou Volumnia a Virgilia.)

Men. Fi, fi, fi! [14]) (Odejde.)

Scena 3.

Silnice mezi Římem a Antiem.

Vystoupí *Říman* a *Volsk* cestou se potkávajíce.

Řím.[15]) Znám vás dobře, příteli, a vy mne; vaše jméno, tuším, jest Adrian.

Volsk. Tak jest; opravdu, vyšel jste mi z paměti.

Řím. Jsem Říman; a konám teď, jako vy, služby proti nim. Poznáváte mne?

Volsk. Nikanor, ne?

Řím. Ano, brachu, týž.

Volsk. Byl jste v tváři zarostlejší, když jsem vás posléze viděl; ale váš obličej je dobře poznati po vašem jazyku. — Co nového v Římě? Mám nařízeno od vlády Volsků, abych vás tam vyhledal; ušetřil jste mi dobrý den cesty.

Řím. V Římě byly podivné bouře; lid zvedl se proti senatorům, patriciům a šlechtě.

Volsk. Byly! — Skončilo to tedy? Náš senát není toho mínění; co nejhorlivěji hotoví se k válce a doufají, že udeří na ně v samém žáru jich rozdvojenosti.

Řím. Největší požár minul, ale maličkost by jej opět v plamen roznítila; neboť šlechta béře si vypovězení vzácného Coriolana k srdci tak, že jest již na tom, aby odjala lidu všechnu moc a na vždy mu urvala jeho tribuny. Doutná to, ujišťuji vás, a skoro již dospívá k násilnému výbuchu.

Volsk. Coriolanus vypovězen!

Řím. Vypovězen, brachu.

Volsk. S tou zprávou budete vítán, Nicanore.

Řím. Doba jest nyní Volskům velmi příznivá. Váš statný Tullus Aufidius znamenitě vynikne v těchto válkách nyní, když jeho velký odpůrce, Coriolanus, svou vlastí za nepotřebna pokládán.

Volsk. On za to nemůže. Jsem velmi šťasten, že jsem vás tak náhodou potkal. Skončil jste moje poslání a teď půjdem spolu vesele domů.

Řím. Zatím, než povečeříme, budu vám povídati přepodivné věci z Říma, všechny směřující ku prospěchu jich nepřátel. Pravíte, že máte vojsko pohotově?

Volsk. Ba, v pravdě královské; centurioni[16]) a jich mužstvo jsou náležitě roztříděni a již v žoldu, tak že mohou býti do hodiny na nohou.

Řím. Rád slyším o jejich hotovosti a myslím, že jsem ten, jenž pohne je okamžitě vytrhnouti do pole. Tak, brachu, buďte mi srdečně vítán; a velmi se těším z vaší společnosti.

Volsk. Béřete mi, příteli, co náleží mně; mámť já největší příčinu býti potěšen společností vaší.

Řím. Nuže, pojďme spolu. (Odejdou.)

Scena 4.

Antium. — Před domem Aufidiovým.

Vystoupí *Coriolanus* v prostém šatu převlečen a zakuklen.

Cor. To Antium jest pěkné na pohled. —
Ó město, já to jsem, jenž vdovami
tě naplnil; mnohého dědice
těch krásných domů viděl s výkřikem
se kácet v bitvě. — Jen mne nepoznej!

sic ženy tvé mne rožni ubijí
a tvoji hoši v bitvě chlapecké
mne ukamenují.

Vystoupí *měšťan*.

Bůh s vámi, pane.
Měšť. Též s vámi.
Cor. Povězte mi laskavě,
kde mešká veliký Aufidius? —
Jest v Antiu?
Měšť. Žeť jest, a častuje
dnes večer přední šlechtu v domě svém.
Cor. Kde, prosím vás, jest tady jeho dům?
Měšť. Zde, tento před vámi.
Cor. Dík! — buďte zdráv.
(Odejde měšťan.)
Ó světe, těch tvých vratkých obratů!
Zde přátelé, teď pevně sbratření,
v jichž dvojích prsou tluče, jak se zdá,
jen jedno srdce; kterým všechen čas
a lože, stůl i práce společny;
již láskou nerozlučnou k sobě lnou
jak blíženci, — ve chvíli jediné
se nepohodnou pro malichernost
a vzplanou k sobě záští nejtrpčí. —
A tam zas nejkrutější nepřátelé,
jichž hněv a úklady, jak druha druh
by polapil, jim spáti nedaly,
tak nahodile, pro věc nějakou,
jež jinak ani za pouk [17]) nestojí,
se stanou nejdražšími přáteli
a svoje dítky snoubí navzájem.

Tak já své nenávidím rodiště
a miluji to nepřátelské město.
Nuž, vejdu; — jestliže mne zabije,
jen po spravedlnosti učiní;
však podá-li mi ruku, jeho vlasti
se odsloužím. (Odejde.)

Scena 5.

Tamtéž. — Síň v domě Aufidiově.

Hudba za scenou. — Vystoupí *sloužící.*

Prv. slouž. Víno, víno, víno! — Jaká je to obsluha! Myslím, že ti naši chlapi všichni spí. (Odejde.)

Vystoupí druhý *sloužící.*

Druhý slouž. Kde je Cotus? — pán ho volá. — Cote! (Odejde.)

Vystoupí *Coriolanus.*

Cor. Dům, jak se sluší; voní hostinou;
však já sem nepřicházím jako host.

Vrátí se první *sloužící.*

Prv. slouž. Co byste rád, příteli? Odkud jste? Tady není pro vás místa. Prosím za dvéře! (Odejde.)

Cor. Mně lepší uvítání nepatří; —
vždyť jsem Coriolan!

Vrátí se druhý *sloužící.*

Druhý slouž. Odkud jste, brachu? Má-li pak vrátný oči v hlavě, že sem pouští takovou čeládku? Prosím vás, ať už jste venku.

Cor. S cesty!

Prv. slouž. »S cesty!« — Vy jděte s cesty.

Cor. Tys nechutný.

Druhý slouž. A jste-li vy mi takový hrdina? Však si s vámi promluvíme hned.

Vystoupí třetí *sloužící.* — První se s ním potká.

Třetí slouž. Kdo je ten člověk?

Prv. slouž. Podivnějšího co živ jsem neviděl; nemohu jej dostati z domu. Prosím tě, zavolej pána na něho. (Ustoupí.)

Třetí slouž. Co tu máte co dělat, člověče? Prosím vás, ať už jste z domu.

Cor. (opřen o krb). Jen nech mne stát; já krbu[18]) neublížím.

Třetí slouž. Kdo jste?

Cor. Šlechtic.

Třetí slouž. Ku podivu zchudlý.

Cor. Pravda, to jsem.

Třetí slouž. Prosím vás, chudý šlechtici, vyberte si nějaké jiné postavení; zde není místa pro vás. Vari! prosím! — Nu? —

Cor. Dbej svojí práce; jdi, a studených
se nacpi zbytků. (Odstrčí jej od sebe.)

Třetí slouž. Cože, vy nechcete? Prosím tě, řekni pánovi, jak podivného zde má hosta.

Druhý slouž. A to neudělám. (Odejde.)

Třetí slouž. Kde zůstáváš?

Cor. Pod nebes klenutím.
Třetí slouž. Pod nebes klenutím?
Cor. Tak.
Třetí slouž. Kde pak to je?
Cor. V městě kání a vran.[19])
Třetí slouž. V městě kání a vran? Jaký je to osel! — Tedy bydlíš také s kavkami?[20])
Cor. Nikoliv, nesloužím u tvého pána.
Třetí slouž. Cože, brachu! — ty se dáváš do mého pána?
Cor. Ano; ale ty tlacháš, tlacháš; — dbej své mísy; — pryč!

(Vybije ho ze dveří.)

Vystoupí *Aufidius* a druhý *sloužící.*

Auf. Kde je ten člověk?
Druhý slouž. Tady, pane; byl bych mu nabil jako psu, jen že jsem nechtěl panstvo v sále rušit. (Ucouvne.)
Auf. Odkud přicházíš? co chceš? Tvé jméno? Proč nemluvíš? Mluv, muži. Tvoje jméno?
Cor. (sejme kuklu). Jestli's mne, Tulle, dosud nepoznal,
a jak mne vidíš, netušíš, kdo jsem,
velí mi nutnost, bych ti to řek' sám.
Auf. Tvé jméno? ptám se.
Cor. Jméno zlozvučné
pro Volskův sluch a tvrdé uším tvým.
Auf. Rci, — tvoje jméno? chmurně vypadáš
a v tváři máš cos velitelského;
ač ráhna tvá a plachty strhány,
přec jevíš se mi jako statná loď.
Tvé jméno?

Cor. Čelo k vráskám uchystej.
Zda znáš mne ještě?
Auf. Neznám. Rci, kdo jsi?
Cor. Jsem Caius Marcius, jenž tobě zvlášť
a Volskům všem zla mnoho učinil
i úkorův, jak toho svědectvím
být můž' mé příjmení Coriolan.
Mých těžkých služeb, krajních nebezpečí
a krve krůpějí, jež prolil jsem
za nevděčnou svou vlast, jest odměnou
jen toto příjmí; svědek důrazný
a památník té zášti, hořkosti,
již nepochybně chováš proti mně.
Jen toto jméno zbývá; nenávist
a krutost lidu, kteréž nechala
chod volný naše šlechta zbabělá,
jež do jednoho opustila mne,
mi pohltila všechno ostatní,
a dopustila, abych z Říma ven
byl s křikem vyštván hlasy otroků.
Ta svrchovaná křivda vedla mne
sem k tvému krbu, — dobře rozuměj, —
ne naděje, bych život zachránil;
neb, kdybych se byl smrti obával,
z všech lidí na světě bych nejprv byl
se vyhnul tobě; ale ze vzdoru,
i abych s těmi, kdož mne vyhnali,
se plně srovnal,[21]) stojím před tebou.
A máš-li tedy srdce úporné,
jež pomstit chce, čím tobě křivděno,
a vyhojiti rány potupné,
jež po tvé celé vlasti viděti,
spěš, abys užil k svému prospěchu
mé bídy; hleď ji použiti tak,

by moje pomstné služby staly se
ti dobrodiním; neboť bojovat
chci proti zamořené[22]) vlasti své
se vzteklostí všech duchů pekelných.
Však nemáš-li snad k tomu odvahy,
a jsi-li toho syt, bys nadále
své štěstí zkoušel, tedy, z krátka, jsem
tím životem již znaven také já,
a zde tvé dávné nevraživosti
a tobě svoje hrdlo nabízím.
Jsi pouhý bloud, když nepodřežeš ho;
neb já, co krok, tě záštím stopoval,
z tvé vlasti prsou čepoval jsem krev
po plných kádích, žít pak nemohu
jen k hanbě tvé, — leč k tomu byl bych živ,
bych tobě posloužil.
Auf. Ó, Marcie!
tvé každé slovo z prsou vyplelo
mi jeden kořen staré nenávisti.
A kdyby tam s onoho oblaku
sám Joviš božské věci promluvil
a řek': »To pravda,« nevěřil bych víc
než tobě, bohatýrský Marcie.
Mým pažím dej to tělo obemknout,
kde svaznaté mé kopí stokráte
se zlomilo a tříští[23]) zdrásalo
tvář měsíci.[24]) — Zde tedy objímám
tu kovadlinu[25]) svého tesáku
a žárně tak a čestně zápolím[26])
s tvou láskou, jak jen silou řevnivou
s tvou rekovností kdy jsem bojoval.
Věz, miloval jsem dívku, která se
mou chotí stala; nikdy věrněji
muž nepovzdychnul: že však spatřuji

zde tebe, rekovná ty bytosti,
víc plesá unešené srdce mé
než tenkrát, když svou zasnoubenou choť
jsem viděl prvně překročit můj práh.
Aj, Marte, pravím ti, že na nohou
své vojsko máme a já v úmyslu
měl ještě jednou tvoji pavézu
ti s paže odetnout, neb utratit
své rámě za to. Tys mne dvanáctkrát
hnal na útěk, a já jsem od těch dob
snil každou noc, jak spolu bijem se;
my ve snách k zemi strhli druha druh,
s hlav přílby rvali si a za hrdla
se popadali, a já procitnul
pol mrtev ničím. Vzácný Marcie,
i kdyby proti Římu nevedlo
nás nic, než to, že ty jsi odtamtud
byl vypovězen, vše by do zbraně
se postavilo od dvanácti let
do sedmdesáti, a válku bychom
do samých útrob nevděčného Říma
jim zanesli a zaplavili je,
jak dravá povodeň. — Ó, pojď jen dál
a našim spřáteleným senatorům
dej ruku, kteří tady sešli se,
by s bohem dali mi, jak chystám se
do vašich krajů, ač ne na Řím sám.
Cor. Ó bozi, jak jste vy mi příznivi!
Auf. Nuž, tedy chceš-li, ve všem jsa svůj pán,
sám býti vůdcem vlastní pomsty své,
mé plné moci vezmi polovic
a po své zkušenosti nejlepší,
— neb moc i slabiny své vlasti znáš, —
sám vol své cesty: zdali udeřit

na brány Říma, nebo důrazně
jim odlehlejší kraje navštívit
a dřív je ustrašit, než zahubit.
Leč pojď, bych nejprve tě představil
těm, kteří k tomu přisvědčí, co chceš.
Buď vítán tisíckrát, jsa přítel víc,
než kdy jsi naším nepřítelem byl;
a to jsi, Marcie, byl s dostatek!
Pojď, dej mi ruku; vítej srdečně!

(Odejdou Coriolanus s Aufidiem. — Oba sloužící vyjdou ku předu.)

Prv. slouž. Toť je přece divná změna!

Druhý slouž. Jako že ruku mám, chtěl jsem ho již udeřiti holí; a přec mi rozum dal, že jeho šat pravdivě o něm nesvědčí.

Prv. slouž. A jaké paže má! zatočil se mnou palcem a ukazováčkem, jako když někdo vlčka roztočí.

Druhý slouž. Ba já mu to hned viděl na tváři, že v něm něco vězí: mělť on, brachu, takovou nějakou tvář, že se mi zdálo, — ani nemohu říci, jak to nazvat.

Prv. slouž. To měl; koukal zrovna, jakoby — Ať visím, jestliže jsem nemyslil, že je více v něm, než jsem moh' myslet.

Druhý slouž. Rovněž já, chci na to přísahat; jeť on zkrátka nejvýbornější muž na světě.

Prv. slouž. To si myslím, že je; ale o jednom větším vojínu, než on, vím přec.

Druhý slouž. Kdo to je? — náš pán?

Prv. slouž. Ba žeť; o tom není sporu.

Druhý slouž. Stojí za šest takových.

Prv. slouž. Nu, to zrovna ne; ale za většího vojáka jej mám.

Druhý slouž. Na mou duchu, žeť člověk ani neumí povědít, jak to říci: v hájení města jest náš vojevůdce výborný.

Prv. slouž. Tak jest, a v útoku též.

Vrátí se třetí *sloužící.*

Třetí slouž. Ó, chlapci, mám pro vás noviny; noviny, vy darebové!

Prv. a druhý slouž. Co, co, co? — povídej.

Třetí slouž. Ze všech všudy pronárodů nechtěl bych býti Římanem; raději byl bych k smrti odsouzen.

Prv. a druhý slouž. Proč, proč?

Třetí slouž. Inu, máme zde toho, který našemu vůdci tolikrát nabančil,[28]) — Caja Marcia.

Prv. slouž. Co to mluvíš, našemu vůdci nabančil?

Třetí slouž. Já neříkám, že našemu vůdci nabančil; ale vždycky na něho tak zrovna stačil.

Druhý slouž. Dobře, dobře, vždyť jsme kamarádi a přátelé: byl mu vždycky tuze tvrdým oříškem; slyšel jsem, jak to říkal sám.

Prv. slouž. Nu, bez obalu, abychom pravdu řekli, byl až příliš tvrdým na něho; u Coriol jej pokrájel a pořezal na sekaninu.[29])

Druhý slouž. A být tak trochu lidojedem, mohl si ho dáti usmažit a také ho sníst.

Prv. slouž. A co máš dále nového?

Třetí slouž. Inu, tak s ním tady v sále dělají, jako by byl syn a dědic Martův; posadí si ho k tabuli nahoře; žádný senator se ho na nic ne-

zeptá, aniž by k němu nepřistoupil s obnaženou [30]) hlavou. Sám náš vojevůdce chová se k němu jako k milence, posvěcuje [31]) se dotknutím jeho ruky a obrací oči bělmem vzhůru při jeho rozprávce. Ale jádro novin jest to, že jest náš vojevůdce rozříznut vejpůl a už jen polovicí toho, co byl včera; polovičku vzal si ten druhý na prosbu a svolením celé tabule. Půjde, povídá, a vytahá vrátnému u římských bran za uši; vše, co mu v cestu přijde, rozseká, a kudy půjde, zanechá poušť.

Druhýslouž. A on je toho schopen, jako si jen koho představiti mohu.

Třetí slouž. Schopen! — on to udělá; neboť — rozumíme, brachu, — má zrovna tolik přátel, co nepřátel; a ti přátelé, brachu, rozumíme, si jako netroufali se ukázat, jak říkáme, jeho přáteli, dokud je v diskredituře. [32])

Prv. slouž. V diskredituře! — co to je?

Třetí slouž. Ale až uvidí, panečku, že má opět hřeben vzhůru a v žilách svou bojovnou krev, vylezou jako králíci po dešti a budou všichni kolem něho hopkovat.

Prv. slouž. A kdypak to začne?

Třetí slouž. Zítra; dnes; hned Dnes odpůldne udeří v bubny; patří to u nich, tak říkajíc, k hostině, a má se to dodělat, než si pysky utrou.

Druhý slouž. Aj, to se tedy opět svět rozhýbe kolem nás! — Ten mír není k ničemu než k tomu, aby rezavělo [33]) železo, množil se počet krejčíků a líhli se písničkáři.

Prv. slouž. A protož, ať je vojna, povídám; překonává mír, jako den překonává noc; je křepká, čilá, hlučná a plná ohně. Mír jest učiněná mrtvice a ochablost: mdlý, hluchý, ospalý, necitný.

Druhý slouž. Je to tak.

Prv. slouž. Ba žeť; a pudí lidi k nenávisti proti sobě.

Třetí slouž. A to proto, že pak jeden druhého méně potřebuje. Válka, ta mi za peníze! Doufám se toho dočkati, že budou Římané tak laciní[34]) jako Volskové. — Zvedají se od stolu.

Prv. a *druhý slouž.* Do sálu, do sálu!

(Odejdou.)

Scena 6.

Řím. — Náměstí.

Vystoupí tribuni *Sicinius* a *Brutus.*

Sicin. Nic o něm neslyšet, a netřeba
se nám ho báti. Jeho pomůcky
jsou bezmocny, když teď tak spokojen
a tich je lid, jenž dřív tak divoce
byl rozjitřen.[35]) Teď musí před námi
se zardívat, že po svém dál jde svět,
ti jeho přátelé, již raději
— byť sami při tom škodu trpěli, —
by viděli po našich ulicích
lid rozbouřený tropit nešvary,
než naše živnostníky v dílnách svých
si prozpěvovati a svorně vše
se za svým povoláním ubírat.

Brut. My v pravý čas do toho zasáhli.

Vystoupí *Menenius.*

Jest to Menenius?

Sicin. Toť on, toť on.
Ó, stalť se ku podivu laskavým
v čas poslednější. Buďte, pane, zdráv!
Men. Též tak vy oba!
Sicin. Váš Coriolan
se příliš nepostrádá, leda že
snad u svých přátel. Obec trvá dál,
a trvala by, kdyby ještě víc
byl zuřiv na ni.
Men. Vše je v pořádku;
a mohlo ještě mnohem lépe být,
kdyby se býval mírnit dovedl.
Sicin. Kde jest? — zda něco o něm slyšíte?
Men. Já ničeho; a jeho choť i matka
též o něm pranic nedosléchají.

Vystoupí tři neb čtyři *měšťané.*

Měšťané. Kéž bozi ochrání vás oba dva!
Sicin. Aj, dobrý večer, milí sousedé!
Brut. Všem dobrý večer! dobrý večer všem!
Prv. měšť. My, naše ženy, dítky na kolenou
se za vás oba modlit musíme.
Sicin. Jen ve zdraví tak prospívejte dál.
Brut. Mějte se dobře, milí sousedé. —
Kéž býval by vás měl Coriolan
tak rád, jak my.
Měšť. Ať bozi chrání vás.
(Odejdou měšťané.)
Sicin. Toť šťastnější a lahodnější čas,
než když se tito braši v ulicích
nám proháněli spoustu křičíce.
Brut. Sic Marcius byl statný válečník,
však zpupný byl a pýchou prosycen,

jsa ctižádostiv nad pomyšlení
a sebemilovný —
Sicin. A dychtiv jen
po samovládě neobmezené.
Men. To nemyslím.
Sicin. Však bývali bychom
již dnes to k svému žalu shledali,
jen kdyby býval zůstal konsulem.
Brut. To bozi dobrotivě zmařili
a Řím jest jist a kliden bez něho.

Vystoupí *aedil.*

Aed. Nějaký otrok, vzácní tribuni,
jejž uvěznili jsme, přináší zvěst,
že s dvojím vojskem vtrhli Volskové
do římských území a pustoší
co nejkrutější zlobou válečnou
vše, co jim v cestě.
Men. Toť Aufidius,
jenž doslechnuv, že vypovězen byl
náš Marcius, teď znovu do světa
své rohy vystrkuje,[36]) které dřív,
když Marcius byl Říma zastánce,
měl v domku staženy a netroufal si
je povytáhnout na bílý den.
Sicin. I jděte, jděte, co to mluvíte
o Marciovi?
Brut. Dejte vymrskat
mi toho lháře. Nemůže to být,
by Volskové si na nás troufali.
Men. Nemůže být! — Však v letopisech čtem,
že velmi dobře tak to může být;

a po třikráte za mé paměti
se podobné již staly příklady. —
Leč dříve promluvte s tím člověkem,
než potrestáte jej, kde doslech' to,
abyste vlastní svoji výstrahu [37])
snad nebičovali a nebili
si hlasatele, jenž vás vyzývá
se ochrániti věcí hrozivých.
Sicin. Nic takého mi nenamluvíte;
vím, nemůže to být.
Brut. Toť nemožno.

Vystoupí *posel.*

Posel. U velkém chvatu šlechta veškerá
do senátního domu pospíchá;
zvěst jakás došla, která ve tváři
jim barvu mění.
Sicin. V tom ten otrok jest;
před zraky lidu vymrskejte jej;
on bouří tak; toť nic, než jeho řeč.
Posel. Ba, vzácní páni, otrokova zvěst
se potvrzuje; ano, ještě víc
a hroznějšího vypravuje se.
Sicin. Co hroznějšího?
Posel. Zcela veřejně
je slyšet z mnohých úst, — co na tom pravdy,
mi nelze povědít, — že Marcius,
s Aufidiem se spolčiv, táhne na Řím
a pomstu slibuje tak rozsáhlou,
jak prostor dělící věc nejmladší
od nejstarší.
Sicin. Toť už to bude tak! [38])

Brut. A jenom proto rozkřikuje se,
by slabší strana mohla žádati
o návrat výborného Marcia.
Sicin. V tom je ten vtip!
Men. Toť pravdě nepodobno;
s Aufidiem tak málo spolčit může
se on, jak nejpříkřejší protivy.

Vystoupí druhý *posel.*

Druhý posel. Ze senatu se pro vás posílá;
strašlivé vojsko, jehož velitel
jest Caius Marcius, teď spolčený
s Aufidiem, po našich krajích zuří;
v před valí se a poplenilo vše
a požehlo, co mělo před sebou.

Vystoupí *Cominius.*

Com. Ó, pěkné dílo jste to provedli!
Men. Co nového, co víte nového?
Com. Své vlastní plémě z kořen vyhubit
jste pomáhali, roztavovati
nad vlastní hlavou střechy z olova . . .[39])
Men. Co víte nového,
co nového?
Com. . . . své chrámy spalovat
až na maltu, a vše ty svobody,
na nichž jste stáli, dávat vecpati
do malé štěrby po nebozízku!
Men. Co víte? — prosím vás. — Mám věru strach,
že pěkné dílo jste to provedli! —
Již mluvte, prosím. — Kdyby Marcius
byl spolčen s Volsky —

Com. »Kdyby!« — jest jim bůh,
a vede je jak bytost stvořená
ne přírodou, leč božstvím nějakým,
jež tvoří lidi dokonalejší;
a za ním proti nám, těm spratkům, jdou[40])
s nemenší důvěrou než chlapci, když
se honí za letními motýli,
neb řezníci, když zabíjejí mouchy.

Men. Ó, čistou práci jste to provedli,
vy i ti vaši mistři v zástěrách![41])
vy, kteří tolik zakládali si
na hlasu řemesel a na dechu
jedlíků česneku![42])

Com. On setřese
váš Řím vám přes uši.

Men. Jak Herkules,
když třásl zralé[43]) plody se štěpů.
Ó, čisté dílo jste to provedli!

Brut. Však je to pravda, pane?

Com. Zajisté;
a dřív, než jinak bude, zblednete.
Kde který kraj se bouří s úsměvem;
a ti, kdož odpor kladou, obětí
jsou výsměchu pro hloupost statečnou,
a hynou jako blázni oddaní. —
Kdo mohl by jej za to kárati?
Váš nepřítel, i jeho, postřehl,
co na něm jest![44])

Men. Jsme všichni ztraceni,
když neustrne se ten čacký muž.

Com. Kdo má jej o to žádat? — Tribuni
to pro stud učiniti nemohou;
lid hoden slitování od něho

jak od pastevců vlk; a kdyby řekli
i nejvěrnější jeho přátelé:
»Buď dobrý k Římu« — prosili by jej,
jak prositi jest povinností těch,
již zasluhují jeho nenávist; —
a v tom by se mu tedy jevili
jak nepřátelé.
Men. Pravda; — kdyby mi
do mého domu házel smolnici,
jež měla by dům strávit, neměl bych
té tváře zvolat: »Ustaň, prosím tě!«
Ah, velmi zručně jste to provedli
vy i ti vaši páni mistrové;
žeť provedli jste kousek mistrovský!
Com. Řím postrachem jste rozechvěli tak,
že nikdy nestál tu tak bezmocen.
Oba trib. To neříkejte, že to byli my.
Men. Jak! — my snad? Od nás všech byl milován;
však jako zvěř a skety šlechtické
jsme ustoupili vaší sebránce,
jež vyhulákala ho z města ven.
Com. Však bojím se, že si ho přiřvou zas.
Tullus Aufidius, jenž z lidí všech
jest první po něm, jeho pokynů
jest poslušen, jak pod ním sloužil by.
Jen zoufalost jest celým uměním
a silou, obranou, jíž může Řím
se nyní postaviti proti nim.

Vystoupí tlupa *měšťanů.*

Men. Zde přichází ten chumáč. — Nuže, jak? —
je s ním Aufidius? Tak, — jste to vy,

co kazili jste vzduch, když smrduté
a umaštěné svoje čepice
jste vzhůru házeli a vřískali,
by vypovězen byl Coriolan?
Teď přichází a nemá na hlavě
ten válečník ni vlasu jednoho,[45])
jenž na vás bičem neosvědčí se;
ba srazí k zemi tolik hlupáků,
co čepic do vzduchu jste házeli,
a tak vám vaše hlasy oplatí.
Leč, co je na tom; i kdyby moh'
nás všechny spálit na škvár jediný,
my toho zasloužili.

Měšťané. Opravdu,
my doslecháme strašné noviny.

Prv. Měšt. Co mne se týče, když jsem řekl já,
by vyhnán byl, já řek', že toho žel.

Druhý Měšť. A také já.

Třetí Měšť. Já též; i abych pravdu děl, tak nás velmi mnoho říkalo. Co jsme udělali, udělali jsme v dobrém úmyslu; i ačkoliv jsme z dobré vůle přisvědčili k jeho vyhnanství, bylo nám to přece proti vůli.

Com. Jste vy mi dobrotiska, jste, — vy hlasy!

Men. Ba výborně jste si to provedli,
vy i ta vaše smečka! — Máme teď
jít na Capitol?

Com. Tak; což jiného?

(Odejdou Cominius a Menenius.)

Sicin. Teď domů, sousedé, a vzmužte se: —
to je ta strana, jíž by těšilo,
by pravdou bylo, čeho, jak se zdá,

se bojí. — Domů rozejděte se
a nedávejte na sobě znát strach.
Prv. měšť. Kéž jsou nám bozi milostivi! Pojďme, sousedé, pojďme domů. Já vždycky říkal, že jsme učinili nedobře, když jsme jej vypověděli
Druhý měšť. Tak říkali jsme všichni. Ale pojďme, pojďme domů.

(Odejdou měšťané.)

Brut. Mně se ty zprávy pranic nelíbí.
Sicin. Mně také ne.
Brut. Teď na Capitol; za polovici
svých statků bych to koupil jako lež.
Sicin. Již pojďme.

(Odejdou.)

Scena 7.

Tábor nedaleko Říma.

Vystoupí *Aufidius* s *důstojníkem.*

Auf. Prchají stále k tomu Římanu?
Důst. Já nevím, jaká čaromoc je v něm;
leč vašim vojínům jest modlitbou,
než k jídlu sednou, řečí při stole
a naposledy díků činěním.
Vás, pane, v této válce kladou v stín
i vlastní lidé.
Auf. Není pro ten čas
v tom odpomoci, leda prostředků
bych užit chtěl, jež ochromily by
vše naše záměry. On hrději
se chová i k mé vlastní osobě,
než domníval jsem se, když ponejprv
jsem přijal jej. Leč jeho povaha

v tom nezná proměny a omluvit
mi nutno věc, již nelze napravit.
Důst. Leč přec jen, pane, býval bych si přál
— ve vašem vlastním prospěchu to dím, —
abyste nebyl o velitelství
se dělil s ním, a buď veď válku sám,
neb celou pouze jemu přenechal.
Auf. Vím dobře, co chceš říci; a buď jist,
až posléz dojde k účtování s ním,
že neví, jak jej mohu obvinit.
Ač zdá se tak, a on to myslím sám,
a rovněž oko prostých za to má,
že ve všech věcech řádně vede si
a správně řídí vše pro Volskův stát,
jak drak se bije, mžikem vítězí,
jak tasí meč, přec mnoho zanedbal,
co jemu zlomí vaz, neb srazí můj,
až budem koncem spolu účtovat.
Důst. Jen, prosím, pane, to mi řekněte:
zda myslíte, že Říma dobude?
Auf. Kde které místo vzdává se mu dřív,
než obklíčí je; římští šlechtici
jsou k jeho straně: senatorové
i patriciové jej milují;
tribuni lidu nejsou vojíny
a jejich lid tak unáhleně zpět
jej povolá, jak z města vyhnal jej.
On bude, tuším, Římu tím, co rybám
jest mořský[47]) orel, který chytí je
po svrchované moci přírody.
Zprv byl jim služebníkem udatným,
však nedovedl svoje hodnosti
nést rovnodušně. Zdali pych byl v tom,
jenž v každodenním štěstí třísní vždy

*

šťastného člověka; zda rozvahy
to nedostatek byl, že neuměl
užiti výhod, které ovládal;
neb zdali povaha to vrozená,
že nemoh' být než věcí jedinou,
ať pod přílbicí,[48]) nebo na křesle,
a s toutéž příkrou bezohledností
si v míru veď' jak válce vévodil:
to bezpečno, že jedna z věcí těch
— a on z nich každé špetku má, ne vše,
tak dalece jej mohu omluvit, —
jej napřed učinila postrachem,
pak nenáviděným, pak vyhnancem.
Jsouť jeho výtečnosti takové,[49])
že v samém projevu se udusí.
Tak naše ctnosti na tom visí jen,
jak čas je vykládá, a moc, ať jest
i sama v sobě nejpochvalnější,
nemívá hrobu[50]) jistotnějšího
než řečniště, kde oslavuje se,
co vykonala. Hřeb vyráží hřeb;
žár hasí žár a práva kácej' právy
se bouřnějšími, síla sílu tráví.
Již pojďme. Caje, tvůj až bude Řím,
všech budeš nejchudším;[51]) — pak brzo mým!
(Odejdou.)

JEDNÁNÍ PÁTÉ.

Scena 1.

Řím. — Náměstí.

Vystoupí *Menenius*, *Cominius*, *Sicinius*, *Brutus* a jiní.

Men. Ne, ne, já nepůjdu; však slyšíte,
co říkal tomu, který býval mu
kdys velitelem a tak převroucně
jej miloval. — Mne otcem nazýval,
leč co je na tom? — jděte k němu vy,
kdož vyhnali jej; míli před stanem
se na zem vrhněte a na kolenou
se dosmýkejte jeho milosti.
Ne, ne, když tak se zdráhal vyslyšet
Cominia, já doma zůstanu.
Com. Ba nechtěl ani dáti na jevo,
že zná mne.
Men. Slyšíte?
Com. Však jedenkrát
mým vlastním jménem přec mne oslovil:
já vzpomněl naší staré známosti
a krve, již jsme spolu cedili.
Byl hluch, když zval jsem jej Coriolan,
a všechna jména sobě zakázal;

bylť jakés nic [1]) a bez názvu, než prý
si opět jméno v žáru ukove,
jímž splane Řím.
Men. Tak, tak! — ba hezky jste
to provedli! Ten párek tribunů
se naklopotil, by se dostalo
nám laciného uhlí do Říma.
Toť slavná památka!
Com. Já připomněl mu,
jak jedná královsky, kdo odpouští,
když nejméně to očekáváme.
On odvětil, jak nuzně chatrná
je prosba obce zrovna k někomu,
jejž potrestali.
Men. Velmi dobře tak;
moh' říci méně?
Com. Potom hleděl jsem
v něm ohled vzbudit k blízkým přátelům;
on na to: že se meškat nemůže,
by vybíral je z kupy protivných
a ztuchlých plev; že je to bláznovství
pro jedno nuzné zrno nebo dvě
je nechat nespáleny čpěti v nos.
Men. Pro jedno nuzné zrno, nebo dvě!
Jsem jedno z nich, a jeho matka, choť
a jeho dítě, tento čacký brach,[2])
my jsme ta zrna, plevy ztuchlé vy,
a čpíte nad měsíc; [3]) my musíme
se pro vás dáti spálit.
Sicin. Prosím vás,
jen mírněte se; nechcete-li již
nám přispět teď, kde nikdy o pomoc
tak zle nebylo, aspoň příkoří
nám nečiňte v té tísni. Buďte jist,

že kdybyste za naši otčinu
byl mluvčím vy, váš dobrý jazyk spíš
by zastavil našeho rodáka,
než celé vojsko na kvap sehnané.
Men. Já do toho se míchat nebudu.
Sicin. Jen prosím, jděte k němu.
Men. A co tam?
Brut. Jen zkusiti, co vaší lásce k Římu
lze u Marcia vymoci. —
Men. Nuž dobře.
A dejme tomu, že mne Marcius
tak pošle zpátky jak Cominia,
mne nevyslechnuv, — cože potom dál?
Jen o jednoho přítele zas víc,
jenž zklamán byl a hořem poraněn
tou jeho nevlídností. — A když tak?
Sicin. Přec vaše dobrá vůle od Říma
mít bude dík v té míře, jako jste
měl dobrý úmysl.
Men. Nuž, zkusím to;
a myslím, že mne vyslechne. Však přec,
že do rtů hryzl se a supal tak
na dobrého Cominia, to dost
mne skličuje.[4]) On nebyl v dobré míře;
byl před obědem: naše cevy když
jsou prázdny, naše krev je studena;
na samo jitro škaredíme se
a neschopni jsme dávat, odpouštět;
leč když ty naší krve trubice
a přítoky se vínem naplní
a potravou, tu duše poddajna
jest víc, než naším kněžským postěním.
Tož vyčkám si, až bude naladěn
k mé prosbě; — potom hurtem na něho.

Brut. Vy znáte pravou cestu k jeho srdci
i ani nemůžete zblouditi.
Men. Ba věru, chci to zkusit u něho,
ať jakkoliv to skončí. Za krátko
mi bude vědomo, jak pochodím. (Odejde.)
Com. On ani sluchu nedopřeje mu.
Sicin. Ne?
Com. Pravím vám, na zlatém [5]) sedí křesle
zrak rudý, jako Řím by sžehnout chtěl,
a jeho trpkost jeho soucitu
jest žalářnice. Klek' jsem před něho,
on sotva hlesnul: »Vstaňte,« — propustil
mne takto, němým ruky pokynem.
Co učiní, že za mnou dopíše;
co ne, že zavázal se přísahou
svých vlastních podmínek být poslušen.
A tak jest marna všecka naděje,
až na šlechetnou jeho máť a choť,
jež, pokud slyším, chtí se přimluvit,
by vlasti milost dal. Nuž, pojďme hned
a snažnou prosbou pobídněme je.
(Odejdou.)

Scena 2.

U tábora Volsků před Římem.

Stráže na hlídce. — Vystoupí *Menenius.*

Prv. stráž. Stůj! — odkud přicházíte?
Druhá stráž. Stůj! — a zpátky'
Men. Jste na stráži jak muži, dobře tak;
leč dovolte, jsem státní zřízenec
a rád bych promluvil s Coriolanem.
Prv. stráž. A odkud?

Men. Z Říma.
Prv. stráž. Projít nesmíte,
musíte zpátky; vojevůdce náš
z těch stran již nechce slyšet ničeho.
Druhá stráž. Dřív uvidíte v plamenech svůj Řím,
než promluvíte si s Coriolanem.
Men. Jestliže někdy, milí přátelé,
jste slyšeli, jak mluvil o Římu
váš velitel a svých tam přátelích,
chci vsadit jednu proti desíti,
že moje jméno sluchu vašeho
se dotklo také; jest: Menenius.
Prv. stráž. Můž' být; však zpátky! moc vašeho jména
zde neprochází.
Men. Povídám ti, brachu,
že tvému veliteli milý jsem.
Já býval knihou jeho dobrých skutků,
kde lidé jeho slávu čítali,
jak rovné neměla, snad zvětšenu;
neb vždycky dával jsem svým přátelům,
z nichž on jest první, chvalné svědectví
tak plně, jak jen pravda snesla [6]) ho,
by neklopýtala; ba někdy snad
jsem jako koule na ošidné půdě
se z hodu vyšinul a ve chvále
si v jeho prospěch trochu přeskočil; [7])
a tedy, brachu, propustit mne musíš..

Prv. stráž. Na mou věru, pane, i kdybyste byl v jeho prospěch se napovídal tolik lží, co ve svůj slov jste tady namluvil, zde neprojdete, ne; ani kdyby lhaní bylo tak čestné, jako život panický. Tedy zpátky!

Men. Prosím tě, příteli, měj na paměti, že moje jméno jest Menenius, který vždycky býval při straně vašeho velitele.

Druhá stráž. A třeba jste i býval jemu lhářem, jak povídáte, že jste byl, jsem já zas takový, jenž v jeho službách mluví pravdu, a musím vám říci, že tu neprojdete. Tedy zpátky!

Men. Nemůžeš mi říci, zdali už poobědval? neboť nerad bych mluvil s ním dříve, než po obědě.

Prv. stráž. Jste Říman, není-li pravda?

Men. Jsem, jako tvůj velitel.

Prv. stráž. Tedy byste měl nenávidět Říma jak on. Může-li vám, když jste vystrčili ze svých bran samého jich obhájce, a v zuřivé pitomosti lidu dali svému nepříteli svůj štít, může-li vám jen napadnout, že budete čeliti jeho pomstě ledabylým skuhráním stařen, spínáním panenských dlaní svých dcer aneb ochrannou přímluvou takové sešlé zvadliny, jakou se zdáte být vy? Může-li vám jen napadnout, že sfouknete chystaný požár, jímž vaše město co nevidět zaplane, tak slabým dechem, jako je ten? Ne, mýlíte se; protož zpátky do Říma a hotovte se na svou popravu; jste k smrti odsouzeni; náš velitel vám to přísahal bez odvolání a bez milosti.

Men. Člověče, kdyby tvůj náčelník věděl, že jsem zde, choval by se ke mně čestně.

Prv. stráž. I jděte mi, můj náčelník vás nezná.

Men. Myslím tvého vojevůdce.

Prv. stráž. Mému vojevůdci jste lhostejným. Zpátky, povídám, jděte; sic vám pustím té vaší půl pinty krve, — zpátky! — tolik ji máte v žilách nanejvýš', — zpátky!

Men. Ale, člověče, člověče, člověče —

Vystoupí *Coriolanus* a *Aufidius*.

Cor. Co se tu děje?

Men. Teď počkej, chlapíku, já tě naučím, zač je toho loket; poznáš, v jaké jsem vážnosti; uhlídáš, jak takový hastroš na stráži mne odehnati nemůže od mého syna Coriolana. Dovtip se jen podle toho, jak spolu mluvit budeme, nestojíš-li v znamení oběšení nebo jiné smrti delší na podívanou a ukrutnější trápením; jen se podívej teď, hned, a padni do mdlob nad tím, co čeká na tebe. — Ať slavní bozi v každou hodinu zasednou v radu o zvláštní blaho tvé a neméně tebe milují, než tvůj starý otec Menenius! Ó synu, můj synu! — ty chystáš oheň na nás: hleď, v mých očích je voda k jeho uhašení. Jen s těží byl jsem pohnut k tobě jít; ale když mne ujišťovali, že nikdo než já tebou pohnouti nemůže, byl jsem tam z těch bran vyvzdychán; i zapřisahám tě, abys odpustil Římu a svým prosebným rodákům. Ať dobří bozi ukrotí tvůj hněv a obrátí jeho ssedlinu na toho neomalence tady, na toho, který mi jako špalek zastoupil cestu.

Cor. Pryč!

Men. Jak že? — pryč!

Cor. Choť, matka, dítě jsou mi neznámy.
Mé jednání jest jiným služebno;
ač moje pomsta mně jen náleží,
mé odpuštění v prsou Volsků jest.
To bývalé kdys naše přátelství
ať nevděčnická zapomětlivost
spíš otráví, než aby soucit dbal,
jak velké bylo. Protož odejdi.
Můj sluch jest k vašim prosbám pevnější.

než vaše brány proti síle mé.
Leč, přece jen, že jsem tě miloval,
zde vezmi to; já psal to pro tebe
a býval bych to poslal za tebou.

(Dává mu psaní.)

Již ani slova dál, Menenie;
víc neslyším. — Ten muž, Aufidie,
mi býval v Římě milým; — a přece vidíš . . .

Auf. Jste pevný jako vždy.

(Odejdou Coriolanus a Aufidius.)

Prv. stráž. Tak, pane, vám tedy říkají Menenius?

Druhá stráž. Jak vidíte, je to zaklínačské slovo, moci veliké; teď víte, kudy zas cesta domů.

Prv. stráž. Slyšel jste, jak nás pro to vyplísnil, že jsme zadrželi vaši Vznešenost?

Druhá stráž. A proč, myslíte, mám padati do mdlob?

Men. Již nedbám světa ani vašeho velitele; o tvorech, jako jste vy, sotva si mohu pomyslit, že jsou; tak nepatrní jste. Kdo se odhodlal umřít vlastní rukou, nebojí se smrti od jiných; ať váš vůdce učiní, co může nejhoršího. Vy sami buďte dlouho tím, čím jste, a vaše ubožáctví ať roste s vaším stářím. Já pravím vám, co mně se řeklo: Pryč!

(Odejde Menenius.)

Prv. stráž. Statný chlapík, to svědectví mu dáti musím.

Druhá stráž. Chlapík, a řádný, jest náš vojevůdce; jeť skála, dub, jímž vichr neotřese.

(Odejdou.)

Scena 3.

Stan Coriolanův.

Vystoupí *Coriolanus*, *Aufidius* a jiní.

Cor. U hradeb římských s vojskem na zejtří
se položíme. — Vy, můj soudruhu
v té válce, radě Volsků řekněte,
jak neoblomně vedl jsem tu věc.
Auf. Jen jejich úmyslův jste ve všem dbal,
sluch zavřel prosbám Říma všelikým;
a nikdy nepřivolil k šepotu
ni s těmi přáteli, již myslili,
že možno jim se na vás bezpečit.
Cor. Ten starý muž, kteréhož naposled
jsem s puklým srdcem vrátil do Říma,
nad míru otcovskou mne miloval,
ba zbožňoval mne. Jejich posledním
to bylo útočištěm poslat jej.
Pro jeho dávnou lásku, jakkoliv
jsem hleděl zdáti se mu nevlídným,
přec ještě jednou první podmínky
jsem nabíd' jim, jež byli odmítli,
a také nyní přijat nemohou.
Jen z úcty k němu, který nadál se,
že více vymůže, jsem povolil
jim něco málo; novým poselstvím
a prosbám státu, přátel osobních
chci od té chvíle uzavříti sluch.

(Hluk venku.)

Ha! jaký hluk? — Mám býti pokoušen,
bych rušil slib v ten mžik, co dal jsem jej?
Ne!

Vystoupí smutečně oděny *Virgilia*, *Volumnia*, vedouc mladého *Marcia*, *Valeria* a *družina*.

Napřed moje žena přichází
a za ní ctihodná ta postava,
v níž toto tělo utvořeno jest;
a vnuka svojí krve za ruku
si vede. — Pryč, ty cite! veškeří
vy svazkové a práva přírody
se zpřetrhejte! ctností budiž teď
být zatvrzelým. — Zač mi pozdrav ten?
ty holubičí oči zač mi jsou,
jež samy bohy křivopřísežny
by učinily? — Měkkým stávám se
a nejsem z hlíny o nic pevnější
než jiní. Moje matka kloní se;
toť jak by Olymp čelem prosebně
bil před krtinou; malý hošík můj
s tak prosebným se dívá pohledem,
že volá z něho velká příroda:
»Nic neodpírej!« — Leč ať Volskové
Řím zorají,[9]) Italsko zpustoší,
tím housetem se nikdy nestanu,
bych pudu poslouchal, však budu stát,
jak byl by muž svým vlastním tvůrcem sám
a neznal pokrevenstva jiného.[10])

Vir. Můj pane, a můj choti!

Cor. Oči mé
již nejsou ty, jež v Římě[11]) míval jsem.

Vir. Žal, který jeví nás tak změněny,
jest příčinou, že domníváš se tak.

Cor. Jak tupý herec teď jsem zapomněl
svou úlohu a váznu k výsměchu.
Ty mého těla části nejlepší,

mou krutost odpusť mi, však neříkej
mi proto »Odpusť našim Římanům«,
Ó, jedno políbení, dlouhé tak
jak moje vyhnanství a líbezné
jak moje pomsta! — Nuže přísahám
při žárlivé tam nebes královně,[12])
to políbení nes' jsem od tebe,
má nejdražší, a moje věrné rty
jím od té chvíle byly panenské.
Ó, bohové! já mluvím na prázdno,
a matku v světě nejšlechetnější
stát nechám bez pozdravu. Do země
se vryj, mé koleno; (klekne) a hlubší vtisk
tam zanech svojí úcty hluboké,
než všední syn.

Vol. Ó, povstaň, žehnaný!

(Coriolanus povstane.)

já sama bez měkčího polštáře
než oblázek tu klekám před tebou
a projevuji úctu nezvyklou,
jež dosavade mezi dítětem
a roditelkou byla zvrácena. (Klekne.)

Cor. Co to? — vy poklekáte přede mnou,
svým synem káraným? Nuž, tedy ať
břeh pustý metá svoje oblázky
až ku hvězdám, ať bouřné větry bijí
hrdými cedry v slunce ohnivé
a vraždí nemožnost, by stalo se,
co nemůž' býti, věcí přesnadnou.[13])

(Zvedne ji.)

Vol. Ty's vojín můj; já pomáhala jsem
tě uceliti. Znáš-li tuto paní?

Cor. Toť vzácná sestra Publicolova,
ta luna [14]) Říma, cudná jako střechýl,
jenž mrazem zhutněn z nejčistšího sněhu
a visí na svatyni Diany.
Drahá Valerie!

Vol. A tady, hle,
ten chudý výpis [15]) z tebe samého,
jenž, dospělými lety vyložen,
snad bude celý ty.

Cor. Bůh vojínů
ať vůlí Jova svrchovaného
tvou mysl nadchne velkodušností,
bys hanbě stal se nezranitelným
a v bojích čněl jak velký mořský znak [16])
všem vichrům vzdoruje, a spása těm,
kdož tebe zočí!

Vol. Klekni, synáčku.

Cor. To jest můj statný hoch!

Vol. On, tvoje choť, ta paní a já sama
jsme prosebníci.

Cor. Prosím, ustaňte;
neb chcete-li o něco žádati,
to dříve pomněte, že cokoliv
jsem přísahal, že nepovolím, — nechci,
by odepřením zdálo se to vám.
To nechtějte, bych vojsko rozpustil
a s římskými zas jednal dělníky;
nic nemluvte, v čem nepřirozeným
se býti zdám; a nezamýšlejte
můj hněv a pomstu krotit důvody,
v nichž více chladu.

(Usedne na křeslo.)

Vol. Ó, nic dál, nic dál!
Tys děl, že nesvolíš nám k ničemu
a víc nám není o co žádati
krom toho, co jsi byl již odepřel;
leč budem žádat přec, by příhana,
když oslyšíš nás, lpěti zůstala
jen na tvé hrdosti; a proto slyš!
Cor. Aufidie a Volskové, teď slyšte,
neb nechcem z Říma tajného mít nic. —
Co tedy žádáte?
Vol. I kdybychom
ni nehlesnouce němy zůstaly,
náš oděv i to naše vzezření
by prozradily, jaký život náš
byl od té chvíle, co jsi vyhnán byl.
Sám pomysli, jak nešťastnější všech
žen na světě jsme k tobě přišly sem,
když pohled na tebe, jímž měly by
nám oči přetékati radostí
a naše srdce plesat útěchou,
je nutí plakat, chvět se postrachem
a zármutkem, jak vidí matka, choť,
a dítě, syna, manžela i otce
rozrývat útroby své otčiny.
Nám ubohým tvé nepřátelství jest
co nejkrutější, neboť bráníš nám
se modlit k bohům, což jest útěcha,
z níž radují se všichni, kromě nás;
neb jak se můžem, ach, jak můžem jen
se modlit za vlast, k níž jsme poutáni,[17])
a zároveň za tvoje vítězství,
jež také poutá nás? — Ach, nastojte!
buď vlast ztratíme, drahou kojnou svou,
neb tebe, svou v té vlasti záštitu.

Nám neodvratná hrozí pohroma,
ať přejem vítězství buď zde, či tam:
buď musíš ty, jak cizí odbojník,
být mužstvem naším veden v okovech,
neb jako vítěz kráčet po troskách
své otčiny a nésti palmu [18]) za to,
že's chrabře prolil krev své manželky
a dítek svých. — Co mne se týče, synu,
já nehodlám se sudby dočkati,
až tato válka skončí: nelze-li mi
tě přimět, abys milost šlechetnou
spíš proukázal stranám oběma,
než abys hledal zkázy jedné z nich,
dřív neudeříš na svou vlast, to věř,
než vlastní matce šlápneš na život,
jenž na svět přived' tě.
Vir. A na můj též,
jenž dal ti toho chlapce, který zas
tvé jméno živé časům dochová.
Chlapec. Však na mne nešlápne; já uteku;
až budu velkým, pak se budu bít!
Cor. Kdo nechce být jak žena rozněžněn,
v líc děcku nepohleď, ni ve tvář žen!
Až příliš dlouho seděl jsem. (Vstane.)
Vol. Ó ne;
tak od nás neodcházej. Kdybychom
svou prosbou chtěly zachrániti Řím
a při tom zničit Volsky, kterým sloužíš,
pak bys nás mohl zatratit, jak ty,
již chtějí otráviti tvoji čest.
Ne, naše prosba chce je smířiti,
tak, aby mohli říci Volskové:
»My tuto milost prokázali jsme«
a Římané: »My obdrželi ji«; —

by obě strany jásaly ti vstříc
a volaly: »Buď za to požehnán,
že's učinil ten smír.« — Víš, velký synu,
že konec války není jist; však to
jest bezpečno, že porazíš-li Řím,
tvou mzdou ti bude jméno takové,
že stíhati je bude prokletí,
kde ozve se, a o němž kronika
psát bude takto: »Šlechetný byl muž,
však posledním svým činem smazal vše;
svou vlastní domovinu zahubil
a jeho jméno hnusným zůstane
na příští věky.« — Promluv, synu můj!
Ty's bažil po nejvyšší míře cti,
bys výtečností bohům roven byl,
chtěl's hromem trhat širošírý vzduch
a dáváš perun [19]) za klikatý blesk,
jenž tříští pouze dub? — Proč nemluvíš?
Zda domníváš se, že to čestno jest,
by velkodušný muž měl napořád
jen křivdu v paměti? Mluv, dcero ty;
on nedbá tvého pláče. — Hochu, mluv;
snad tvoje dětinnost jej dojme víc
než naše důvody. Svět nemá muže,
jenž matce své by více dlužen byl,
a přec mne nechá mluvit na prázdno,
jak někoho, jenž v kládách [20]) sevřen jest.
Co živ jsi neprokázal úslužnost
své drahé matce, kdežto ona sama,
ta slípka ubohá, víc milených
již kuřat nemajíc, svým kvokáním [21])
tě vedla v boj a opět vítala
tě zdráva domů, slávou pokryta. [22])
Rci, že má prosba nespravedliva,

a odstrč mne; leč, takovou-li není,
dost čestně nejednáš a bohové
tě potrestají, že mi odpíráš
té úcty, jíž jsi matce povinen.
On odvrací se; ženy, klekněte!
a na kolenou zahanbíme jej.
Vždyť jeho příjmí jest Coriolan,
a tomu jménu sluší pýcha víc
než soucit s naší prosbou. — Klekněte; —
a konec již; toť pokus poslední.
Tak vrátíme se domů do Říma
a zemřeme se svými rodáky.
Ne, — pohleď na nás; tento malý hoch,
jenž, co by chtěl, neumí vyslovit,
jenž klečí, ruce vzpíná jak my,
pro naši prosbu mluví důrazněj',
než ty bys nám ji mohl odepřít. —
Nuž pojďme; tento člověk za matku
měl Volsku, ženu má v Coriolech,
a jeho dítě pouze náhodou
mu podobno. Již propusť nás! Já mlčím,
než naše město vzplane požárem . . .
A potom ještě něco promluvím.

Cor. (drže v ji chvíli mlčky za ruku).
Ó, matko, matko! cos to učinila!
Hle, nebe otvírá se dokořán
a bozi hledí dolů, smějí se
té podívané nepřirozené.
Ó moje matko, pro Řím dobyla's
šťastného vítězství, však tvému synu,
ó věř mi, věř, to výboj hrozivý,
snad smrtonosný. Ale buď jak buď. —
Aufidie, ač řádně válčiti
již nemohu, mír slušný učiním.

Dobrý Aufidie, kdybyste byl
na místě mém, zda byste matce své
přál méně sluchu, méně povolil,
Aufidie?

Auf. Já byl jsem dojat sám.

Cor. Chci na to přísahati, že jste byl;
a, pane, není to tak malá věc,
že moje oči zvlhly soucitem.
Leč, dobrý pane, raďte, jaký mír
si chcete učinit; já do Říma
se nevrátím, já s vámi půjdu zpět,
a prosím vás, abyste přispěl mi
v té příčině. Ó matko! ženo má!

Auf. (stranou). Jsem rád, že přišly v tobě do sporu
tvá čest a soucit; z toho ukuji
si opět svoje štěstí dřívější.

(Římské paní pokynutím loučí se s Coriolanem.)

Cor. Ach, ano, ano; — ale nejdříve
si ještě pohár spolu vypijem; [23])
a odnesete sobě do Říma
ne slova jen, však lepší svědectví,
jež spečetíme spolnou úmluvou.
Nuž, vstupte dál. — Vy, paní, hodny jste,
by k vaší poctě chrám se postavil.
Vše meče italské a veškerá
těch zemí spojená moc válečná
by byly nevymohly tento mír.

(Odejdou.)

Scena 4.

Řím. — Náměstí.

Vystoupí *Menenius* a *Sicinius.*

Men. Vidíte tam ten roh Capitolu, ten základní balvan?

Sicin. Nuže, co s ním?

Men. Možno-li vám jej vyvrátiti malíčkem, jest trochu naděje, že ty římské paní a zvláště jeho matka něco na něm vymohou. — Ale já povídám, že to beznadějné; jsme hrdla odsouzeni a jen čekáme na popravu.

Sicin. Zdali to možno, aby tak krátký čas proměnil celého člověka?

Men. Jest rozdíl mezi housenkou a motýlem; a přec byl motýl housenkou. Z toho Marcia, člověka, vykuklil se drak; má křídla; je víc než lezoucí tvor.[24]

Sicin. Svou matku vroucně miloval.

Men. Mne též; a teď své matky nevzpomíná víc než osmiletý kůň. Trpkost jeho tváře zralé hrozny okyseluje; když chodí, pohybuje se jako válečný stroj a zem se chvěje pod jeho kročeji; pohledem by krunýř probodl; mluví jako hrany a jeho zamručení duní jako batterie.[25] Sedí na svém křesle jako něco představujícího Alexandra. Co poručí, jest hotovo, jak pokyne. Na boha neschází mu nic než věkožíznost a nebesa, kde by trůnil.

Sicin. Ano, — a milosrdenství, vypravujete-li o něm podle pravdy.

Men. Líčím jej na vlas tak, jak jest. Dejte pozor, jaké milosrdenství jeho matka od něho přinese;

není v něm milosrdenství víc, než mléka v samčím tigru; to shledá naše město ubohé. — A to vše jste zavinili vy.

Sicin. Kéž jsou nám bozi milostivi!

Men. Ne, v této věci nám bozi milostivi nebudou. Když jsme jej vyhnali, nedbali jsme jich; a když se vrací, aby nám zlomil vazy, nedbají oni nás.

Vystoupí *posel.*

Posel. Chcete-li, pane, život zachovat,
hned domů prchněte; váš soutribun
pad' lidu do rukou a sem a tam
jej městem vlekou, přísahajíce,
že, jestli římské paní s útěchou
se domů nevrátí, coul po coulu
jej k smrti umučí.

Vystoupí jiný *posel.*

Sicin. Co nového?
Druhý posel. Jen samé dobré, dobré noviny!
ty ženy zvítězily; Volskové
svůj tábor zvedli, Marcius je pryč.
Dne veselejšího Řím nezdravil,
ne, od těch dob, co Tarquin vypuzen.
Sicin. Jsi jist, příteli, že to pravda jest?
že je to jisté nad vši pochybnost?
Druhý posel. Tak jisté, jako vím, že slunce hoří.
Kde vězel jste, že pochybujete?
Proud vzedmutý se nikdy neřítil
tak obloukem,[26]) jak utěšený lid
se hrne branami. Aj, — poslyšte!

(Hlahol trub, rohů a bubnů.)

Ty surmy,[27]) pozouny a polnice,
ty píšťaly a bubny, cymbály
a jásot Říma rozplesávají
i slunce. — Slyšíte?

(Jásot za scenou.)

Men. Toť dobrá zvěsť.
Jdu paním vstříc. Žeť ta Volumnie
nám zváží plné město konsulů
a patriciů se senatory;
a tribunů, jak vy jste, plnou zem
i moře. — Dobře jste se modlil dnes:
za deset tisíc vašich hrdel bych
dnes na jitře byl grešle nepodal.
Jen slyšte jejich jásot!

(Hudba a radostný pokřik trvají.)

Sicin. Nejprv ať
vám bozi žehnají za vaše zprávy;
a pak i moji vděčnost přijměte.
Druhý posel. My všichni máme velkou příčinu
dík velký vzdávat.
Sicin. Jsou již u města?
Druhý posel. Již skoro vcházejí.
Sicin. Nuž půjdeme
je uvítat a jásat pomůžem. (Odejdou.)

Scena 5.

Tamtéž. — Ulice poblíže brány.

Vystoupí dva *senatoři* s *Volumnií*, *Virgilií*, *Valerií*, atd., přecházejíce přes jeviště a následováni jsouce *patricii* a jinými.

Prv. sen. Hle naši ochránkyni, život Říma!
Lid svolávejte, bohy velebte

a zapalujte ohně radostné;
na jejich cestu sypte květiny,
křik ohlušte, jenž vyhnal Marcia,
a uvítáním jeho mateře
jej povolejte zpět a jásejte:
Vítejte, paní! — buďte vítány!

Všichni. Vítejte, paní! — buďte vítány!

(Hlahol trub a bubnů. — Odejdou.)

Scena 6.

Antium.[29]) — Náměstí.

Vystoupí *Tullus Aufidius* a *družina.*

Auf. Hned senatorům v městě řekněte,
že tady jsem. Ten list jim doručte;
až přečtou jej, ať na náměstí hned
se dostaví, kde jim a všemu lidu
chci pravdu toho dosvědčit, co v něm.
Ten, jehož viním, vešel právě teď
do městských bran a hodlá před lidem
se objeviti, maje naději,
že očistí se slovy. — Pospěšte.
(Odejde družina.)

Vystoupí tři neb čtyři *spiklenci* strany Aufidiovy.

Jste velmi vítáni.

Prv. spikl. Jak daří se našemu veliteli?

Auf. Jako člověku, který se otrávil
svým almužnictvím, sám se zavraždil
svým dobročiněním.[30])

Druhý spikl. Věhlasný pane,
jestliže dosud na tom trváte,
proč chtěl jste, bychom k vám se přidali,
my z nebezpečí vyprostíme vás.
Auf. To ještě nevím; jednat musíme,
jak nalezneme v lidu smýšlení.
Třetí spikl. Lid bude v nejistotě, dokavad
je zápol[31]) mezi vámi; leč, kdo padne,
vše tomu za dědictví ponechá,
kdo zbude.
Auf. Vím to, a má záminka
naň udeřit má dobrou oporu.
Já povznes' jej a ctí se zaručil
za jeho věrnost; on, tak povýšen,
své nové štěpy rosou pochleby
si zalíval a odváděl mi tak
mé přátele; a za tím účelem
si přiohnul i vlastní povahu,
jež nikdy před tím jiná nebyla
než drsná, nespoutaná, nezkrotná.
Třetí spikl. A jeho svéhlavost, když o konsulát
se ucházel, jejž proto ztratil jen,
že sklonit nechtěl se . . .
Auf. To chtěl jsem říci. —
Byv proto vyhnán přišel k mému krbu
a mému noži hrdlo nastavil;
já přijal jej a v službách soudruhem
jej učinil; já vůli ponechal
všem jeho přáním, ze svých vlastních řad
jsem k provedení jeho záměru
dal vybrati si mužstvo nejlepší
a nejčerstvější; vlastní osobou
jsem sloužil jeho plánům, pomáhal mu
žít slávu, kterou v koncích sebral sám;

ba jistou měrou jsem až hrdý byl,
že křivdím sobě, až jsem konečně
se jeho sluhou zdál, ne soudruhem,
a on mne platil přízní zpanštělou,
jak byl bych v jeho mzdách.

Prv. spikl. Tak, pane, jest
a vojsko žaslo; když pak naposled
Řím v moci měl a my jsme čekali
neméně kořisti než slávy, tu ...

Auf. Ó, v tom to právě, proč můj každý sval
se musí proti němu napnouti.
Za několik těch kapek ženských slz,
jež laciny jak lež, on prodal krev
i práci naší velké výpravy,
a proto zemře; já pak jeho pádem
se znovu povznesu — Však poslyšte!

(Hlahol trub a bubnů s hlučným jásotem lidu.)

Prv. spikl. Vy do rodného města vešel jste
jak posel, nikým domů nevítán;
on vrací se a hlukem třaská vzduch.

Druhý spikl. A blázni dobráčtí, jimž povraždil
jich dítky, podlý chřtán si trhají
na jeho oslavení.

Třetí spikl. Protož vy
na vlastní prospěch, dřív, než hlesne sám,
neb tím, co chtěl by říci, dojme lid,
svůj meč mu dejte cítit a my k vám
se postavíme. Když pak natažen
zde bude ležet, vše, jak chcete, sám
jim o něm vyložte, a pohřbí se
tak jeho nárok s jeho mrtvolou.

Auf. Nic dále; senatoři blíží se.

Vystoupí *senatoři.*

Všichni sen. Jste vítán domů!
Auf. Toho nezasloužím.
Leč vzácní pánové, zda přečtli jste
si bedlivě, co jsem vám napsal?
Senatoři. Přečtli.
Prv. sen. A kormoutí nás, že to slyšíme.
V čem dříve pochybil, to mohlo se,
jak myslím, lehkým trestem odbýti;
leč skončiti tam, kde započíti měl,
a vzdát se výhod naší výpravy,
nás platit naším vlastním penízem
a umlouvati smlouvy tam, kde víc
již nezbývalo kromě vzdání se,
— to nepřipouští žádné omluvy.
Auf. Hle, přichází; však uslyšíte jej.

Vystoupí *Coriolanus* s bubny a prapory; *měšťané* s ním.

Cor. Zdar, senatoři! — jako vojín váš
se vracím domů; láskou k vlasti své
nic více otráven, než když jsem vyšel,
leč stále vašich velkých rozkazů
jsa poslušen. — Nuž, buď vám vědomo,
že šťastného jsem dobyl úspěchu
a vaši válku cestou krvavou
až k samým branám římským dovedl.
Plen, který nesem, celou třetinou
převáží náklad naší výpravy.
Mír sjednali jsme, o nic čestný míň
Antiatům, než Římu potupný;
a tady, podepsáno konsuly

a šlechtou, spečetěno senatem,
vám odevzdáváme, co smluveno.
Auf. Nic, vzácní pánové, mu nečtěte;
však zrádci řekněte, že nanejvýš
té vaší plné moci zneužil.
Cor. Jak! — zrádci! —
Auf. Ano, zrádci, Marcie!
Cor. Marcie!
Auf. Marcie! ano, Caie Marcie!
Či myslíš, že tě poctím loupeží,
tím příjmením, které jsi ukradl,
Coriolane, kdys v Coriolech!
On, pánové a hlavy obce té,
vám věrolomně zradil vaši věc
a za několik slaných krůpějí[32])
dal vaše město Řím, řku, »vaše město«
své ženě a své matce, zpřetrhav
svou přísahu a vše své záměry
jak nitku zpuchřelého hedvábí;
válečné rady ani nesvolal,
leč na slzy své kojné proskučel
a proskomíral vaše vítězství,
že panoši se nad ním zarděli
a muži srdnatí druh na druha
se žasem zadívali.
Cor. Slyšíš, Marte!
Auf. To božské jméno nebeř nadarmo,
ty rozplakaný chlapče!
Cor. Ha!
Auf. Nic dál!
Cor. Bezměrný lháři! ty jsi učinil
mé srdce příliš velkým[33] pro tu hruď,

v níž uzamčeno. »Chlapče!« — Otroku!
Vy, páni, odpusťte; — toť ponejprv,
co byl jsem nucen spílati. — Váš soud
ať ze lži tresce toho hafana;
a jeho vlastní vědomí, jenž má
mé pruhy vyšlehány na tělě
a ponese můj výprask do hrobu,
ať do hrdla mu vecpe tuto lež.

Prv sen. Již oba dost, a slyšte!

Cor. Na kusy
mne rozsekejte, Volskové; kde muž
i hoch, ať mojí krví pobarví
svou čepel. — »Chlapče!« — Prolhaný ty pse!
Máte-li pravdou psány kroniky,
tam jest, že jako orel v holubníku
jsem Volsky plašil kdys v Coriolech;
já sám je honil. »Chlapče!«

Auf. Vzácní páni,
zdaž dovolíte, aby na paměť
vám dával tento chlubič zlotřilý
své slepé štěstí, vaši potupu,
tak přímo do očí a do uší?

Všichni spiklenci. Ať zemře za to!

Všechen lid (po různu). »Roztrhejte ho!« —
»Hned!« — »Zabil mého syna! — Dceru mou! —
»On zabil Marka, mého bratrovce!« — »Mně otce
zavraždil!«

Druhý sen. Hoj, ticho! — ticho, — žádné násilí!
Ten muž jest bohatýr a jeho sláva
kruh zemský objímá. — V čem naposled
se na nás provinil, vše rozvážně
se bude soudit. — Stůj, Aufidie,
a neruš mír!

Cor. Ó, kéž bych dostal jej,
ba šest Aufidiů, ten celý rod,
by ucítil můj spravedlivý meč!
Auf. Nestoudný lotře!
Všichni spiklenci. Skolte, skolte jej!

(Spiklenci tasí a zabíjí Coriolana. Aufidius stoupne na jeho mrtvolu.)

Senatoři. Zpět, stůjte, stůjte!
Auf. Šlechetní páni, slyšte mne.
Prv. sen. Ó Tulle! —
Druhý sen. Čin spáchal's, nad nímž chrabrost zapláče.
Třetí sen. Ty po něm nešlap! — Lidé, ztište se a meče zastrčte!
Auf. Až, páni, poznáte, — jak nelze vám
ted v rozjítření, které vznítil on, —
to velké nebezpečí, jímž ten muž
vám hrozil za živa, vy zaplesáte.
že tak byl odklizen. — Nuž, před senát
mne povolejte, vaše Vzácnosti,
a věrným sluhou se vám osvědčím,
neb vytrpím váš nejkrutější soud.
Prv. sen. Již jeho tělo odsud odneste
a truchlete proň; budiž pokládán
za nejbohatýrštější mrtvolu,
již hlasatel[34]) kdy k urně provázel.
Druhý sen. Sám vlastní prudkostí s Aufidia
část velkou hany sjímá. Tedy vše
si k dobru obraťme.
Auf. Ten tam můj hněv,
a žal mne svírá. — Tělo zvedněte!
Tři z nejosvědčenějších vojínů
mi pomozte, já s vámi ponesu.

Ty udeř na buben; ať hudba zní!
Vy skloňte ocelové oštěpy!
Ač v tomto městě mnohé vdovami
a mnohé bezdětnými učinil,
jež do té chvíle cítí ránu dávnou,
přec bude míti navždy pamět slavnou.
Sem, pomozte!

(Odejdou odnášejíce tělo Coriolanovo. — Smuteční pochod.)

POZNÁMKY.

Jednání I.

[1]) = souhlasíte, aby byl zabit?

[2]) *Dobří*, totiž co do peněz a majetku = *zámožní*.

[3]) = že za tolik nestojíme.

[4]) Pohled na naši bídu jest soupisem, inventářem (seznamem), v němž patriciové vidí svůj blahobyt, t. j. čím my plebejové jsme chudší, tím oni jsou bohatší; naše bída jest měřítkem jejich blahobytu.

[5]) *Hafan* jest tu obrazem *ukrutnosti* a *necitnosti*.

[6]) Poněvadž Marcius si zakládá na své chrabrosti, jí se pyšní, tím *sám béře si* odměnu, nečekaje, až jiní mu ji dají (až jiní ho budou chváliti).

[7]) To tvrdí také Plutarch.

[8]) = jest ještě dosti poctiv proti jiným.

[9]) = zápach. Sh. snižuje tu lid, plebeje na luzu, která i tělesnými nedostatky se liší od patriciů.

[10]) Vaše hrozby jsou bezdůvodny a marny; neboť dráha státu římského tak jest pevna, že by jí nezastavilo ani 10.000 řetězů železných.

[11]) = modlitby.

[12]) = vlastně rus. a pol. = rozkazy, ustanovení.

[13]) = stane se ještě známější, otřepanější.

[14]) = odbudete.

[15]) T. j. nebyl to smích opravdový, hlasitý, nýbrž jen opovržlivý úsměv.

[16]) T. j. žaludek odpověděl jen *potupným úsměvem* a tím už projevil zničující úsudek, jak to činí Menenius ple-

bejům. Ale ti nejsou tak vtipni, aby pochopili, co míni pohrdlivým úsměvem a proto netrpělivě se domáhají odpovědi.

[17]) = trůnu.

[18]) Napomíná je k pozornosti, aby mu dobře rozuměli.

[19]) = vhodná, případná!

[20]) totiž vzhledem k bajce (jako říkáme: *poslední* kolo u vozu).

[21]) = *plebejové*, kteří jsou hladovi jako krysy a rádi by dostali obilí.

[22]) To sám Sh. uvádí; v Plutarchu jen pověděno, že Marcius byl velmi nespokojen. — *Mínění* lidu se tu srovnává se *svrběním* (malomocí). Svrbění cítíme na *povrchu* své kůže; mínění lidu je tedy jen *povrchní*, rovná se svrbění. Dotýká-li se lid svých domněnek (= svrbivé kůže), zhoršuje svou nemoc (své svrbění), oprašiví.

[23]) = hanebně, mrzce.

[24]) = za obyčejnou, nezdraženou cenu.

[25]) = se povznese, nabude moci.

[26]) Hyperbolicky = velmi vysoko; zároveň *anachronismus*, neměliť Římané čapek a nedávali tedy radosti své tak na jevo.

[27]) = pomyje, pohrdlivě, potupně.

[28]) = zahálčivé chátry, které jest v Římě nazbyt.

[29]) senátoři.

[30]) Tullus Aufidius byl z Antia; pro svou zámožnost, chrabrost a urozenost požíval u všech Volscův úcty královské. Byl tedy důstojným protivníkem Marciovým a často s ním zápasil. (Plutarch kap. 22.)

[31]) Kdybych nebyl Marciem, chtěl bych býti Aufidiem.

[32]) Viz pozn. 21.

[33]) slibuje dobré ovoce; zmužilost jejich právě se ukázala vzpourou, lze tedy se naditi, že chutě půjdou do boje.

[34]) = panenskou bohyni měsíce = Dianu; ztupí = potupí.

[35]) = s jakým důstojenstvím vojenským.

[36]) Sh. následuje tu Plutarcha, nazývaje *matku* Marciovu *Volumnií* (kap. 4.) a *choť* jeho *Vergilií* (kap. 33.). U *Livia* (v knize II. kap. 40.) slove *matka* Marciova *Veturia* a *manželka Volumnia*; taktéž u Dionysia Halicarnasského.

[37]) Vergilie má *zpívati*, aby se rozveselila; neboť zpěv u Sh. jest projevem veselosti.

[38]) t. j. kdyby král celý den o něj byl prosil, matka nebyla by ho pustila ani na hodinu.

[39]) Věncem *dubovým* býval odměněn Říman, zachrániv občanu v bitvě život. Že tak Marcius učinil za poslední výpravy Tarquiniovy na Řím, Plutarch vypravuje v kap. 3. Marcius tenkrát *po prvé* účastnil se války. Po latinsku věnec ten sluje *corona civica* (ob civem servatum = za zachránění občana.)

[40]) Věta připomíná známý výrok Epaminondův, že zůstavil po sobě dceru, totiž *bitvu leukterskou*, když mu bylo vyčítáno, že neoženiv se, nezanechal po sobě syna.

[41]) Valeria byla sestra slavného státníka a vojevůdce P. Valeria Publicoly.

[42]) Dosud nepustili se v boj.

[43]) totiž ($1^1/_2$ míle) *anglické*, musí se přimysliti, tedy asi *hodinu cesty;* neboť kdyby někdo myslil na bývalé *naše* míle, nebylo by bývalo možná slyšeti válečný hluk tehdejších vojsk. Angl. míle = 1·6 km.

[44]) = v ohradě spletené z proutí.

[45]) = podnětem k boji.

[46]) Pohrda Volsků tak rozčiluje a hněvem rozehřívá Marcia, že se hněvem potí.

[47]) *Jih* byl pokládán za neblahou stranu světovou, z níž přicházely nemoci a zhoubné výpary.

[48]) Dle Plutarcha *několik* Římanů provázelo Marcia; Sh., aby zveličil Marciovu chrabrost, nadsazuje schválně.

[49]) = jsi smělejší a neústupnější než necitný meč.

[50]) *Anachronismus* zaviněný textem Plutarchovým; v ústech Plutarchových slova ta nejsou anachronismem, protože Plut. žil *po* Catonovi, ale v ústech Marc. jsou, protože Marcius žil několik set let *před* Catonem. Cato maior (starší) žil v III. a II. stol. před Kr., Cato Uticensis (pravnuk předešlého) za doby Caesarovy; oba prosluli *přísnými* mravy.

[51]) *Anachronismus.* Sh. odívá Římany jako současné Angličany. Katům náležely šaty popravených; šaty ukořistěné byly tak bezcenné, že by je kat byl hodil do hrobu.

[52]) = krví jsa zbrocen.

[53]) Panoš anachronisticky; = zdar tě doprovázej!

[54]) Halas = křik, hřmot, povyk.

*

[55]) Zpráva poslova nesrovnává se s pozorováním a přesvědčením Cominiovým, nezdá se mu býti správnou.

[56]) Rozuměj: *anglickou;* neboť *naší* míle by neuběhl za hodinu; také dále 3—4 míle rozuměj *anglické!*

[57]) Buďto: Pak nebude vám pomoci, nebo: pak přicházíte poražen, když vás jiní zranili.

[58]) *Brak* = výmět, výměsek, přebčrek; zde plebs.

[59]) *Antium*, prastaré město v Latiu na skalnaté ostrožně vybíhající daleko do moře; v Antiu sídlel Tullus Aufidius.

[60]) Tím, že jej vyzdvihují rukama, činí jej mečem, kterým bojovníci mávají.

[61]) T. j. není-li vaše bojechtivost jenom na oko, strojená, planá.

[62]) Setnina = část legie, zprvu o 100, později o 60 mužích.

[63]) Lež a zrušení slova Sh. pokládá za největší ničemnost.

[64]) Římané odvozovali svůj původ od Aenea trojanského; Hektor, nejsilnější záštita Trojanů, snad se tu zove bičem, jenž bolestně šlehal Řeky, dokud ho Achilleus nezahubil.

[65]) jakoby nechtěli věřiti.

[66]) Nemáte úmyslně zatajovati svých zásluh.

[67]) Jen smrt by jej vyléčila, t. j. nevděk ten bolel by tě do smrti.

[68]) = abych přijal dar, kterým bych si dal zaplatiti svou statečnost.

[69]) = fanfara, hlahol trub i kotlů.

[70]) Změkne-li ocel jako hedvábí pochlebných dvořanův, ať z hedvábí má vojín pancíř (= pozbude vojín ve válce ochrany). Vloudí-li se pochlebenství do vojska, ať se vojsko ubrání pochlebenstvím!

[71]) = nade všechny se vyznamenal.

[72]) jako přemožený se musím pokořiti.

[73]) Anachronismus.

[74]) sama sebe opouští, před Marciem pozbývám chrabrosti.

[75]) bezbranný (chce sprovoditi Marcia i bezbranného, třebas to nepoctivo, nečestno).

[76]) Druhou osobou *plur.* věrně z angl. přeloženo, ač u Římanů nebylo zvykem tak mluviti, měla by býti II. os. *sing.*

Jednání II.

[1]) Před důležitými událostmi augurové (ptakopravci) z letu ptáků, z nebeských znamení a pod. zpytovali vůli bohů.

[2]) Menenius vyrozumívá *vlkem* lid, Sicinius Coriolana.

[3]) Nejasné místo; někteří čtou takto, jiní zase: s žalobou *žíznivou*, narážejíce na jeho náklonnost k vínu.

[4]) = na mém zevnějšku, zvláště na mém obličeji.

[5]) Chybně tu Sh. přičítá tribunům, co náleželo praefectu urbis.

[6]) = vyhlásíte válku.

[7]) Menenius na Kapitoliu sedával jakožto *senátor*.

[8]) Od *Deukaliona* = od potopy světa dle řecké mythologie.

[9]) Anachronismus; dědiční katové dle *středověkého* zřízení.

[10]) M. vyhazuje čapku vzhůru.

[11]) Anachronismus bezmála o půl sedma sta let, neboť proslulý lékař *Claudius Galenus*, jenž složil mnoho spisů lékařských a ještě za středního věku byl autoritou na slovo vzatou, žil v II. stol. po Kr. (nar. r. 131 v Pergamu, zemřel ok. r. 200 v Římě).

[12]) = Lektvar, lat. electuarium, praeparat lékárnický z jemně práškovaných hmot léčivých, smíchaných se syrupem, medem nebo povidly; všeobecně tolik asi = dryák, z řec. slova *θηριακός*, lék proti uštknutí hadímu, později *lék, mast* vůbec; poněvadž pak mastičkáři takovéto masti a prášky vyrábějíce, jen aby se obohatili hojným odbytem, obecenstvu je vychvalovali chlubnou řečí, jakoby dryák pomáhal od každé nemoci, dostaly se *dryáky* do špatné pověsti jako šalebné mastičky bezcenné. Odtud vysvítá dobře smysl slova *dryáčník* (= nestydatý mluvka).

[13]) Anachronismus; neměliť Římané kapes.

[14]) totiž: přináší vítězství, ne v kapse. Ostatek viz I. pozn. 39.

[15]) Slovní hříčka na jméno *Aufidius*, kterou překladatel napodobí; = zbit jako Auf.

[16]) Volumnia horší se pro pochybnost Vergiliinu, ona nepochybuje dosti málo.

[17]) = o konsulát.

[18]) Men. dále počítá *po tichu* a spočítav rány, nahlas opravuje Volumnii, že bylo ran 9, a všech tedy 27.

[19]) O *rýmech* u Sh. viz v *Úvodě* V, o verši str. XLIV.
[20]) Cor. mluví k Vergilii, která slzí radostí, nemohouc mluviti.
[21]) acc. doplňkový = že jsem vítězem.
[22]) naráží na tribuny.
[23]) = naději na n. hodnosti.
[24]) Raději by nebyl konsulem, než aby se ucházel ponižujícím způsobem o přízeň lidu, aby dostal plebejské hlasy.
[25]) Anachronismus; = brejle.
[26]) Výjev tento mimoděk přivádí nám na mysl výjev z českých dějin z r. 1433, kdy 4. ledna Prokop Holý v čele poselstva českého za podobného rozruchu vyjížděl do Basileje. Eneáš Sylvius v překladu Konáčově (Grim, Výb. z lit. čes. doby střed. III. vyd. str. 62) líčí výjev takto: »Vyšed před město městský lid, a z sněmu také mnozí, příštie (= příchod) přesilného národa před branami čekali. Jiní se na ulice, kudyž jeti měli, sešli. Panie, děti, děvečky okna a krovy naplnily« atd.

[27]) Flaminové = *obětníci*, především *flamen Dialis* (= Jova kapitolského) jen dvakráte do roka směl vyjíti z domu svého na Palatinu pro svůj veleposvátný úřad; každého dne obětoval Jovovi. Obšírnější zprávu najdeš ve *Velišském*, Život Řek. a Řím. str. 336.

[28]) Příklad *eufuismu*. Paní odhalují závoje s tváří se rdících (= sněhový úběl válčí s růžemi), tak že žárné paprsky sluneční dychtivě ožehují líce jejich.
[29]) Viz níže poznámku 48. Attribut *ošumělý* vlastně se nehodí; neboť ti, kdož ucházeli se o úřad, oblekli togam *candidam* (bělostnou), odkud i nazývali se *candidati* (= oblečení v bělostnou togu).
[30]) Viz I. jedn. pozn. 9.
[31]) *Dávné zášti* (= strniště) lidu se vznítí popudlivou řečí Coriolanovou.
[32]) Anachronism.
[33]) Anachronism.
[34]) *Liktorové* jsou řádní sluhové diktatorovi (24), konsulovi (12) nebo praetorovi (6). Chodili před těmito úřadníky a nosili fasces (t. j. svazek prutů, uprostřed nichž vyčnívala sekyra) jakožto symbol hrdelní moci soudní.
[35]) Podle skutečnosti Sicinius a Brutus *nemohli* býti se senátory *uvnitř* budovy, nýbrž *venku* u vchodu. Neboť

teprve 300 let po Coriolanovi dovolen tribunům přístup do senátu. Sh. se tu tedy anachronismem odchyluje od skutečnosti.

[36]) = senátoři.

[37]) = volbu Coriolanovu za konsula.

[38]) V boji stavím se směle na odpor, ale lichotivých řečí nerad poslouchám.

[39]) Raději by pohodlně seděl a zahálel, když se volá do boje (ač se to příčí jeho bojovné povaze); avšak za protivnější pokládá poslouchati svou chválu.

[40]) = vašemu přečetnému množství.

[41]) Rozuměj: Superbus.

[42]) Aulus Postumius. Bitva strhla se asi r. 496 u jezírka Regillus (u Tuscula.)

[43]) Tak byl mlád, že neměl ještě vousů. Totéž připomíná se o českém pluku jízdném, který v bitvě u Kolína r. 1757 rozhodl bitvu ve prospěch Rakušanů.

[44]) *Ženské úlohy* za dobu Sh. hrávali na divadle hoši; anachronismus.

[45]) t. j. vyznamenal se nade všecky.

[46]) Nebaží po odměně.

[47]) Ti, kdož ucházeli se o úřad, nenosili spodního roucha (tuniky), aby mohli ukazovati jízvy, nýbrž vystupovali v bělostné toze (odtud název jejich *candidatus* = bělostným rouchem oděný; candidus = bělostný). Viz i pozn. 29.

[48]) Viz pozn. 30. a v I. jedn. 9.

[49]) Viz I. pozn. 47.

[50]) Nesnadno rozhodnouti, co Sh. vtipem tím chtěl říci; zda to, že aspoň trochu vtipu musí míti ten, kdo si chce získati ženu, či že jen pošetilec (= kdo jen čtvrtinu rozumu má) se žení.

[51]) Srovnej pozn. 47.

[52]) Srv. I. pozn. 9.

[53]) vlastně: pozdravení kloboukem; anachronismus.

[54]) Buďto srovnává se tu Coriolán žebraje o hlasy lidu s hladovým vlkem, jenž vyje, nebo má tu Cor. na mysli: »Kdo chce s vlky žíti, musí s nimi výti«, že i on se musí přispůsobiti, pokořiti lidu.

[55]) chybně místo: *žádat*; stč. ždáti = čekati.

[56]) Cor. se tím posmívá občanům, jimž má *teprve* vykládati o svých činech, ač je všichni dobře znají.

[57]) Anachronism.

[58]) Nebyl vlastně starý, neboť konsulát trval teprv od r. 509 př. Kr. (tedy 20 let).

[59]) = rozumu.

[60]) = abyste křičeli jinak, než vám rozum kázal, abyste překřičeli svůj rozum.

[61]) Pán chová přece psy proto, aby štěkali.

[62]) Anachronismus; neboť Publius, Quintus i Censorinus žili *po* Coriolánovi.

[63]) *Censorům* náležel *census* = odhad, t. j. odhadnout jmění občanův a podle něho zařaditi je do příslušné třídy, vůbec spravovati finanční záležitosti a posuzovati mravy.

Jednání III.

[1]) Zaručil jsem jemu bezpečný příchod a odchod.

[2]) Když za ně mluvíte, proč neřídíte též jejich skutků? Proč jim nezabráníte ve zlém? nezdržíte je od zlého?

[3]) Srovnej II. 3 v. 524—525, 528—529.

[4]) Rozuměj: kráčejte, na náměstí.

[5]) Vylíčím je podle pravdy, ukážu jim zrcadlo pravdy a v něm ať se shlížejí!

[6]) Plevel na poli *(ohnice)* jest obrazem vzpoury.

[7]) Sicinius přirovnává se k Tritónu, trubači Neptunovu, jenž troubí ve jménu mřínků = rybiček (rybičky = lid obecný).

[8]) Hydra = saň mnohohlavá v jezeru lernejském u Argu, kterou usmrtil Herakles. Vyrozumívá se jí lid (II, 3. vv. 524—525 atd.) »hromada mnohohlavá«.

[9]) Jak lid se nám odvděčí, odmění?

[10]) Chce tím říci: Jak málo vlasů tak málo rozumu mají.

[11]) Srv. I, 1. vv. 255—256.

[12]) Aedilové měli se starati o veřejnou bezpečnost, o trh na potraviny a o veřejné hry.

[13]) Tak jest už zpuchřelý, že kosti jeho jen šatem ještě pohromadě jsou udržovány.

[14]) Menenius chce tribuny získati a setříti nepříznivý dojem řeči Coriolánovy.

[15]) Snahy Coriolánovy.

[16]) Se skály tarpejské (čili capitolské) svrhovali zločince, zejména též zrádce vlasti, za nějž tu tribunové prohlašují Coriolána.

[17]) Jiní vydavatelé tato slova kladou v ústa *Meneniovi.*

[18]) = roztržku mezi Coriolánem a lidem.

[19]) = co na srdci, to na jazyku.

[20]) = aby už spali.

[21]) Hajte svých práv, ale neubíjejte Coriolána.

[22]) Rychlý a ukrutný jako tigr.

[23]) = jen co, jakmile.

[24]) Dostaví se k řádnému, zákonitému výslechu, aby se zodpovídal a byl souzen podle zákona po případě i na smrt.

[25]) = způsob, který právě si zvolili tribunové.

[26]) *Šerka* = hrubá (tudíž i laciná) látka.

[27]) = chci se ukázati takovým, jaký jsem, chci iednati dle své povahy.

[28]) = odložil, zmařil.

[29]) Smysl: proč v míru má opatrnost škoditi cti, když ve válce jí prospívá? Proč tedy nechceš opatrnost spojiti se ctí?

[30]) Vyzývá *Coriolána.*

[31]) Anachronismus.

[32]) = bije se do prsou.

[33]) = jako jest tvé, tak srdnatě se vysmívám jako ty.

[34]) Chci lživou přetvářkou, šalebnou řečí získati si přízeň lidu jako dryáčník.

[35]) Od času Servia Tullia vyrozumívá se slovem *třída* = *tribus* oddělení plnoprávných občanů římských; Řím byl rozdělen ve 4 třídy, venkov v 26 (později 31) tříd.

[36]) Ježto věc lidu jest spravedliva, nemá lid pouštět se do dalších výkladů, nýbrž má jednoduše vyřknouti rozsudek dle starého práva svého.

[37]) Nechá si stokrát vynadati »lotrasů«. Tato slova dí Coriolán k Meneniovi *po tichu*, jako Menenius k němu.

[38]) = lidomornu, hladomornu.

[39]) Dle jiných vykladatelův *opačně*: vás chránic (ale protivníky vyhánějíc do ciziny).

Jednání IV.

[1]) = plebejové, viz II, 3 v. 525.

[2]) = mor.

[3]) Jako manželka polovici jeho prací bys vzala na sebe. Všech prací Heraklových bylo 12.

[4]) Slzy prý jsou *slané*; škodily by tedy očím Meneniovým.

[5]) Bažina, v níž se skrývá, více nahání strachu než drak sám.

[6]) Básníkův oblíbený výraz, jímž označuje *drahnou* dobu; podobně II, 1, 117.

[7]) Srv. konec III. jednání.

[8]) Liška tu obrazem nejen úskočnosti, nýbrž i *nevděčnosti*.

[9]) Výkřik, jímž Sicinius projevuje *podivení* nad výrokem Volumniiným. Proto Volumnie dalšími slovy svůj výrok odůvodňuje.

[10]) Mluví k Brutovi, který se chystá odejíti.

[11]) Ve smyslu povšechném = někde na poušti, za kterou Arabie tehdy se pokládala.

[12]) = symbol falešnosti.

[13]) = tak krutě a vytrvale se hněvajíc jako Juno.

[14]) Vyslovuje ošklivost nad tribuny a jejich jednáním.

[15]) Nepochybně klient Coriolánův.

[16]) Velitelé setniny, setníci.

[17]) Pouk č. *pouch* = prázdná vaječní skořepina, výdumek = tret.

[18]) Dle Plutarcha (kap. 23) posadil se u krbu (ohniště) s tváří zahalenou, poněvadž krb v každém domě zasvěcen byl bohyni Vestě a byl proto pokládán za místo posvátné, za *útočiště*.

[19]) = pod širým nebem.

[20]) Kavky mají tutéž pověst jako straky; pokládají se za hloupé a žvatlavé. Na tyto vlastnosti naráží sluha.

[21]) = bych se jim pomstil.

[22]) = morem zachvácené, nakažené.

[23]) Instr. subst. tříšť = třískami odletlými z oštěpu.

[24]) Tato hyperbola často se opětuje u Shakesp., na př. I, 1, 252 a V, 1, 41.

[25]) *Kovadlina* = Marcius Coriolanus, poněvadž Aufidius potýkal se s ním a mečem bušil do něho tak často jako kovář na kovadlinu.

[26]) S týmž zápalem tě nyní miluji, s kterým jsem druhdy bojoval proti tobě.

[27]) Nadsázkou a hříčkou slovní = Marcie. *Mars* = bůh války.

[28]) = sfackovati, natlouci někomu.

[29]) Anachronismus.

[30]) Anachronismus = bez klobouku.

[31]) Ježto Coriolán pokládán od nich za cosi nadpozemského, posvěcuje se jím ten, kdo se ho dotkne.

[32]) Chce se vyjádřiti *cizím* slovem, ač ho ani pořádně nezná ani mu nerozumí; = dokud nemá *důvěry*, úvěru.

[33]) Zbraně za míru zrezavějí.

[34]) = ve válce bezcenní, nestateční.

[35]) Nemá naděje, že by nějakým převratem umožněn mu byl návrat do Říma.

[36]) = jako hlemýžd.

[37]) Abstractum pro concreto; mrskati *toho*, jenž vám dal výstrahu.

[38]) Ironicky.

[39]) V dožecím paláci (palazzo ducale) v Benátkách byly cely pro vězně pod střechou olovem pokrytou, aby vězňové hrozným vedrem ještě více se trápili. Zde tedy: pomáhali jste svým jednáním sami se dostati do strašlivého vězení.

[40]) *Spratek* vl. tele nedošlé, t. j. které před časem se vylíhlo; kůže z telete neb jehněte nedošlého; malé dítě. Zde = lidé před časem zrození, *nedochůdčata*.

[41]) = řemeslníci.

[42]) Jísti česnek a zapáchati jest u Sh. známkou chátry.

[43]) Narážka na zlatá jablka v zahradě Hesperidek.

[44]) = poznali jeho cenu, vzácnost.

[45]) Viz poznámku 42.

[46]) Každý vlas jeho bojovníků bude bičem na vás.

[47]) Modlitbou po jídle, jíž děkujeme bohu za jeho dary.

[48]) Dle pověry lidu ryby mořské, když orel mořský letí nad mořem, neodolatelným pudem přírodním jsouce vedeny, plují na hladinu a obracejíce se břichem vzhůru, nechávají se mu lapati (Doucha).

[49]) *Přílba* odznak války, *křeslo* odznak míru.

[50]) Všeho mnoho škodí. Přílišné zásluhy Coriolánovy vzbuzují nenávist proti němu a tím jemu škodí.

[51]) Moc, bývá-li velebena a oslavována na řečništích, vzbuzuje závist a nevoli proti sobě; tak řečniště stanou se zjevným hrobem jejím.

[52]) Jiný čas má jiné ideje, názory, potřeby a práva; co dnes uznáváme za dobré a schvalujeme, to zítra haníme a zavrhujeme, nepotřebujíce toho. Až Volskové nebudou potřebovati Coriolána, obejdou se bez něho a svrhnou jej s nynější jeho výše.

Jednání V.

[1]) = že prý jest jaksi ničím; zakazoval si jména dřívější, aby zapomněl na minulost a chtěl si dobýti nového jména.

[2]) Cominius.

[3]) Viz IV. pozn. 24.

[4]) Ta okolnost, že tak nelaskavě přijal Cominia, odnímá mi sebedůvěru.

[5]) Místo nejasné; někteří vykládají, že *zlato* znamená tu zlatou slavozáři (aureolu), která obklopovala Coriolána a k níž nebylo lze se přiblížiti; jiní zase míní, že to skvostné křeslo, na němž sedě přijal poselstvo římské; dle Plutarcha přijal je s *nádherou*.

[6]) O svých přátelích mluvíval jsem plnou pravdu, ba někdy i více.

[7]) Já svou výmluvností až příliš velebil skutky jeho, někdy jsem až nadsazoval, přechvaloval.

[8]) — Hněv tvůj obrať se na tohoto strážce!

[9]) Dle obyčeje římského rozbořené město bývalo pluhem přeoráno.

[10]) = jakobych se nebyl narodil, jakobych neměl matky a nemusil jí poslouchati, jakobych vznikl sám ze sebe.

[11]) Hledím na všechny poměry bývalé (i na své příbuzné) zcela jinak než druhdy.

[12]) Juno známá pro svou žárlivost k Jovovi.

[13]) Smysl: Převrací-li se tak nepřirozeným způsobem poměr matčin k synovi a synův k matce, pak není v přírodě nic nepřirozeného a nemožného.

[14]) Srv. I. pozn. 41.

[15]) Chudý výpis Coriolánův = syn. Coriolán jest *kniha*, výpisem z ní jeho syn; až se výpisky ty časem rozmnoží, bude z nich kniha, syn tvůj časem vyrovná se tobě.

[16]) Mořský *znak* jest znamení upevněné na vodě, aby naznačilo místa lodím nebezpečná (Doucha), které se tedy nehne s místa.

[17]) Svatá povinnost poutá nás k vlasti a tobě.

[18]) Vojevůdce triumfující (v pozdějších dobách) v pravici měl žezlo ze slonoviny zlatým orlem ozdobené, v levici *palmovou* ratolest a na hlavě vavřínový věnec. Jiné podrobnosti viz ve Velišském, Život Řekův a Řím. str. 62 nn.

[19]) Perun = asi hrom, t. j. moc vládnouti hromem jako bůh Perun.

[20]) = jako tuláka sevřeného za trest v kladách, jehož řečím arci nikdo nevěří.

[21]) Pamatovala stále, starala se o tvou čest. — Volumnia jsouc rozhořčena, zapomíná na pravdu; neboť Coriolán jindy míval největší úctu k matce a chtěl se jí svou chrabrostí zavděčiti. Tak aspoň líčí jej Plutarch (v kap. IV.).

[22]) = pokrytého slávou.

[23]) Na znamení smíru.

[24]) = člověk.

[25]) [26]) Anachronismy.

[27]) = mostním obloukem.

[28]) Surma = šalmaj, hoboj.

[29]) Dle některých tato scena odehrává se v Antiu, dle jiných v Coriolech; dle Plut. vrátil se Cor. do Antia.

[30]) Aufidius laskavě přijav Coriolána, založil tím jeho moc a slávu, kdežto svou zničil.

[31]) = zápas.

[32]) za několik slz.

[33]) Mé srdce naběhlo tak velkým hněvem, že hrozí proraziti mou hruď.

[34]) Anachronismus. Za středního věku hlasatel o pohřbu vyvolával rod a názvy nebožtíkovy.

[35]) Anachronisticky: na znamení smutku.

Slavná dramatická díla W. SHAKESPEARA

v znamenitých překladech J. V. Sládka (od sv. 34. Ant. Klášterského):

1. MAKBETH. Tragedie v 5 jednáních.
2. SEN NOCI SVATOJANSKÉ. Veselohra v 5 jednáních.
3. ZKROCENÍ ZLÉ ŽENY. Veselohra v pěti jednáních. Druhé vydání.
4. JULIUS CAESAR. Tragedie v 5 jednáních.
5. KUPEC BENÁTSKÝ. Drama v pěti jednáních.
6. JAK SE VÁM LÍBÍ. Hra v pěti jednáních.
7. KRÁL LEAR. Tragedie v pěti jednáních.
8. BOUŘE. Drama v pěti jednáních.
9. HAMLET, KRÁLEVIC DÁNSKÝ. Tragedie v pěti jednáních.
10. CYMBELIN. Tragedie v pěti jedn.
11. OTHELLO, MAUR BENÁTSKÝ. Tragedie v pěti jednáních.
12. ROMEO A JULIE. Tragedie v pěti jedn.
13. ZIMNÍ POHÁDKA. Činohra v pěti jednáních.
14. DVEŠLECHTICŮ VERONSKÝCH. Hra v pěti jednáních.
15. CORIOLANUS. Tragedie v 5 jednáních.
16. KRÁL RICHARD III. Histor. hra v 5 jednáních.
17. VEČER TŘÍKRÁLOVÝ, NEB CO-KOLI CHCETE. Veselohra v 5 jednáních.
18. ANTONIUS A KLEOPATRA. Tragedie v 5 jednáních.
19. KRÁL JAN. Histor. hra v 5 jednáních.
20. MNOHO POVYKU PRO NIC. Veselohra v 5 jednáních.
21. KRÁL RICHARD II. Tragedie v 5 jednáních.
22. KRÁL JINDŘICH IV. DÍL I. Historická hra v 5 jedn.
23. KRÁL JINDŘICH IV. DÍL II. Historická hra v 5 jedn.
24. VETA ZA VETU. Drama v pěti jednáních.
25. VESELÉ ŽENY WINDSORSKÉ. Veselohra v 5 jednáních.
26. KOMEDIE PLNÁ OMYLŮ. Hra v pěti jednáních.
27. MARNÁ LÁSKY SNAHA. Veselohra v 5 jednáních.
28. KONEC VŠE NAPRAVÍ. Hra v 5 jednáních.
29. TIMON ATHÉNSKÝ. Tragedie v 5 jednáních.
30. TROILUS A KRESSIDA. Drama v 5 jednáních.
31. KRÁL JINDŘICH V. Historická hra v 5 jedn.
32. KRÁL JINDŘICH VI. DÍL I. Historická hra v 5 jedn.
33. KRÁL JINDŘICH VI. DÍL II. Přel. J. V. Sládek a A. Klášterský. Historická hra v 5 jedn.
34. KRÁL JINDŘICH VI. Díl III. Historická hra v 5 jedn. Přelož. A. Klášterský.
35. KRÁL JINDŘICH VIII. Historická hra v 5 jedn. Přel. A. Klášterský.
36. TITUS ANDRONIKUS. Tragedie v 5 jednáních. Přeložil Ant. Klášterský.

Ceny sdělí se na požádání.

Veškery tyto svazky jsou na skladě v každém knihkupectví.

Nakladatelství J. OTTO, spol. s r. o. v Praze,
Karlovo náměstí číslo 34

Tiskem „Unie“ v Praze.